

România literară

PARTIDULUI
(Pagini antologice)

CONFERINȚA NAȚIONALĂ A PARTIDULUI

ÎN TREAGA țară, prin reprezentanții ei direcți, sau pe calea undelor radio și televizate, a luat cunoștință, cu emoția participării unanime, de prima zi a lucrărilor Conferinței Naționale a Partidului. Amplul raport prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu trasează prin el însuși proporțiile evenimentului în acea densitate de cuget și de simțire, în acel freamăt al conștiinței colective semnificând unitatea desăvârșită între Partid și Popor.

Zilele trecute, s-a dat publicității Comunicatul asupra rezultatelor planului de stat pe primul semestru din anul 1972, cel de-al doilea al cincinalului. Potențialul economic al țării a crescut prin punerea în funcțiune a noi capacități și obiective productive; a continuat procesul de modernizare a industriei, agriculturii, construcțiilor, a tuturor ramurilor de activitate. Au fost valorificate mai bine resursele materiale și umane, a sporit eficiența activității economice. Astfel, comparativ cu semestrul I al anului precedent, producția industrială a sporit cu 12,6 la sută, dinamica puternică a industriei noastre socialiste fiind relevată de faptul că producția realizată în semestrul I 1972 depășește producția întregului an 1965. Comunicatul înregistrează totodată și unele neîmpliniri față de prevederi, arătând cu luciditate cifrelor statistice diferențe ce vor trebui rezolvate pe semestrul II, la sfârșitul căruia întreaga zestre a acestui an va trebui să intre cu noi indici stimulatori în componenta lui 1973.

Progresul economic al României socialiste pe coordonatele directivelor Congresului al X-lea este aprofundat în ansamblul său la actuala Conferință. În pregătirea eficienței lucrărilor ei se simte acea efervescență creatoare care a cuprins în acești ani națiunea noastră în finalitatea edificării societății socialiste multilateral dezvoltate. În această perioadă, poporul român a trecut cu toate forțele sale la îndeplinirea în patru ani și jumătate a cincinalului ale cărui obiective economico-sociale sunt menite să accelereze apropierea României de țările avansate ale lumii, prin extinderea multiplă a bazei tehnico-materiale a socialismului, prin perfecționarea relațiilor socialiste de producție și a organizării societății, prin introducerea tot mai fermă în viață a principiilor eticii și echității socialiste.

Cu conștiința celei mai înalte răspunderi pentru destinul întregului popor, pentru propășirea lui în parametrii cei mai avansați ai științei despre lume și societate, cea marxist-leninistă, Partidul Comunist Român sintetizează astăzi o uriașă capacitate de experiență, de gândire, de voință creatoare ca progres material și ca forță morală. Și e demn de menționat că încă acum un secol, când luase ființă Asociația generală a lucrătorilor din România, editorialul primului număr al Lucrătorului român afirma: „O națiune trăiește când puterile sale sint puse în activitate, lucrează”. Ca atare: „Să dăm o direcțiune utilă activității noastre, lucrători cu brațele, lucrători cu cugetarea, căci numai atunci națiunea românească, marea familie din care facem parte, va prospera, va merge înainte către bine”. Intrupind pe firul mișcării muncitorești din România una din cele mai îndelungate și mai bogate tradiții de luptă pentru progres, valorificând, totodată, tot ce e mai semnificativ ca dimensiune umană în tezaurul bimilenarei noastre istorii, Partidul, partinitatea sint trăite astăzi în fibra de cuget și simțire a fiecăruia dintre noi.

În aceste condiții de unanimă participare într-un același ideal, în lumina aceleiași perspective pentru înflorirea patriei, se desfășoară lucrările Conferinței Naționale a Partidului consacrată obiectivelor fundamentale ale înaintării României pe calea socialismului și comunismului. Ansamblul măsurilor, hotărârilor ei trebuie — așa cum a subliniat tovarășul Nicolae Ceaușescu — să se înscrie ca un moment crucial în lupta pentru progres și civilizație, marcând un nou și important pas înainte în dezvoltarea patriei.

Raportul a demonstrat cu date și cifre semnificative, printr-o analiză la cel mai înalt nivel de competență, atât decalajul în raport cu țările cele mai avansate, cât și posibilitățile de a depăși an cu an, cincinal după cincinal acest decalaj, graficul de perspectivă urcând pînă în 1990.

Parte integrantă a uriașului proces de dimensiuni și de forță revoluționară, ideologia, cultura, literatura și artele au în fața lor un vast tablou al conștiinței sociale trasat pe aceste coordonate ale viitorului care trebuie cucerit. Este meritul istoric al secretarului general al Partidului, mereu prezent, cu gîndul, cu fapta, sub ochii

și în sufletele noastre, de a fi conferit adevăratele, autentice dimensiuni valențelor de conștiință, de conștiință socialistă activă, în linia marxist-leninistă a concepției despre om ca făuritor lucid al propriei sale istorii.

Unitatea de nezdruccinat, generatoare de multiplă energie și iscusință umană, a unui harnic și înzestrat popor în jurul Partidului Comunist, călăuzitor îndrăzneț și pilduitor în linia celei mai creatoare dintre revoluții, e-

lanul de neșarmurită încredere în conducătorul său cel mai respectat și iubit, Nicolae Ceaușescu, constituie cheazășia supremă a victoriei depline pe drumul mărețelor înfăptuiri la care, cu atîta forță de convingere și de în-suflețire, ne cheamă actuala Conferință. Trăim intens o nouă dimensiune a istoriei noastre.

„ROMÂNIA LITERARĂ”

Din 7
în 7 zile

ABIA s-au încheiat la Londra viile discuții ale miniștrilor de finanțe din țările vest-europene — prezente sau viitoare membre ale Pieței Comune — și, aproape fără pauză, au început la Bruxelles dezbaterile între miniștrii de externe ai aceluiași state. În ambele cazuri, tema prioritară a tratativelor este de natură economică și, mai precis, monetară. Ideea, veche de cel puțin cinci ani, că în locul dolarului și lirei sterline trebuie găsită o nouă unitate monetară internațională de rezervă și schimb a apărut acum pe primul plan al actualității, sub presiunea crizei valutare acute de care suferă bursele occidentale. Această „unitate monetară” ideală, mai rezistentă decât valutele americană și britanică, mai prețioasă decât aurul, capabilă de o stabilitate quasispermanentă este considerată de numeroși experți financiari ca o simplă iluzie sau, cum o numește un ziarist englez, „moneda magică”. Va putea fi ea creată de băncile de emisiune ale țărilor din Piața Comună? Deocamdată, nimeni nu poate da un răspuns destul de substanțial. Miniștrii reuniți la Londra s-au declarat mulțumiți doar cu faptul că au ajuns la un „înalt grad de acord” pentru a face front comun în septembrie, la sesiunea Fondului Monetar Internațional, care va avea loc în septembrie la Washington. În general, se crede că în capitala Statelor Unite miniștrii de finanțe ai Pieței Comune, deveniți veritabili arbitri ai conflictelor valutare din lumea capitalului, vor avea câștig de cauză, vor obține „drum liber” pentru crearea unui nou etalon de schimb internațional, dacă vor consimți să facă enormul sacrificiu de a suporta deficitul balanței de plăți a Statelor Unite.

Oricum, concluzia dezbaterilor de la Londra este... aminarea soluțiilor până în septembrie. Ce va fi la Bruxelles? Acolo, miniștrii de externe au sarcina, nu mai puțin îngrată decât a celor de finanțe, de a netezi drumul în vederea întâlnirii la nivel înalt a „celor zece”, numire prin care se înțelege totalitatea statelor din „Piața Comună lărgită” — adică a vechilor membri (Franța, R.F. a Germaniei, Italia, Olanda, Belgia și Luxemburgul) cărora urmează a li se adăuga membrii aspiranți (Anglia, Irlanda, Norvegia și Danemarca). Întrebarea este dacă reprezentanții „de virt” ai acestor state se vor putea întâlni la 19 octombrie la Paris, cu șanse de a găsi soluții viabile și căi sigure pentru eventuala lor concluzare. În caz contrar, experții francezi, de pildă, cred că reuniunea la nivel înalt este inutilă, deoarece nu ar servi decât la formarea unui hibrid, prin transplanturi de interese divergente.

GEORGE McGOVERN, contracandidatul președintelui Nixon la alegerile din 7 noiembrie, este personalitatea politică cea mai discutată, astăzi, în opinia publică a Statelor Unite. Supranumit de presă „omul misiunilor imposibile”, McGovern (52 de ani) a debutat în viața politică militând pentru „partidul progresist” al lui Henry Wallace. A intrat, apoi, în rândurile „democraților”. În 1960 l-a sprijinit pe John Kennedy în campania electorală pentru Casa Albă. El însuși a izbutit să câștige locul de senator al statului federal Dakota de sud, de multe decenii considerat „zestrea” partidului republican. În anii de criză politică a „democraților”, McGovern a rămas în zona de umbră, în dezacord de principiu cu aripa conservatoare, al cărei tipic exponent era fostul președinte Johnson. Pe la jumătatea anului trecut, când s-a înscris printre aspiranții la cursa pentru Casa Albă, candidatura lui a fost evaluată ca „foarte puțin dorită”. Sondajele Gallup îi dădeau 5—6 procente, față de cele 30—40 ale rivalilor săi. Dar, după o campanie electorală condusă cu mare abilitate și, mai ales, după ce McGovern și-a impus programul politic — devenit acum „platforma” partidului democrat — „omul misiunilor imposibile” a izbutit să obțină, „la potou”, în ultimul ceas, investitura. Îl va înfrunța pe Nixon, cu increderea că modul în care a organizat campania pentru mandatul partidului democrat îi va servi ca model în campania pentru mandatul națiunii americane. McGovern are convingerea că datorită prezenței sale în lupta electorală șansele democraților vor fi mărite. „Am reformat partidul nostru și am adus înăuntru lui poporul”, a exclamat McGovern în fața convenției de la Miami Beach. „Azi nu mai sintem o adunare de strategii de culise, nu un instrument al companiei I.T.T. sau al oricărui alt interes special, ci o oglindire directă a voinței publice”. El preconizează mari și radicale reforme fiscale îndreptate împotriva marilor averi moștenite, care, de regulă, comit evaziuni fiscale sistematice. În ce privește războiul din Vietnam, McGovern a declarat: „Nu am un plan secret de pace. Am un plan public. Ca unul a cărui inimă singurează de 10 ani din cauza suferințelor Vietnamului, în ziua instaurării mele voi pune capăt bombardamentelor lipsite de sens asupra Indochinei. Nu vor mai exista copii asiatici care să fugă în flăcări din școli bombardate. Nu se va mai vorbi despre bombardarea digurilor sau a orașelor din Vietnamul de Nord. În termen de 90 de zile de la instaurarea mea, toți soldații și toți prizonierii americani vor ieși din junglă și din închisori și se vor înapola în America, unde este locul lor. Apoi, să luăm hotărârea că niciodată nu vom mai trimite prețiosul tineret al acestei țări să moară pentru a încerca să sprijine o dictatură militară coruptă din străinătate”. Admirat de o bună parte din presă, criticat de alta ca izolaționist, McGovern conferă campaniei electorale pentru fotoliul de la Casa Albă un ritm alert, dar și o problematică politică inedită — sau, în orice caz, de multă vreme nemaiintâlnită — în Statele Unite.

Cronicar

Confluente

Sociologia teatrului

ÎN numărul mare al ramurilor, al disciplinelor sociologice există o sociologie a culturii, literaturii și artei care se afirmă prin adevărul exprimat. Dar există și o sociologie a educației, introdusă de curând între disciplinele învățământului universitar.

În conținutul celor două sociologii este inclus și teatrul. Teatrul are valențe de ordin științific și educativ și simburile lui teoretic se difuză în cele două discipline sociologice.

Problema ce se impune a fi cercetată e: în ce măsură se exprimă și se acoperă fenomenul teatral, ca literatură și spectacol, prin noțiunile de mai sus și dacă nu ar fi posibil o nouă ramură — sociologia teatrului.

Dintre toate artele, inclusiv literatura, teatrul are viața nemijlocit în acțiunea socială colectivă; există numai dacă există publicul spectator. Acest public nu este nici întâmplător și nici oarecare. Am impresia că nu e cunoscut sociologic, nu se realizează „confluentele” științifice; de aceea nici artistic. „Publicul de teatru — spune René Maheu, directorul general al UNESCO —, spre deosebire de cel al altor spectacole, nu este o colecție de solitudini individuale; este o comunitate în căutarea sufletului său și care, în anumite zile, îl găsește pentru a nu-l mai uita niciodată”. Pentru acea întâlnire a omului cu el însuși, cu sufletul lui, se cer investigate toate împrejurările ca să se asigure condițiile de a fi de față la „punerea în condiție de fraternitate umană” care se creează pe scenă sub ochii lui. (Pe-

rioadă ce o străbate teatrul reclamă o profundă cunoaștere a realităților și o mai adâncă meditare asupra lor). Trebuie, așadar, o știință care să studieze raportul dintre socialul particular și concretul singular; relația dintre virtualul spectator și spectacol, sub aspectele sale sociologice. Mai cu seamă azi când se prefigurează modelul sociologic al acestui domeniu și se distinge tot mai clar.

Avântul pe care îl cunosc cercetările este numit în literatura de specialitate „explozie sociologică”, subliniind amplele studii, impulsul și rezultatele prompte ce s-au obținut sub aspect științific. Este caracteristic acest avânt și sociologiei românești din ultimul deceniu. Cuprinderea problemelor sesizate în obiectivele cercetării teoretice se impune insistent.

Cunoscute fiind conexiunile și interdependența literatură-spectacol și spectator-teatru, studiate de multe ori „savant” totuși unilateral, nu s-a reușit o sudare a lor. Sociologii au spus că totul e sociologie, teatrologii că totul e teatru. Din unghiul poziției lor și unii și alții au dreptate.

Cine va uni epistemologic laturile noului raport social-artistic și va elimina conjuncția dintre cei doi termeni al titlului, va realiza Sociologia teatrului (și poate nu va fi în nici una dintre tabere).

Până atunci le apropie și le unesc realitățile vieții.

Conf. univ. Teodor Tanco.

directorul Teatrului din Turda

Confluente

Cîntece, imagini, poezii

AM CALĂTORIT în ultimii ani prin mai multe țări europene și am dus acolo, împreună cu orchestra pe care am condus-o, cîntecul popular românesc. Știam mai dinainte că literatura a dat muzicii cuvîntul. Și mai știam că există și o putere incantatorie excepțională a muzicii care innobilează versul sau fraza dintr-o proză. Dar pictura?

Cu prilejul unui concert dat la o școală din Elveția, organizatorii au inițiat și un concurs de desene. Nu mi-aș fi închipuit o mai vie declanșare de imagini născute pe seama unui instrument atât de simplu cum este naul! Ascultîndu-mă, tinerii mei spectatori au descris în culori, cu tot farmecul și originalitatea lor, locuri din România pe care nu le văzuseră niciodată.

Acele desene mi-au fost dăruite și la primul meu concert, după sosirea în țară, am deschis cu ele o expoziție. Am auzit mulți oameni exclamînd: „Uluitor!”. Și, într-adevăr, era fascinant să poți privi asemenea imagini născute din muzică. Desigur acei tineri nu erau pictori; ei erau

doar niște auditori sensibili, dar tocmai în aceasta a stat meritul lor, tocmai această vibrație la frumos le-a dat aripi să creeze ei înșiși frumosul artistic.

M-am gîndit mai apoi că asemenea momente de sublim au loc cel mai adesea în însăși creația matură. Există multe mărturisiri cînd un sculptor a creat pornind de la o poezie, un compozitor s-a inspirat dintr-o pictură, un scriitor a scris un roman pornind de la o simfonie.

Dar chiar dacă n-ar fi totdeauna așa, artele se întîlnesc; numai și pentru faptul că, mai presus de toate, le unește sentimentul vieții.

Nu cred că se poate crea fără o stare poetică, stare de grație, după cum nu cred că poți retrăi arta fără să te pregătești s-o preîntîmpini. Există o artă de a crea, dar există și o artă a receptării creației.

Acesta este de fapt impactul cel mai dorit.

Gheorghe Zamfir

FĂURIREA UNEI LITERATURII SOCIALISTE

IN TIMPUL DIN URMA mi-au trecut prin mină multe hirtii : cărți vechi cu dedicații călduroase sau amare de la oameni care sînt de mult în lumea de dincolo, caiete cu lucrări în versuri sau în proză începute, uitate și neisprăvite, ciorne de scrisori trimise cîndva, nu mai știu cui, sau scrisori primite cîndva cu emoție, cu mihnire, cu bucurie, cu adîncă tristețe ori cu sfișietoare durere. Pe unele le-am citit cu amănuntul, asupra altora abia mi-am aruncat ochii. Nu o dată m-a stăpînit gîndul să le rup bucăți-bucățele și să le dau pradă focului. M-am gîndit însă că măcar unele din ele ar fi în măsură să aducă un spor de lumină asupra unor probleme de literatură, de artă sau de politică, dintre cele două războaie mondiale sau chiar după, și le-am cruțat, lăsîndu-le să zacă într-o veche ladă de scînduri. Pînă cînd ? S-ar putea ca pînă la urmă ele să fie tot ale focului. Deocamdată eu le-am cruțat. Acolo, întinsă parcă pe acele hirtii, se află o parte din viața mea. Și poate nu numai o parte din viața mea, ci și părți din viețile altora – toți oamenii ai scrisului, sau oameni apropiați oamenilor scrisului. N-am dreptul poate să schimb în cenușă ceea ce i-ar putea aminti. Viața e viață și amintire, iar uneori rămîne numai amintire – cit rămîne.

Literatura noastră mai veche ca și literatura noastră mai nouă sînt mult mai bogate decît par la prima vedere, mult mai bogate decît le consemnează istoricul literar grăbit. Toți scriitorii noștri, începînd cu cei vechi, au urmărit să atingă, cu scrisul lor, nu o simplă notorietate, ci un scop mult mai înalt, un ideal. Văcăreștii au vrut „Creșterea limbii românești și a patriei cinstire”, Bolintineanu a cîntat „Viitorul de aur” al României, pașoptiștii i-au slăvit libertatea și independența, Alecsandri și-a dedicat cea mai mare parte a scrierilor lui Unirii și războiului eliberator, al neatîrnării, trecutului glorios al patriei și viitorului ei înfloritor. Majoritatea scriitorilor care au trăit și au activat pe tărîmul literar înainte de primul război mondial și-au consacrat scrierile lor demascării moșierilor exploataatori ai țărănimii. Anul răscoalelor, 1907, a fost edificator. Cei mai mari scriitori au ridicat glas în apărarea țărănilor răscuțați. Caragiale, Coșbuc, Iorga, Vlahuță și încă mulți alții. Direct sau indirect, ei acționau în favoarea expropriării moșierilor, a libertăților cetățenești, a votului universal. Mărturisit sau nemărturisit, ei aveau un scop, pe care îl împleteau în lucrările lor, un ideal pe care îl întrezăreau în arta lor.

NOI cei ce am venit în cîmpul literaturii între cele două războaie mondiale și am avut norocul și posibilitatea de a-i cunoaște pe comuniști ne-am propus scopuri mai precise, idealuri mai înalte : dărîmarea vechii societăți și înlocuirea ei cu o nouă societate – cu o societate socialistă, întemeierea unui stat socialist care să meargă, cu pași cît mai mari, spre comunism. Aproape toată literatura noastră elaborată de numeroși scriitori între cele două războaie mondiale emană, din paginile ei, această năzuință, în pofida unor critici ai epocii care erau refractari oricărei

politici în literatură. Larga și fătîșă întîlnire între partidul comuniștilor și scriitorii a avut loc abia după Eliberare. Ea a fost urmată, de-a lungul anilor care s-au scurs de atunci și pînă astăzi, de zeci, dacă nu cumva de sute de întîlniri. Scriitorii dintre cei mai valoroși s-au alăturat partidului sau au intrat în partid. În general putem să afirmăm fără teamă de a greși că la puțin timp din toamna năvalnică a lui 1944 (războiul încă nu se terminase) n-a rămas în afara scriitorilor angajați nici un scriitor de seamă. Membri de partid și nemembri de partid, scriitorii români – și odată cu ei scriitorii minorităților naționale – și-au luat angajamentul solemn față de partid, față de popor și față de propria lor conștiință să se inspire din viața contemporană a poporului nostru, din munca lui, din biruințele și suferințele lui, să cînte imnuri de slavă muncii, constructorilor țării socialiste, prezentului fecund și viitorului, care va fi plin de strălucire, al poporului nostru, al patriei noastre pe care o brăzdează Dunărea, Carpații, Oltul. Literatură cu conținut nou a apărut la scurt timp de la preluarea puterii în stat de către comuniști și ar fi apărut și mai multă (în același timp de bună calitate) dacă în acea perioadă, care acum ni se pare atît de îndepărtată, nu s-ar fi făptuit cîteva greșeli. Dar greșeli s-au făptuit pe acea perioadă și în alte sectoare de muncă și de construcție socialistă. Nu vreau să vorbesc acum despre greșeli. Nu ele ni se par a fi esențiale. Esențiale, și în literatură și în alte sectoare de muncă, mi se par a fi realizările – aceste realizări uriașe, care îi uimesc pe străini și care uneori ne uimesc și pe noi înșine.

VENIREA în fruntea partidului și a statului nostru a lui Nicolae Ceaușescu a constituit un adevărat noroc pentru poporul nostru, pentru partidul nostru și – de ce nu am spune-o – pentru scriitorii noștri, pentru literatura noastră, pentru arta și cultura noastră. Nicolae Ceaușescu a fost preocupat, îndeaproape de literatura noastră, de bunul ei mers, de fericita ei dezvoltare, de înflorirea ei. Începînd din acel moment, orizonturile noastre s-au lărgit, motivele noastre de inspirație s-au îmbogățit, viața oamenilor literaturii s-a îmbunătățit și s-a înfrumusețat. Nicolae Ceaușescu a fost cel dintîi conducător al partidului și al statului nostru în a cărui atenție s-au aflat în permanență viața și creația noastră, visurile și realizările noastre. De la venirea lui Nicolae Ceaușescu la conducerea partidului și statului nostru numeroși sînt scriitorii care au devenit membri ai Comitetului Central al partidului și ai Marii Adunări Naționale. Aceasta înseamnă, într-adevăr, prețuire. Prețuirii acesteia noi îi răspundem cu adîncă și deplină încredere, cu adîncă și deplină încredere și dragoste. Dăm din ce în ce mai multe și mai bune cărți poporului nostru și partidului nostru. Vom da poporului și partidului nostru tot mai multe cărți, tot mai bune cărți. Pentru că supremul nostru scop este făurirea unei literaturi socialiste, a unei literaturi care să ajute poporului nostru să ajungă, cît de cîrînd posibil, la construcția comunismului.

Zaharia Stancu

CONFERINȚA
NĂȚIONALĂ
A PARTIDULUI
COMUNIST
ROMÂN
19-21 iulie 1972

Afiș de Jean Eugen

PAGINI ANTOLOGICE

Partidului

Din seva primăverii ce plămădește pruncii,
În maiul care-ncepe cu sărbătoarea muncii
S-a făurit al țării marelui îndrumător,
Partidul care-aruncă antene-n viitor
Statornicind dreptatea și ordinea în haos,
Și-n viața omenirii un sufleteșc adaos.
Nebiruită oaste în mersu-i suveran
Puterea își sporește în fiecare an
Și-n falduri tricolore înfășurînd drapelul
Cu stema însoțită își implinește țelul :
Un singur crez, belșugul întregului popor
Totala împlinire, universalul spor...
A-nlăturat de-a pururi monarhi, trufie, caste,
Eresuri, privilegiu, deosebiri nefaste,
O lume împărțită doar în stăpîni și slugi
Și drumul curățîndu-l de spini și buturugi
A netezit urcușul spre culmile supreme,
Iar gloata obidită atît amar de vreme
Din amoțirea veche trezită, a purces
Pe căi de libertate spre pace și progres
Înfăptuind clădirea de-ntregul neam visată...
Din mii și mii de facle lumina revărsată
Pătrunde în adîncuri și bezna fulgerînd
Dă fiecărui locul la locul său, pe rînd,
Și pe zidirea veche înaltă, triumfală,
O întocmire nouă firească și egală.
Un suflu viu, năvalnic, mulțimile animă
Încolonate toate-n pornirea unanimă.

În sunet de fanfare și filfuit de steaguri
În vaste aclamații pe românești meleaguri
Republica-și salută pe întemeietor :
Partidul care-i dete elan cuceritor.
Dintr-un hotar în altul al țării împăcate
În sate, în orașe, pe plaiuri fermecate
În ritmuri de ciocane și huruit de roți,
În zbor de avioane te vom slăvi noi toți
Opt mai, al propășirii pregătitor și faur !
Istoria va scrie cu litere de aur
În cartea României eterne, ca un zid
Etern, înalt, puternic, eroicul Partid !

Victor Eftimiu

LITERATURA CONSTRUCȚIEI

Scriitorul — pionier al culturii

UNA din notele caracteristice ale timpului nostru este dorința fiecăruia de a lua cunoștință de tot ce se petrece în lume. Nimeni nu se mai satisface cu cercul strîmt al familiei și al relațiilor lui. Mijloacele moderne de informație, departe de a stinge setea aceasta, o întrețin și o întăresc. Nici ziarul, nici radio, nici televiziunea, cu bogăția ei de imagini, unele transmise pe tot globul, prin sateliți speciali, nu ne satisfac deplin nevoia de a ne ține în curent cu toate evenimentele zilei. Explozia descoperirilor științifice și progresele fantastice ale tehnicii, cu care se poate mîndri epoca noastră, stîrnesc în fiecare dintre noi întrebarea: încotro se îndreaptă cultura? Este ea în ritm cu progresul general? Nu se poate să nu fie sau măcar să nu încerce! Scriitorul și artistul au fost în toate vremurile interpreți sensibili ai timpului lor, alături de gînditorii care i-au tilcuit acestuia tendințele și orientările. Marile epoei ale antichității au evocat conflictele dintre cetăți și popoare, au exaltat eroismul, spiritul de jertfă, iar comentarii le-au definit stilul de viață, concepțiile, tradițiile, frumusețea estetică. Însăși arhitectura cu monumentele ei care înfruntă veacurile închid în vestigii secretul aceluiași fel de a fi, de a gîndi și de a simți al oamenilor de altădată, pe care-l numim stil de viață. Oamenii de știință au reconstituit dintr-o singură vertebră vietățile de dimențiuni uriașe ale preistoriei, iar un craniu de antropoid le-a fost suficient ca să facă, dacă se poate spune, cale întoarsă către originile îndepărtate ale omului și să-i fixeze etapele succesive ale evoluției. Nu alta este condiția scriitorului și a artistului, martori lucizi ai timpului lor. Sufletul artistului și al scriitorului a fost comparat nu fără dreptate cu o cutie de rezonanță, care amplifică sunetele cele mai stîmpe și ne pune în comunicație cu toate vibrațiile universului nostru. Dacă-i îndrăgim și pe

unul și pe altul, pricina stă în capacitatea lor de a percepe și de a simți cu mai multă intimitate decît noi cea mai mică vibrație de sunet și de lumină și de a ne revela nouă înșine cu mai multă precizie tot ce simțim în bucuriile sau în mîhnirile noastre, de a ne ajuta prin intuiția lor să ne cunoaștem mai bine.

Alături de sociolog, de antropolog, de filozof, scriitorul este un cunoscător de oameni și de lucruri, un descifrator al omului și al societății, în devenirile lor succesive. Desigur, spre deosebire de cei mai sus numiți, scriitorul nu se folosește de un limbaj tehnic, de un vocabular uzual, el își creează instrumente noi de expresie, prin care îmbogățește stilul literar al timpului său. Marii scriitori au izbutit în genere să se facă înțeleși din primul ceas, să pasioneze mai ales tineretul, dar adeseori să și electrizeze mulțimile, recunoscătoare că le-au fost ghicite năzuințele. Unii rapsozi s-au specializat în desfătarea curților domnești, dar mai numeroși au fost aceia care au rămas în mijlocul poporului din care au răsărit, ca să-i cînte dorurile și să-i aline aleanurile, să-i tămăduiască semnele timpului și să-l îndemne la faptă.

În vremurile acestea, de acute contraziceri între omul modern, scriitorii și artiștii oscilează între polii opuși: al prețiozității și al umanismului. Cei dintîi, mai puțin numeroși, se iau parcă la întrecere încifrîndu-se, făcîndu-se cît mai neînțeleși, aruncînd ceață artificială între ei și public și asemuindu-se avantajos cu magii sau preoții ezoterici ai cultelor de mult dispărute. Ceilalți, rămași credincioși idealului de totdeauna al creatorului autentic, de a fi exponentul cetății sau al neamului său, nu prețuiesc să se simtă alături de mulțimile mereu mai conștiente și să încerce a fi însuși glasul conștiinței lor. Aceasta este marea și adevărata misiune a scriitorului.

La noi au înfăptuit-o în vechime

cronicarii și clericii luminați Miron Costin, stolnicul Constantin Cantacuzino, Dimitrie Cantemir, Ioan Neculce, Dosoftei al Sucevei și Antim al Ungrovlahiei; mai tîrziu, marii iluminiști Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ioan Budai-Deleanu; deschizătorii de școli Gheorghe Lazăr, I. Heliade Rădulescu și Gheorghe Asachi; marii istorici progresiști și revoluționari Mihail Kogălniceanu și Nicolae Bălcescu. Pe urmele lor au mers creatorii de stil în poezie, în pictură, în muzică, în arhitectură și în sculptură Mihai Eminescu, Nicolae Grigorescu, George Enescu, Ion Mincu și Constantin Brăncuși, redescoperind izvoare tainuite ale inspirației naționale, ridicînd la expresia cea mai înaltă graiul tuturor, simțirea și gîndirea obștească. Umanismul în artă și literatură implică înainte de orice consonanță cu sensibilitatea obștească, după adagiul latinului care spunea că nimic din ce e omenesc nu-i este străin. Concepția socialistă a artei și a literaturii este în acest sens umanistă, ea prețuiește frumosul cu timbrul simțirii omeneste, la nivelul societății de astăzi, cultivată, ageră, creatoare. Arta și literatura trebuie să năzuiască a străbate în inimile și mințile tuturor pe principiul vaselor comunicante, așa cum ne-au învățat în adolescență experiențele de fizică. Iar dacă istoria civilizației ne-a lămurit asupra magilor, a căror șarlatanie specula naivitatea maselor de altădată, expuse superstiției, ne întrebăm cui se adresează, în afară de cercul strîmt al snobilor, noii preținși magicieni ai verbigerăției, adică ai vînturării de vorbe goale, fără conținut. Astăzi, cînd imperiul ignoranței s-a prăbușit, scriitorul participă, ca un pionier al culturii, la lărgirea și adîncirea cunoașterii omului și a Universului, la educarea sensibilității estetice, la progresul general.

Eugen Goacan: „Maternitate”

Anton Perussi: „Butuc de vie”

Șerban Cioculescu

PAGINI ANTOLOGICE

Dar priviți-mă-n ochi...

Nu voi spune mereu: lume, lume, ei bine, am o inimă-n piept, care cîntă!
Nu voi spune într-una: ah, roșu ca steagul, mi-e singele-n vine, pe care inima îl gonește, l frămîntă!...

Nu voi spune mereu, în fiecare zi, dimineața și seara: sînt făcut din carne, din același pămînt din care-i făcută și țara!...

Dar priviți-mă-n ochi, cu asprimea săgeții, de sînt vesel, în umbră, ori, la soare, de-s trist, și vedeți ce culoare dau ochii mei vieții ca să știți de sînt om, vreau să zic: comunist.

Nu-mi dați lauri de sînt stătător și smerit, multumit cu bacșiu-ntîmplării, ci cînd ochii mi ard ne-mpăcat, ascuțit, aprinzînd reflectorului-ntrebării.

Nu-mi sînt pumnii mai mari, ca să-i zăngăn în piept, legănat în mînoasă derivă, — roșul steag mi-a adus datorie și drept ne-ncetat să-i arunc nedreptății-mpotriva.

Dumnezeu nu mai am, minăstiri nu ridic la vreau sfînt de-mprumut, Uite-l-nu-e, — în cădelnița minții, dacă scormoni un pic, vei găsi jar curat, omenesc, nu tîmîie.

Nu voi spune mereu, în fiecare zi, dimineața și seara, dar priviți-mă-n ochi, măsurați după cîntec și pas, după glas, dacă vreți să aflați cît de dragă mi-e flamura luptei, cît de dragă mi-e țara.

Dar priviți-mă-n ochi, răspicat. Cîntăriți cît mi-e umbra de-naltă și lumina de grea, măsurați-mă drept, și-o să știți că garoafele-s roșii și din pricina mea.

Geo Dumitrescu

Sondarea

UN MANUSCRIS își urmează calea de la masa de lucru a autorului trecînd la masa redacțională ca să ajungă pe masa cărților apărute — iar autorul are impresia că a creat ceva valoros. Cofirmarea sau infirmarea acestei impresii urmează să o dea societatea. Pînă atunci, autorul își va mai pune încă destule întrebări, ba poate că se va pune pe el însuși sub semnul întrebării, în intenția de a descoperi — dincolo părerea subiectivă despre propria-i creație — datele situației reale. Abia corelația mult citată și adesea insuficient analizată dintre literatură și viață îi va deschide perspectiva asupra peisajului social care l-a produs pe el, în calitate de scriitor, și care are nevoie de el, ba chiar îi oferă posibilitatea creației în sensul actual. Specialiștii pot să-și bată capul cu răbdare ca să afle secretele modului de funcționare a mecanismului procesului creator; le vor mai rămîne și generațiilor viitoare destule enigme de dezlegat. Ceea ce se știe însă este următorul lucru: că aici este vorba despre o interacțiune perpetuă dintre impulsul intern și răspunderea socială, despre un ciudat joc de ansamblu între observația sensibilă și simțul estetic, cunoștințe concrete, cunoaștere empirică și capacitatea de a trage concluzii, între experiențe făcute și experiențe intuite, imaginație vie și putere de creație (creativitate?) — toate acestea devin incandescente și dau naștere acelei vîpăi, aceluși foc al artei ce va dăruii căldură timp de secole. Un lucru însă e sigur: că acest foc va fi colorat de ideologia artistului. Întotdeauna iese la iveală — chiar și printre rînduri — dacă prin prezent el vizează ceea ce va să vină sau ceea ce a fost. Și, mai departe: dacă vrea să-și amăgească cititorii sau nu, adică dacă e sincer sub aspectul eticii profesionale.

Chiar dacă aș vrea, eu nu pot să fiu de acord cu cei ce reduc raportul scriitor — viață doar la simple excursii reportericești ocazionale sau la alte contacte periodice cu realitatea; cu toate acestea, sînt ferm convins și pot să atestez că și astfel de legături directe duc la o condensare pozitivă. E puțin probabil ca artistul să descrie direct ceea ce a văzut — afară de cazul cînd e vorba de un reportaj literar; dar e cu totul improbabil ca el să scrie contrariul celor văzute, trăite, intuite și înțelese de el cu acea ocazie. Și iată că aici, în acest punct, realitatea ne iese înainte, prin uimitorul ei dinamism care e totuși și ceva foarte banal și care e în stare ca într-un răstimp negîndit de scurt să treacă de la macheta unui întreg cartier de locuit cu micile modele în lemn ale construcțiilor, așa cum le-am privit într-o expoziție oarecare, la imaginea, identică pînă la cele mai mici detalii, desfășurîndu-se în chip de realitate sub cabina de plexiglas a unui elicopter: cu casă, stăzi și piețe, ba și cu copacii gata inverziți; dar și cu tot ceea ce, din zbor, nu se mai imprimă pe retină: cu oamenii care au un loc de muncă, o profesiune și problemele ce decurg din ele; care acum au primit o locuință nouă; care în ceasul ăsta al după-amiezii poate că se pregătesc să facă un duș pentru ca apoi — precum e dorința noastră și precum se și întîmplă cu adevărat — să întindă mina după o carte...

În anii republicii, al cărei jubileu îl vom sărbători în curînd, această dinamică nu a modificat numai esențial harta economică a țării, ci a îmbogățit și peisajul social, cultural, literar al României cu accente cu totul noi — vizibile aici la noi auzibile adesea prin lumea largă și detectabile din

ȘI CONȘTIINȚEI SOCIALISTE

Artă educativă

N-AM AMBIȚIA să formulez adevăruri absolut inedite, mă mulțumesc să reamintesc un adevăr în-
nit repetat, dar a cărui aplicare în
iața practică, de fiecare zi, se află
ncă în suferință : literatura, ca formă
conștiinței sociale, e chemată să con-
stitue un instrument activ și eficient
în lupta pentru construcția unei opere
lit de complexe cum este societatea
socialistă.

Ultimii douăzeci și cinci de ani fac
nărturia unui fapt : arta a încetat să
fie în lumea noastră un articol de lux,
frivolitate. Artă corespunde unei ne-
sesități de viață, complement obligat și
necesar al existenței de fiecare zi. În-
rebarea care se ridică mi se pare a
fi următoarea : ținând seama de cererea
exprimată fără echivoc de cititorii noș-
tri, răspunde literatura pe care o scriem
copurilor sale majore, dintre care cel
biniții rămâne acela de a ajuta la plă-
nădirea unor noi conștiințe, eliberate
de poverile unor vremuri pe care le do-
rim definitiv apuse ? Am sentimentul
că răspunsul la această stringentă în-
rebare e numai pe jumătate afirmativ.
Cu toate succesele repurtate la nivelul
tuturor disciplinelor artistice, am con-
vingerea că arta noastră a tuturor, e
încă datorare propriilor sale meniri, din-
tre care prima este aceea de a fi o
artă educativă în cel mai exact înțeles
al termenului.

Știu că anumite conștiințe sînt aler-
gice la o asemenea formulare aparent
brutală, mă îndărătnicesc să cred în ea.
O literatură care nu face educația lec-
torilor se plasează nu numai în afara
propriului ei perimetru, dar face un
deserviciu însăși ideii de artă, fiindcă
promovează o veche și derizorie preju-

decată : arta ca expresie a unor cerce-
tări gratuite. Mai e nevoie, în al optu-
lea deceniu al unui secol care a cunos-
cut toate experiențele — dintre care
atîtea nefaste — să subliniem caracte-
rul nefericit al unui asemenea concept ?
Artă, literatura noastră trebuie să de-
vină mult mai activă, infinit mai legată
de aspectele imediate ale vieții, în co-
nexiune nemijlocită cu problematica și
practica unei societăți în plină trans-
formare.

Nu trebuie să ne mulțumim să repe-
tăm o altă axiomă, aceea conform că-
reia suprastructura rămîne în urma
structurii.

E momentul să micșorăm distanța
dintre structură și suprastructură, să
dăm conștiinței lumina pe care timpu-
rile pe care le trăim o cer.

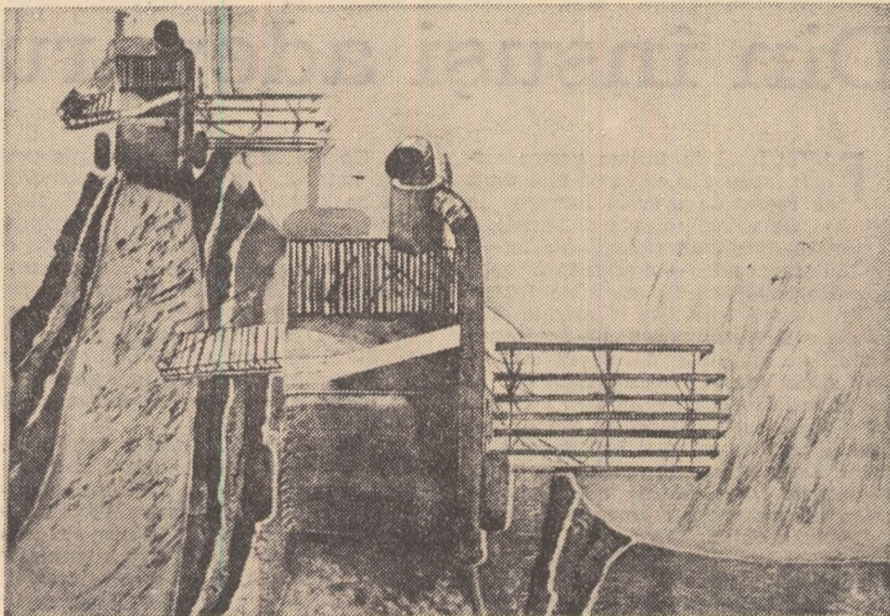
Artă n-are nimic de pierdut — din
carat și subtilitate — atunci cînd se
adîncește în viață și cînd devine, prin
eficiență și adresă, unealta ei fidelă.

Dimpotrivă, are toate șansele să urce
pe culmile unei desăvîrșiri care să-i
asigure perenitatea.

O artă, o literatură militantă, activă
angajată, pusă, fără reticențe și com-
plexe, în serviciul acestei fascinante
opere ce se numește construcția socia-
lismului în patria noastră e astăzi mai
mult decît binevenită, mai mult decît
necesară, a ajuns obligatorie, fiindcă o
cer oamenii și fiindcă o pretinde cu
maximă rigoare viața.

Orice altă „artă”, oricît de seducă-
toare în aparență, e un joc înșelător de
oglinzi mincinoase, de cioburi perfide,
de droguri toxice.

Aurel Baranga

Simona Runcan : „Lan cu secerători”

Ion Condiescu : „Partizan căzut”

literară a realității

ce în ce mai clar în noi înșine, în felul
nostru de a gândi.

Pentru o legătură rodnică cu rea-
litatea socialistă mi se pare a fi cea
mai solidă bază : încrederea reciprocă.
Societatea trebuie să-l întîmpine pe ar-
tist (și pe critic) cu tot atîta încredere,
oferită cu inima deschisă, cu cît ar-
tistul (și criticul) se apropie de reali-
tățile create în comun și — mai mult
— de posibilitățile viitoare, de virtua-
litățile orînduirii noastre sociale. Aici
însă apare absoluta necesitate de a cu-
noaște micile și marile corelații. Dacă
vrem să schimbăm și să perfecționăm
un lucru, spune o vorbă veche, tre-
buie să-l cunoaștem perfect — chiar
dacă acel lucru nu este decît propriul

Iar noi, de bună seamă, vrem să
modificăm, să perfecționăm realitatea
mereu, noi care nu ne mulțumim doar
cu interpretarea lumii, noi, care, în ca-
litatea noastră de cetățeni ai acestei
tări, dar și de membri ai breslei scri-
toricești, avem o idee despre forța ge-
neratoare de conștiință a cuvîntului
scris. Dar și despre corelații : atunci
cînd spunem că în ultimii ani literatura
noastră a devenit mai sinceră — și des-
pre asta nu avem motive să ne îndoim
— atunci reiese indirect că și în so-
cietatea noastră multe lucruri sînt mai
sincere, mai adevărate, că diverse mis-
tificări au trebuit să dispară în favoa-
rea unei gândiri cinstite. Ei bine, lite-
ratura contribuie la acest proces — în
măsura în care, izvorînd din viață, ea
se reîntoarce la viață, formînd-o ; iar so-
cietatea contribuie la procesul de for-
mare a literaturii în măsura în care
ea recuză vederile înguste ale unui
dogmatism depășit. Deoarece căutarea
adevărului — am putea adăuga în spi-
ritul devizei partidului nostru — în-
seamnă, în ambele cazuri, o viziune
mai complexă asupra realității. Este,
de pildă, un adevăr că cei ce produc
bunurile materiale creează, prin procesul
de producție, bazele materiale ale

tuturor relațiilor sociale, că prin aceasta
se autodepășesc, adoptînd azi o atitu-
dine nouă față de viață, dar și față
de artă și literatură. Este un adevăr că
de la cartea beletristică ei nu mai aște-
aptă rețete de viață, dar în schimb îi
cer impulsivități puternice în direcția
rezolvării problemelor unei realități din
ce în ce mai complexe. Și chiar dacă
„cititorul”, pur și simplu, nu există, ci
doar categorii de cititori mereu mai di-
ferențiate, nivelul cultural și potenția-
lul de trăire a crescut în general, nu
numai potrivit unor statistici aride, ci,
concret, în cutare sală din Codlea, din
Timișoara sau Sighișoara, unde atîtea
întîlniri cu cititorii ne-au rămas în-
tipărite în suflet și în minte.

Să nu te mulțumești să interpretezi...
să transformi — iată ce mi se pare că,
aplicat la profesiunea noastră, ar în-
semna între altele că literatura care nu
a constatat nimic numai din descriere
se integrează din ce în ce mai profund
în viața publică, și că atunci cînd e
produsă de talente reale, devine bază
de discuție publică asupra vieții înșiși.
Pentru acest lucru stă mărturie cererea
crescîndă față de acelea dintre cărți
care răspund la acest deziderat, și de
asemenea disputele iscate în jurul atî-
tor cărți, curînd după apariția lor.

Orice s-ar spune în alte părți despre
viitorul cărții în epoca de înaltă teh-
nicizare — în societatea noastră, care,
prin structura ei, se vitalizează și înti-
nerește continuu, viitorul cărții este asi-
gurat atîta vreme cît ea are ceva de
spus. Și cu toate succesele remarcabile
ale literaturii, inclusiv cea germană din
țara noastră, nimeni nu va putea sus-
ține că sondarea literară a realității
vie, aflată în cîmpul de forță al demo-
cratiei socialiste, ar fi fost terminată
măcar, într-un singur domeniu.

Franz Storch

În românește de
Erica Constantinescu

PAGINI ANTOLOGICE

Partidului

**Partidul e-n toate : E-n cele ce sînt
Și-n cele ce miine vor ride la soare ;
E-n holda întregă și-n bobul mărunț,
E-n pruncul din leagăn și-n omul cărunț,
E-n viața ce veșnic nu moare.
El sfarmă ce-i putred, doboară ce-i greu,
Cu steagul cel roșu învinge și cîntă ;
Așterne al păcii senin curcubeu ;
E-n inima care zvicnește mereu
Și-n sufletul care se-avîntă.**

**Partidul e-n toate : lubește ce-i bun ;
E-al lui viitorul cu forța sa multă ;
El pluguri va face din țeava de tun ;
În fața lui muntii cei mari se supun
Și vremea de dînsul ascultă !
El căi neumblate deschise umblind
Cu cei ce urmează o nouă poruncă.
Și fără de preget noi oameni crescînd,
Mereu înainte, mereu înălțînd,
E-al celor ce luptă prin muncă.**

**Partidul e-n toate : E trainic făgaș
Ce duce spre cea mai înaltă dreptate ;
În el adevărul își are sălas ;
E sabia care lovește-n vrăjmaș
Și mina ce vindecă toate.**

**Și cînd, spulberînd pe mișei și tirani,
În mersul spre țînta ce n-are zăbavă,
El tot mai puternic se-nalță prin ani,
În cor de voinici, muncitori și țărani,
Cîntăm azi partidului : Slavă !**

George Lesnea

LITERATURA CONSTRUCȚIEI

Din însuși adevărul vieții

FAPTUL că în ultima vreme criticii încep din ce în ce mai mult să raporteze operele literare la sistemul de valori morale al societății, că preocupările de sociologie a artei revin la ordinea zilei — a adus în discuție și unele raporturi firești între faptele vieții noastre cotidiene și creația literară. De termenii unora din aceste raporturi ne apropiem uneori cu o oarecare sfială din pricina faptului că în trecut ecuația în care au fost puși era nu o dată constrângătoare, nu o dată dogmatică și în cel mai fericit caz simpliste. Dar dacă toate acestea sînt adevărate, nu-i mai puțin adevărat că, vrem sau nu vrem, asemenea relații se stabilesc spontan, între artist și realitate, iar atunci cînd acesta le ignoră publicul devine neliniștit și caută explicații. Astăzi vorbim de literatura construcției. Termenul după opinia mea cuprinde mai multe înțelesuri derivind dintr-unul singur, cel fundamental. Ce construim? O societate nouă, un om nou, o morală nouă. Fără îndoială, acest proces presupune în chip imperios construcții pe plan material de la locuințe pînă la mari combinate, de la instituții de cultură pînă la hidrocentrale, de la autostrăzi pînă la puncte de agremente etc.

Dar pentru realizarea tuturor acestora nu se investește numai capital bănesc, nu se investesc mijloace materiale. Dacă am privi doar din acest punct de vedere sensul construcției la noi nu ne-am deosebi de ceea ce se construiește aiurea ca rezultat firesc al progresului tehnic, ca aspirație generală de dezvoltare a omenirii. *Expansiunea* economică despre care se vorbește atît în lumea capitalistă nu are același sens nici pe punctul de plecare, nici cu finalitatea pe care noi o acordăm construcției. Aș spune că la noi construcția chiar a celor mai prozaice, chiar a celor mai utile mijloace are un sens mo-

ral. Cu ani în urmă o concepție practică, îngustă lipsită de perspectivă făcea ca literatura construcției să fie în primul rînd o literatură descriptivă, realizată mai ales prin mijloacele exclamației și ale uimirii. A mai existat și o literatură a eroismului care nu sublinia resortul lăuntric în gestul spectaculos. O asemenea înțelegere a noțiunii ni se pare astăzi definitiv primitivă și nimeni nu s-ar mai gândi că ea ar putea produce opere literare viabile.

Literatura construcției o înțeleg deci ca pe o literatură a omului și a problemelor sale legate în chip intim de dezvoltarea vieții noastre sociale, de întrebările și conflictele care n-au un caracter linear și nici o rezolvare simplistă. Dimpotrivă, a construi nu înseamnă doar a pune cărămidă peste cărămidă. Înseamnă mai întîi a concepe și a concepe înseamnă a gândi. Și gîndirea aceasta se materializează într-o opțiune și într-o decizie. Care sînt aspectele pe care, la noi în socialism, le pune problema opțiunii între soluții și în ultima instanță — a deciziei. Conflictele care se nasc numai din acest stadiu sînt pasionante pentru că nu o dată ceea ce spunem foarte des fără să ne gîndim uneori la semnificațiile expresiei și anume „fuga de răspundere” reprezintă una din problemele cele mai acute ale vieții noastre. De cîte ori — să spunem cu toată sinceritatea — oamenii care au în mină puterea de decizie preferă ca această decizie să-i vină „de sus”, de cîte ori nu răsufliă ușurați cînd li se dictează soluția, pe care și-o însușesc și o pun ce-i drept în practică numai pentru că au acoperirea semnăturii altora. De cîte ori nu am întîlnit oameni pe care două sau trei soluții posibile îi derutează, îi alarmează, îi face să intre în panică și pentru a nu fi cel ce trebuie să aleagă pînă la urmă temporari-

zează. Iată deci cum încă de la acest stadiu, literatura construcției se află în fața unor probleme de o adîncă psihologie, probleme de o mare finețe sufletească, deosebit de complexe și complicate. Încă de aici se declanșează conflictul major: acela între spiritul creator și rutină, între îndrăzneală și lașitate, între dorința de a realiza ceva util societății și între dorința de a perpetua o stare de lucruri călduțe.

Și apoi materializarea acestor idei. Scriu aceste rînduri într-un moment în care țara trăiește zilele unui elan creator, al unui patos constructiv de o amplitudine rar întîlnită. Ideile, inițiativele, chemările, realizările spectaculoase sînt prezente în paginile ziarelor mai vii parcă tocmai prin pulsul acesta nou de viață trepidantă pe care îl cuprind în paginile lor. Dar cum e și firesc oricît de nuanțat, oricît de profund, oricît de „literar” ar fi reportajul de ziar, el nu poate cuprinde totul. El este dacă vreți o treaptă utilă, de o necesitate absolută — și discreditul pe care l-au aruncat asupra lui unii confrăți nu poate să fie decît păgubitor literaturii — pentru literatura românească. De aici începe ceea ce este specific societății noastre — ceea ce este specific literaturii noastre (și numeroasele pagini publicate de revistele literare în ultima vreme atestă interesul din ce în ce mai viu al scriitorilor pentru aceste probleme), de aici se dezvoltă conflicte artistice care poartă deopotrivă pecetea spectaculosului și a ineditului. Dar oamenii despre care se vorbește, oamenii despre care vorbim sînt în primul rînd oameni obișnuși. De unde și de ce află în ființa lor resorturile unor atît de neobișnuite fapte? O literatură adevărată despre acești oameni adevărați nu poate disimula, nu poate face abstracție de faptul că nu totdeauna afirmarea unei inițiative, a unui punct de vedere nou, a unui gînd îndrăzneț re-

Corneliu Baba: „Portret”

prezintă un proces linear, că el nu comportă nici o ezitare sau nici o piedică.

Literatura construcției e o literatură dialectică. Orice faptă deosebită a factorilor pozitivi ai vieții noastre neagă ceva, propune o altă scară a valorilor, declanșează resurse morale necunoscute. Sensul pozitiv de care vorbeam al operei de artă nu poate fi pur și simplu declarat (atunci nu mai avem de-a face cu o operă de artă), el trebuie să rezulte din însuși adevărul vieții.

Valeriu Râpeanu

Despre perspectivă

IN ADEVĂRATA, marea literatură, în literatura care se justifică pe sine și ne justifică în propriii noștri ochi, ne întîmpină o unică temă, neconținut reinnoită și, ca atare, inepuizabilă: destinul omului. Căci, același mereu (fiindcă problemele cu care se confruntă rîmîn, în esență, neschimbate), omul e totuși altul în fiecare nouă etapă a evoluției sale (pentru că termenii în care i se pun eternele probleme se modifică neîncetat, confruntarea lui are loc pe alt teren, iar soluțiile trebuie, și ele, căutate în fiecare împrejurare pe căi noi, și cu mijloace inedite). Nu neapărat mai înțelept sau mai bun ori mai fericit, dar altul e omul în fiecare conjunctură. Vechea, unica temă e reluată, de aceea, neconținut, de fiecare dată însă, din altă perspectivă și sub o altă lumină. Constantă, acaparatoare, preocuparea pentru rostul și explicarea omului se prezintă în literatură — și nu numai în literatură — mereu sub alt aspect și într-un nou mod, căci destinul uman nu se realizează și nu poate fi înțeles în afara coordonatelor temporale și spațiale, ci în și prin istorie. Altfel își înțelegea omul nu atît menirea cît posibilitatea de a o înfăptui înaintea tragice experiențe a fascismului și cu totul altfel după; altfel se gîndea, se simțea și se acționa într-o parte a lumii, înaintea instaurării „societății de consum”, și cu totul altfel după ce, datorită acestei societăți, alienarea a luat formele extreme pe care le cunoaștem.

Noua perspectivă n-o anulează pe cea anterioară ei (de aceea operele create într-un anumit moment istoric nu se perimă ulterior, își păstrează intactă valoarea), dar în absența unei perspective modificate, în funcție de noile circumstanțe, e van orice efort de a descifra sensul aventurii în care, cu sau fără voie, sîntem toți angajați. Sîntem marcați de istorie, condiționați de ea, și atunci cînd o făurim conștienți și

atunci chiar cînd credem că ne putem sustrage ei. Orice tentativă de a accede la o înțelegere adecvată a destinului uman prin refuzul istoriei e, de aceea, sortită eșecului. Fără o nouă, de fiecare dată în consens cu evoluția istoriei și reflectînd această evoluție la un moment al ei, perspectivă, originalitatea nu-i cu puțință. Și nu-i cu puțință literatura însăși. Cei care încearcă să creeze în afara istoriei se autocondamnă la sterilitate sau frivolitate, renunță adică la literatură sau bagatelizează prin practica lor, ideea de literatură, o degradează. Se transformă în simpli imitatori. Care, reproducînd ceea ce s-a spus înaintea lor, cad inevitabil în paș-tișă. În imitatori sau, mai grav, în amuseuri frivoli. Care, oricît de virtuosi, pot cel mult simula preocupările grave constituind substanța literaturii. Preocupările ei sînt astfel minimalizate, ca și anulate, iar denigratorul abdică, prin chiar acest gest al său, de la singura funcție care-i putea justifica travaliul.

Miturile — expresii fericite ale atitudinilor fundamentale, ale aspirațiilor umane majore — sînt reluate de la o epocă la alta, neîntrerupt, dar interpretate, de fiecare dată, în alt chip, îmbogățite mereu cu noi și noi semnificații. Ele exprimă omul ca entitate, în afara timpului și spațiului, dar, în fiecare caz, și un anume om concret al unui anume timp și al unui spațiu determinat. Cînd efortul reinterpretării, îmbogățirii cu noi sensuri a vechiului mit e absent, reluarea mitului însuși e fără rost, nu ne mai spune nimic, căci generalitatea în sine nu ne poate satisface. Cînd miturile sînt bagatelizate, autorul punînd astfel sub semnul întrebării aspirațiile pe care le întruchi-pează ele, și în afara cărora nu ne putem nici concepe, nici realiza cu adevărat, — atunci însăși noțiunea de literatură e degradată, căci, în afara

acestor aspirații, literatura nu-și află nici rostul, nici justificarea.

Și în literatura greco-latină și în cea biblică ne întîmpină mitul sacrificiului. Aflăm același mit — vorbind despre capacitatea omului de a acționa împotriva celui mai puternic dintre instincte („Omul e un animal absurd” — spunea Ralea), despre procesul de umanizare ca despre o luptă cu instinctualul, ilustrînd totodată adevărul că orice bun autentic reclamă, pentru a fi obținut, o jertfă — în poemele cavaleresti ale evului de mijloc și în folclorul românesc de tip laic. Îl regăsim în dramaturgia lui Camil Petrescu, bunăoară. Constituie o dimensiune importantă a literaturii revoluționare a secolului nostru și a literaturii rezistenței antifasciste. Compare, însă, oricine modul cum e conceput mitul acesta în legenda biblică despre sacrificarea lui Isac de către tatăl său, cu cel în care e conceput, de pildă, de revoluționarii populînd romanele lui Malraux — și va dobindi imaginea mutațiilor profunde care s-au produs în acest rîstimp în înțelegerea ideii de sacrificiu, de jertfă, și prin ea, în înțelegerea omului însuși. Compare, apoi, cititorul aceiași eroi ai lui Malraux, acceptînd conștient, din înțelegerea necesității, sacrificiul, cu Prometeul lui Gide, care, transformînd sacrificiul într-un soi de tabiet practicat cu o anume, nedisimulată, ostentativă chiar voluptate, bagatelizează pînă la anulare însăși ideea de jertfă, însăși aspirația fundamentală pe care mitul sacrificiului o exprimă plenar, — și va realiza concret distanța ce separă autentică, marea literatură, care se justifică pe sine și ne justifică în propriii noștri ochi, de falsă literatură, indiferentă la această aspirație, concepută ca un agreabil joc doar, care, profsat chiar de virtuși de primă mărime — Gide e printre aceștia — nu-și poate afla nici o îndreptățire și nu ne ajută să ne înțelegem. Literatura în

afara aspirațiilor fundamentale, care, în fiecare epocă, iau o altă coloratură, nu există — e singura concluzie ce se impune în urma unei atari operații.

Confrunțați mereu cu alt aspect al aceluiași vechi, eterne probleme, și la alt mod, oamenii unei anume epoci nu posedă totuși o unică perspectivă cu privire la ele și nici nu le trăiesc cu aceeași intensitate. G. Călinescu afirmă îndreptățit că țăranul își pune aceleași probleme ca și Kant. Cu corectivul, însă, că el nu le trăiește cu aceeași acuitate ca filozoful, le consideră în funcție de orizontul său, fatalmente mărginit, și dintr-o perspectivă care nu e și nu poate fi a filozofului. Perspectivele diferite din care sînt abordate de către contemporani problemele ce le stau în față nu sînt determinate numai de gradul lor de intelectualitate. Să nu uităm că societatea are un mod al ei specific de a aborda problemele care se ridică în fața tuturor, că anumiți indivizi pot avea o viziune viciată, falsă despre aceste probleme, deformată de interesele lor specifice, iar scriitorul, dacă se respectă pe sine, dacă vrea adică să afle o soluție corespunzătoare momentului istoric respectiv, pentru problemele eterne, dacă își ia cu adevărat în serios misiunea, nu poate decît adopta perspectiva celor care-și află în adevăr aliatul firesc, al forțelor înaintate. Politicul e întrinsec artel și nu o cerință exterioră ei. El acționează și se manifestă cu sau fără voia scriitorului, uneori chiar împotriva vederilor pe care le profesază în viața de toate zilele.

Un scriitor nepolitic e un nonsens. Un nonsens, iarăși, un scriitor care să nu aleagă poziția forțelor înaintate. Pe căi directe sau întortocheate, scriitorii noștri au ajuns la acest adevăr. Care explică adeziunea lor la cauza partidului, avangarda societății noastre, identificarea lor cu această cauză. Și care constituie o cheazăie a dezvoltării fericite a literaturii noastre.

Eugen Luca

ȘI CONȘTIINȚEI SOCIALISTE

Sentimentul complexității

NIMENI nu poate contesta, din principiu, raportul de determinare dintre mediul social-istoric și literatura epocii. Pentru că fiecare scriitor individual are libertatea unor opțiuni și reprezintă o variație a problematicii epocii, o soluție personală, însă literatura în ansamblul ei nu se exprimă pe sine ci procesele istorice, problemele și aspirațiile colectivității în mijlocul căreia se naște. De aceea, o analiză științifică nu poate să nu se mărginească la a visa cum trebuie să fie literatura, cât mai ales să încerce să formuleze pricinile pentru care ea este așa cum este.

Literatura română contemporană exprimă complexitatea, văzută istoric, a momentului de dezvoltare a societății noastre. În cărțile cele mai bune, direct, cărți rare și de excepție, construite pe imagini esențiale și pe destine exemplare. În general însă indirect. În foarte multe cazuri confuz și neconcludent, datorită nehotărârii formulărilor și a contradicțiilor interioare a punctelor de vedere, a unui număr mare de prejudecăți și reacții istorice.

Nu cred că există o singură operă care să sintetizeze esența reacțiilor noastre specifice față de lume. Nimeni n-ar putea înțelege, dintr-o singură car-

te, epoca noastră, așa cum epoca eroică ni se revelă în Iliada și Odissea sau epoca elisabethană în Shakespeare, plus restaurația în Balzac sau sfîșietoarele contradicții ale societății ruse pre-revoluționare în Dostoievski. Însă nici în aceste mari opere epoca nu este exprimată explicit, sau mai ales nu prin fața sa văzută, vizibilă pentru toți. Cucerirea Mediteranei de către greci n-a fost descrisă istoric în Odissea, care nu este o cronică a acelor evenimente, ci o proiecție fantastică și metaforică, sub chipul peregrinărilor lui Ulisse și a dorinței de întoarcere spre patrie a grecilor, reflectând nu numai abilitatea și îndrăzneala lor, ci și orizontul închis al lumii antice, spațiul circular cu același punct de plecare și ajungere. Nașterea coloniilor grecești este sintetizată prin sentimentul acțiunii. Nu prin fapte și discurs, ci prin metaforă creatoare.

Însă, literatura noastră, prin ce are ea mai bun și mai izbutit, ce ne revelă nouă, acum, despre epoca noastră?

Mai întâi, o dorință întotdeauna izbutită trecută în forma artistică, dar prezentă ca tendință generală, de a transmite un sentiment al complexității transformărilor, neliniare, nu lipsite de contradicții. Noi, oamenii anilor '70,

știm cu precizie că transformarea istorică a societății și nașterea unei noi civilizații este o întreprindere extraordinar de complicată și dificilă, neferită de contradicții, care nu înlătură prezența opțiunii în fiecare clipă, care nu scutește de suferințe, care nu-și dezvăluie toate scopurile și mobilurile cu ușurință. Literatura noastră, în ansamblul ei, nu este senină și nu poate fi senină. Ea include, în paginile ei, un sentiment al fluenței tuturor formelor și a tuturor valorilor, un sentiment al nedefinitivului. Tocmai de aceea, ca un pandant și o linie de echilibru, o tentație a găsirii valorilor permanente, a ceea ce rămâne, uneori văzut foarte abstract, pentru că în abstract contradicțiile se unifică și generalul e mai ușor de formulat. Întrebarea despre viitor fiind prezentă, se manifestă o dorință de detașare, o năzuință spre perspectivă. Cred că sintem acum în ajunul unei literaturi cu adevărat de sinteză. Nemulțumirea existentă în critică, printre noi scriitorii și printre cititorii, față de starea literaturii, vine din faptul că ne-am plictisit de detaliu și năzuim spre global. Am obosit de nuanțe și vrem linii dure și clare, culori nete. Nu știu însă dacă sintem destul de impli-

niți pentru a realiza această dorință care, cred, reprezintă esența conștiinței literaturii în 1972. Dorul pentru o literatură a înțelegerii. Cum se manifestă însă noile valori sociale în literatură? Se poate afirma că se manifestă pretutindeni o mare, o extrem de mare intoleranță față de toate formele de turpitudine morală, ipocrizie și minciună. Nu o privire senină, nu o contemplație a frumuseților lumii, ci o atitudine de revoltă împotriva a tot ceea ce deformează viața oamenilor. Literatura ultimilor ani este manifest preocupată de etică, în sensul superior al cuvântului.

Deci sentiment al complexității, năzuința spre permanență, atitudine a conștiinței. Și totuși, mai este enorm de făcut. Nu există nici o carte a urbanizării, a migrației a milioane de oameni de la sat la oraș, proces atât de important pentru epoca noastră. Nici o carte care să atace direct problema eforturilor greu de închipuit, a energiei și risipei de energie, marile tendințe de structurare, într-o singură metaforă epică atotcuprinzătoare. Starea noastră este de așteptare, de aceea sintem atât de nemulțumiți.

Alexandru Ivasiuc

Cuvîntul ce exprimă adevărul

POSIBILITĂȚILE și, desigur, sarcinile literaturii tuturor epocilor sînt definite de către realitățile date. Talentul scriitoricesc doar atunci este capabil să făurească opere de efect și nepieritoare cînd aparatul de recepție și emisie al inteligenței și sensibilității acestuia se fixează la unda de lungime a epocii. În zilele noastre, pe această undă de lungime conținuturile realității în schimbare, înnoitoare a legăturilor și conștiinței umane, precum și ideile umanismului socialist sînt transmise de la om la om.

Acele largi discuții care ating aproape toate aspectele esențiale ale creației se grupează de fapt în jurul unei singure întrebări: care este sarcina literaturii noastre în etapa construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate și în ce chip, cu ajutorul căror instrumente pot face față în modul cel mai eficient artiștii cuvîntului îndatoririlor onorabile ce le revin. Realitatea și esența multiplă și complexă a zilelor noastre scriitorul poate să le înțeleagă într-adevăr atunci cînd își pune talentul lui — în care se valorifică temeinica cunoaștere a omului, orientarea fermă de idei și conștiința responsabilității, sensibilitatea artistică și cunoașterea deplină a profesiei — pe deplin în slujba exprimării univer-

sului afectiv și spiritual, în slujba exprimării profilului de gândire al omului epocii, atunci cînd scriind despre constructorii societății ei însuși devine constructor, modelator activ al omniei și conștiinței socialiste. Concluziile schimbărilor de idei care ating problemele actuale ale literaturii devin într-adevăr fertile atunci cînd în procesul de creație acestea fac cercuri, ca și valurile în urma pietrei scăpate în apa curgătoare; nu numai în lățime, ci — urmărind direcția torentului rapid — și înainte.

În construirea societății socialiste multilateral dezvoltate este de o importanță primordială transformarea socialistă a conștiinței oamenilor, generalizarea trăsăturilor omului socialist și a celor ce semnaleză raporturile omenești ale socialismului. În acest proces, în desfășurarea multilaterală și armonică a personalității umane, cuvîntul hotărîtor desigur revine condițiilor sociale; în aceste condiții trebuie ca arta, cu instrumentele sale specifice, să devină eficientă. Această constatare evidentă și mult repetată necesită însă necondiționat concretizarea pe mai departe. Farul ce indică drumul corect, în sine, nu garantează că vasul ajunge la țintă pe traseu drept și în mod rapid. Pentru aceasta este necesar ca cel de pe vas să-și cunoască

precis mijlocul lui de locomoție, traseul pe care trebuie să-l parcurgă, să aibă combustibil suficient și să-și țină cîrma în mînă cu siguranță. Scriitorul trebuie să fie atotștiutor — spune Gorki. Scriitorul, desigur, nu poate fi în posesia tuturor cunoștințelor adunate de omenire de-a lungul mileniilor. Marele clasic al literaturii socialiste nu se referă de fapt la acest lucru, ci la faptul că scriitorul trebuie să cunoască tot despre realitatea umană a epocii sale; acele transformări revoluționare, cărora, împreună cu poporul său, cu comunitatea sa le este părtaș, trebuie să se substanțializeze în propria-i, cea mai lăuntrică trăire. În acest fel, apropiindu-se de realitate, opera scriitorului poate deveni oglinda epocii sale; devenind o asemenea oglindă care nu într-un mod simplu fixează contururile vieții, ci adună, și din focosul său le răspindește mai departe, concentrîndu-le caracteristicile, razele ideilor epocii. A înțelege și a cunoaște epoca, pentru scriitor înseamnă a ști, a simți și a interpreta sub semnul umanismului socialist ceea ce se petrece în și între oameni. Literatura adevărată totdeauna a fost și va rămîne modelatorul conștiinței umane. Deja primele estetice realiste începînd de la Poetica lui Aristotel au cuprins esența ei, iar această înaltă vocație a literaturii se multiplică în epoca noastră, epocă ce are ca una dintre trăsăturile definitorii transformarea conștiinței, iar rolul factorilor acelora care vin în ajutorul acestei transformări este hotărîtor.

Cunoașterea artistică a realității are multiple căi și modalități, fiecare scriitor își formează, corespunzător propriei structuri, orientări și inclinații, modalitățile cele mai potrivite pentru el. Un lucru însă este cert: pentru scriitorul socialist, baza cunoașterii artistice a realității este participarea activă în vîltoarea muncii de construire materială și spirituală. Acesta poate asigura acea cunoaștere cuprinzătoare și aprofundată a vieții care este necesară pentru reproducerea artistică a realității deosebit de complexă și complicată a zilelor noastre. Nu poate fi denumit marinar adevărat acel navigator care timp de decenii parcurge doar aceeași mică porțiune a rîului, chiar dacă ar cunoaște fiecare amănunt al traseului. Trebuie să ajungă în marile artere principale, pe marea agitată, pe ocean, atunci va deveni maestrul meseriei sale.

Pe mare, în larg, desigur nu este o raritate agitația valorilor și nu sînt rare furtunile. Pentru înrădăcinarea

și generalizarea comportamentului uman socialist și raporturile umane se desfășoară o luptă la fel în oameni, precum și între oameni. Această luptă nu este fără risc, iar nici înfățișarea acesteia într-o operă nu este lipsită de riscuri. Însă literatura devine măreață și eficientă prin înfățișarea autentică, nuanțată și plină de răspundere, a conflictelor epocii. Conflictelor false, artificiale și autoamăgirea negării problemelor sînt deopotrivă străine literaturii noastre. Scriitorul trebuie să schițeze (să deseneze) conflictele cerințelor comportamentului nou uman cu rămășițele vechii conștiințe, precum se arcurile fulgerînd elementele pozitive și negative ale arcului voltaic: fascicolul de lumină ce se naște trebuie să ne lumineze pe noi, idealurile noastre, căile desfășurării.

Contemporaneitatea literaturii și, în general, a artei este înainte de toate o chestiune de conținut și este problema formei artistice menite să exprime în mod adecvat conținutul nou. Concentrarea asupra problemelor esențiale ale oamenilor epocii nu numai că nu reduce, ci chiar, dimpotrivă, lărgeste sfera de cuprindere a literaturii, în sensul conținutului și cel al formei, în privința mesajului de idei și procedeele variate de creație deopotrivă. „E ușor a scrie versuri, / cînd nimic nu ai a spune” — zice Eminescu. Dintr-o asemenea suplețe, în mod necesar se poate naște doar banalitatea ascunsă sub masca manifestațiilor de prestidigitatori. Sarcina literaturii constructive este cu mult mai grea, nu poate fi altceva decît găsirea cuvîntului care exprimă adevărul. Ca să găsim acest cuvînt, ca să-l modelăm și să-l transmitem, scriitorul trebuie să-și asume toate necazurile și răspunderea creației. Acest cuvînt, ca și minereul ce-l ascunde filonul, se acunde în realitate, în procesele esențiale ale vieții omenești, totdeauna dedesubtul suprafeței, în adîncuri: trebuie să-l extragem, să-l filtrăm, trebuie să-l șlefuiem în atelierul de creație al inimilor și inteligenței noastre ca să devină strălucitor, să se transforme în patrimoniul comunității, în forța ce muncește mai departe în sufețele cititorilor. O forță a cărei eficacitate și perenitate le asigură deopotrivă faptul că ea contribuie la clădirea pe mai departe a tot ce este frumos și drept în omul epocii noastre, a tot ce poate deveni netezitură prezentului și promisiunea viitorului nostru.

Gálfalvi Zsolt

În românește de Szele PETER

Brăduț Covaliu: „Șantier”

LITERATURA CONSTRUCȚIEI

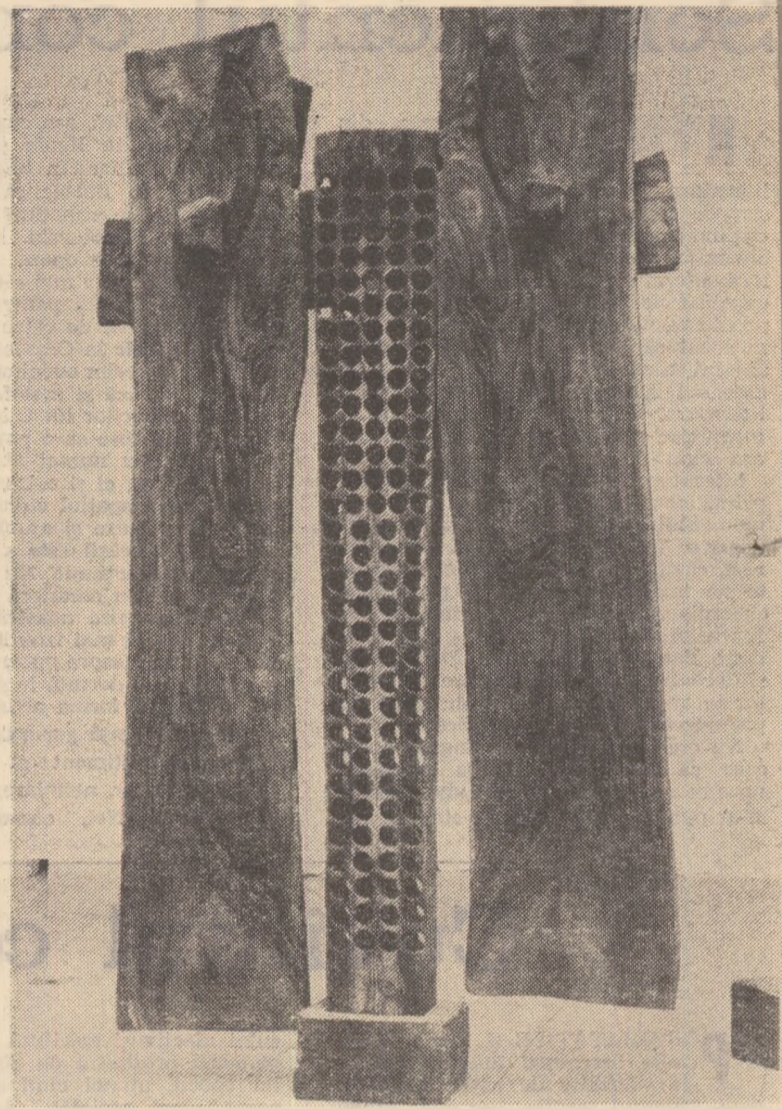
Conștiința literară — moment dramatic

EXISTA o anume prejudecată în materie de literatură și anume că o autentică conștiință literară este ceva care cîntă sau ceva care se încintă, deci ceva care oscilează între culoarea roz și sunetul tobei. E adevărat, există un vers al lui Béranger care începe, aproximativ, cu cuvintele „bate toba“, există însă și cealaltă jumătate a versului, care sună, aproximativ, așa: „și nu te teme“. Și cea de a doua jumătate relevă sensul real estetic al celei dintîi, pentru că emite ipoteza literară a primului vers — ipoteza dramei.

Se pot face, desigur, multe speculații pe marginea sensului existențial al conștiinței literare. Un alt poet a spus cîndva — poți să nu fii poet, dar trebuie să fii cetățean. Versul sună spectaculos, dar din punct de vedere strict literar este o falsă alternativă, care ține de o eroare estetică mai largă și anume că orice artă tribunardă implică, într-un fel sau altul, o derogare de la valoare. Și așa au apărut uneori scrieri literare care își găseau doar o justificare tematică sau problematică și care-și revendicau dreptul la o existență majoră doar prin considerente tematice sau problematice, uitînd (sau vrînd să uite) că literatura nu se justifică decît prin ea însăși și nu prin sensurile și implicațiile conjuncturale pe care vrem să le creăm din afara ei. Pentru literatură cuvîntul *trebuie* este în toate împrejurările un cuvînt intim, pentru că este generat de nucleul ei structural și numai în sensul acesta este o *decizie*. Așa-zisa *comanda socială* nu este atributul doar al unei anume literaturi (a-deșca este cel mai puțin atributul acelei literaturi care și-l arogă), nici nu este măcar un comandament, este mai curînd modul natural de existență a literaturii.

Sensul real al conștiinței literare este cel dramatic, poate nu pentru faptul că

orice conștiință literară presupune o dramă, ci mai ales pentru faptul că drama reprezintă momentul de efervescență a unei conștiințe literare, pentru că nu există o autentică literatură în afara dramei, drama nu este numai modul de existență a literaturii, este mai presus de orice sensul acestei existențe și semnul valorii ei. În raport cu epoca în care trăim, literatura este cea care depășește dramele particulare (din punct de vedere istoric) ale pragului evolutiv pe care căutăm să-l depășim, prin decizie, renunțare și reevaluare. Și astfel literatura devine dezbateră în forul ei cel mai intim, în forul ei dramatic, prin contactul permanent pe care-l realizează între sensul dramatic al momentului istoric dat și sensul general uman. Frămîntările noastre, ale celor de acum, nu fac decît să ne permită o plasare mai reală în evoluția istorică general umană, nu fac decît să palpeze momentul nostru în sinusoida evoluției umane. Din această pricină, cunoașterea literară nu este nici o cunoaștere factologică, nici o cunoaștere statică, este o cunoaștere dinamică, o cunoaștere prin dezbateră, iar drama reprezintă momentul de contact dintre dorința cunoașterii și realitatea ei. Astfel, însă, drama (ca moment estetic) reprezintă, dacă nu unica, în orice caz fundamentala sursă a valorii, iar valoarea este puntea de legătură între o lucrare literară și publicul ei. Există, desigur, o literatură de consum (de toate felurile) și poate că această literatură (mai exact, această subliteratură) își are o anume justificare, nu numai prin faptul deconectării, dar și prin faptul obișnuinței cu lectura. Literatura de consum, însă, este o literatură neutră, deși prin superficialitatea ei aută să mimeze superficialitatea contemporaneității, dar rămîne neutră prin indiferența structurală pe care o manifestă față de dramele noastre de

Ovidiu Maitec: „Omagiul“

acum și, din această cauză, în ciuda unor „actualizări“ spectaculoase, rămîne, în fondul ei, o literatură profund inactuală. O literatură proastă a compromis întotdeauna ideile pe care le-a proclamat, o literatură autentică a contribuit întotdeauna la înțelegerea sensului uman al ideilor, relevîndu-le și nu eludîndu-le fondul dramatic. Fru-

museea unei opere literare, ca și frumusețea literaturii în ansamblul ei, rezidă în primul rînd într-o permanentă cercetare și depistare a dramelor, a dramelor care sînt întotdeauna ale noastre și care numai prin aceasta sînt și ale tuturor.

Leonida Teodorescu

„Problema omului“

PUNIND chestiunea citadinizării și a obiectivării prozei românești, E. Lovinescu nu uita să precizeze legătura ei cu „evoluția firească a civilizației noastre“, vorbind chiar cu oarecare insistență despre „organizarea unei literaturi urbane sincronice fazei de evoluție a civilizației noastre“. Impotrivirea „alianței sămănătoristo-junimiste“ față de această evoluție printr-o literatură care „oricum s-ar prezenta sub raportul estetic, rămîne anacronică sub raportul tendinței sociale“ era considerată de Lovinescu drept „expresia reacționară a spiritului ce nu vrea să se adapteze formelor noi de viață socială“. Tăria formulărilor poate să surprindă, mai ales în raport cu imaginea consacrată a criticului „impresionist“ și „estetizant“. În realitate însă, E. Lovinescu a urmărit cu o rară consecvență procesul de adaptare a literaturii la noile structuri sociale, dar fără a confunda vreodată criteriile și planurile specifice; corespondențele — stabilite cu fermitate și susținute cu freneză partizană — nu l-au făcut niciodată pe critic să cadă în eroarea de a confrunta rudimentar operele literare cu un aspect sau altul de viață.

Cîteva decenii mai tîrziu, asemenea apropieri s-au transformat însă într-o sursă de vulgarizări, literatura fiind considerată drept un reflex imediat al vieții sociale, o „redare“, de fapt însăși viața socială fiind redusă la cîteva clișee, ignorîndu-i-se complexitatea și încercîndu-se o substituție a concretului prin cîteva formule abstracte. Rezultatul, aparent neașteptat, a fost apariția unei literaturi care, deși își declara apartenența la lozinca „apropierii de viață“, nu reprezenta, în fond, decît o revenire la vechiul idilism

tezist: o istorie a literaturii contemporane va avea de înregistrat o curioasă resurecție a sămănătorismului, travestit în veșmintul schimbărilor rapide și fără consecințe asupra conștiințelor, în idilismul împărțirii grupelor de personaje în tabere categorice distincte, în reducția și simplificarea psihologiilor angajate în conflicte elementare. Un adevărat „moment“ al acestei direcții, novatoare în formă și conservatoare în fond, l-a reprezentat pledoaria pentru „omul dintr-o bucată“, fel de a spune că toate marile victorii ale prozei românești interbelice erau, printr-un gest spectaculos, negate în numele unei concepții literare după care complexitatea ar fi o trăsătură... reproșabilă: „În viață, ca și în literatură, oamenii dintr-o bucată, chiar și atunci cînd se prefac a fi complecși, numai pentru a se face înțeleși complecșilor, apar oarecum ca un etalon la care se raportează o epocă întreagă — în toată complexitatea ei reală și cu toți complecșii la locul potrivit, adică într-un plan secundar“ — scria un prozator a cărui literatură nu opera decît cu „oameni dintr-o bucată“.

Față cu simplificatoarele opinii de acest fel, vom remarca însă că literatura contemporană a evoluat tocmai în sensul dobîndirii unei reale complexități a eroului literar, și faptul nu este fără legătură cu climatul social și politic al zilelor noastre. Punerea accentului pe dezvoltarea armonioasă și multilaterală a personalității umane în socialism, eforturile de edificare a unei conștiințe socialiste sînt, în special după Congresul al IX-lea al partidului, cînd s-au luat măsuri hotărîte pentru perfecționarea întregii vieți sociale, principalele coordonate ale ca-

drului de dezvoltare a societății românești contemporane. În centrul construcției socialiste se găsește *omul*, a cărui transformare — s-a arătat la plenara din noiembrie 1971 — „constituie una din cele mai complicate probleme, cu mult mai grea, în multe privințe, decît dezvoltarea economiei“. Una dintre consecințele cele mai însemnate ale acestei poziții privilegiate, deplin firească de altfel, este diminuarea și chiar dispariția acelor scrieri în care adevărații eroi erau nu oameni, ci diferite obiecte — furnale, strunguri, uzine etc. — cadrul fizic avînd rolul cel mai important.

Orientarea masivă către roman este însă faptul imediat vizibil petrecut în proza românească din ultimii ani, aproape numai decît fiind necesar să consemnăm apariția unui considerabil număr de autori extrem de înzestrați, al căror talent s-a exprimat încă de la început prin intermediul unor ample construcții literare. Am face însă o greșeală dacă am reduce modificările cele mai recente din proza contemporană la preferința vădită pentru roman sau, într-un plan mai apropiat, la fascinația pe care o exercită această specie, prin excelență permeabilă la factorul social, asupra tuturor generațiilor de scriitori, deși preponderanța romanului în literatura contemporană rămîne un fapt profund semnificativ. Într-un grad încă mai înalt, transformările cele mai spectaculoase s-au produs la nivelul structurii eroului literar, a cărui viață sufletească, altădată ignorată deliberat (un ins „dintr-o bucată“ nu poate avea și o viață sufletească de autentică bogăție, ci este o natură liniară, schematică și previ-

zibilă), a început să fie investigată în laturile cele mai cuprinzătoare. Problematika epicii s-a extins prin însăși această trecere de la o realitate înteroară nulă la una complexă, rod al unei ample viziuni umaniste asupra modului de integrare a individului în mecanismul social, de situate în concret și în istorie; preocupările eroilor din cele mai multe romane apărute în ultimii 5—6 ani sînt predominant morale, intelectuale și sociale, lucru constatabil cu ușurință. Nu fără însemnătate este și depășirea unui individualism sui-generis, fiindcă personajul „dintr-o bucată“ era promotorul unui mod de viață întemeiat pe orgolioasa detașare de mulțime, pe deosebirea netă de colectivitate, al cărei rol era de a acompania marsul lui triumfal, din cînd în cînd, pentru variație oscilînd, temporar, firește, între inerție și neînțelegere; în centrul de interes al romanelor recente se află omul cotidian, aproape comun, particularizat prin însușiri ce nu au în sine un caracter de excepție, în definirea lui relațiile sociale avînd adeseori un rol determinant; examenul unor conștiințe implicate a devenit principala atracție pentru mulți dintre prozatorii contemporani. Evenimentul este trăit, asumat și proeminența scrierilor în care personajele recurg la procedul confesiunii este cea mai bună dovadă în acest sens: tentativa de a construi un profil moral și spiritual al omului contemporan, caracteristică romancierilor de azi, reprezintă cel mai însemnat efort de punere în acord cu sensul întregii dezvoltări sociale.

Mircea Iorgulescu

ȘI CONȘTIINȚEI SOCIALISTE

Ficțiune și istorie

LITERATURA este ficțiune și cel mai modest începător care încearcă să comunice prin intermediul scriiturii cu un interlocutor ideal și colectiv, supranumit cititorul, simte că trebuie să dea experienței sale de viață, observațiilor, revendicărilor sau idealurilor sale, o structură inexistentă ca atare în realitate. Simte că trebuie să „compună”, să creeze o arhitectură nouă care să valorifice materialul brut de construcție în raport cu un scop diferit, specific, un scop estetic. Cele mai direct autobiografice opere, care ni se par la prima vedere o transpunere neprelucrată a vieții unui scriitor, au trecut totuși istoria reală a unei existențe prin același proces de „inventare” artistică, au recompus-o cu alte cuvinte după legile ficțiunii.

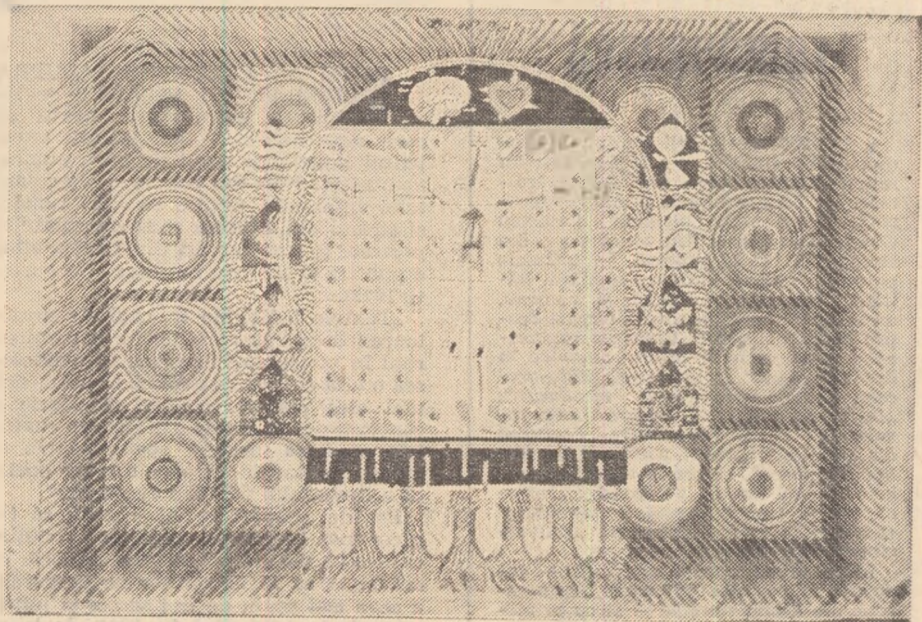

Corneliu Baba : Studiu pentru „Omul cu lingura”

Adică au imaginat-o în vederea unei expresivități noi pe care viața nu o cunoaște și care ne face să receptăm sensul general al lumii, inclusiv aspectele ei „urite”, violente sau crude, din perspectiva unei depășiri indispensabile, a unei armonii necesare. Căci literatura și artele în general nu sînt decît interpretare a lumii din unghiul de vedere al unui simț profund uman, simțul dobîndit prin evoluție istorică al frumuseții indispensabile. Oamenii nu au creat arta în mod înîmplător, adică gratuit, ci numai și numai pentru că cerințele și greutatea vieții materiale au nevoie de o perspectivă estetică, de o morală care să nu fie neapărat colecție de restricții și tabuuri (și aceea, altfel, necesară), ci destindere în apele limpezi ale frumuseții, exorcism pașnic prin reliefarea binelui ca exigență inevitabilă a frumuseții de care, în viziunea noastră asupra rostului existenței, nu ne putem lipsi.

Istoria este efort. Muncă și luptă. Istoria nu poate fi frumoasă pentru că nici un om care transpiră încordat asupra unei sale de lucru nu este frumos. El devine frumos numai în lumina rosturilor muncii sale, în perspectiva socială și general-umană a efortului pe care îl depune. Mușchii reliefați de muncă devin sculpturali printr-un adaos ideal, prin elogiul pe care artistul îl aduce actului creator al lumii și al omului însuși. Istoria are nevoie de ficțiune artistică pentru a zămisi cu mai multă claritate scopurile ei umanizatoare, idealurile ei constructive și pașnice. Fața ei crispată de zbucium și de încordare, privită în lumina artei care își merită cu adevărat numele, ne apare nu arbitrar înfrumusețată, adică falsificată de idilism, ci dinamic orientată spre o frumusețe reală, mintuitoare. Această orientare spre frumusețe, care e un sens înalt și moral, sensul umanității ca specie, dă artei însuși sensul ei, adică sensul ei estetic. Cînd cerem literaturii actuale să devină cu adevărat o literatură a actualității, a construcției societății socialiste, îi cerem să încorporeze istoriei noastre cotidiene o valoare nouă, să inventeze structura estetică a societății noastre, să scoată din patima și truda noastră zilnică sensul umanist pe care-l are eternitatea frumuseții.

Georgeta Horodincă

Ion Nicodim : „Omul”

Micaela Eleutheriade : „Livezi de la poalele Gutinului”

Cărțile în care ne regăsim

CRED că Andre Gide — spirit subtil, dornic de energie simplificări, ca toate spiritele subtile — se înșela considerînd că *Decameronul* lui Boccaccio ilustrează pentru vremea sa și pentru eternitate, cazul operei de geniu ivindu-se din toatala detașare a artistului față de tragediile lumii în care trăiește : „În zilele noastre pereții sînt mai subțiri, dar mai îndoiesc că avem de ce ne felicita [...] Ciuma făcea prăpăd în Florența și fiecare zi aducea noi pricini de îndoliere, pe cînd Boccaccio își scria *Decameronul*”. Vitalitatea neliniștitoare, frenezia de ajuns de sumbră a *Decameronului* nu sînt fără legătură cu autotputernicia și necruțarea morții care seceră în Florența și Boccaccio n-ar fi fost un mai adînc și mai pasionat om al timpului său și al tuturor timpurilor dacă s-ar fi decis să descrie cu vibrantă compasiune niște cazuri de ciumă. A-i deplînge indiferența și a-l certa pentru ea, ori, dimpotrivă, a scoate din ea un motiv de exaltare, o explicație a geniului său, este frivol și meschin : erori simetrice născute din aceeași neînțelegere, din aceeași oboseală a spiritului.

La fel de greșit ar fi totuși ca, din meditația pe marginea marilor opere ale trecutului, să extragem o normă „ideală” a raportului dintre artă și realitate, o concluzie generală și obligatorie pentru artiștii de astăzi. Norme de acest fel, întemeiate pe sănătoasă, prea sănătoasă convingere că nimic nu e nou sub soare, nu există : dovada cea mai bună a inconsistenței lor este chiar ușurința suspectă cu care ne vin de fiecare dată sub condei. Nu trebuie să căutăm exemple bune ; există numai opere bune ; din momentul în care se prefac în exemple, viața din ele se stinge. Fiecare epocă, fiecare clipă a unei epoci reinventează adevărul ; scriitorul se află cu fiecare operă a sa la granița necunoscutului, lansîndu-se în tentativa de a-l cuceri, de a prefăce necunoscutul în adevăr ; într-un adevăr dotat cu miraculoasa însușire de a se menține viu ; la fel de intens și de uimitor ca necunoscutul din care s-a ivit.

★

INEVITABILA întrebare : „Care este rolul scriitorului de azi ?” n-a cruțat

nici pe un scriitor atît de interiorizat, prea puțin dispus, prin forța lucrurilor, la solicitări de acest gen, cum era M. Blecher. Cu un an înainte de moarte, în 1937, autorul *Intîmplărilor în irealitatea imediată* încerca să-i răspundă într-un interviu apărut în *Rampa* :

„Întrebarea d-tale mă găsește într-un moment cînd nutresc un mare scepticism cu privire la importanța literaturii, în genere. Este influența unui scriitor într-adevăr operantă ? Mă îndoiesc și nu prea văd în cursul istoriei exemple de mari prefaceri sociale datorită operei și cuvîntului unui scriitor. Dar poate că timpurile s-au schimbat, poate că se citește azi mai mult și cu mai mult folos. În acest caz, desigur, un scriitor conștient de tot ce se petrece în jurul lui trebuie să aducă contribuția lui ideologică la elaborarea noilor forme sociale. *Intervenția lui însă trebuie să se facă pentru păstrarea demnității de scriitor, în sensul celei mai umane justiții și a celei mai largi libertăți spirituale*”. (Textul este inclus în volumul *Viziune luminată*, ediție în-

toemită de Sașa Pană, *Cartea Românească*, 1971).

Intr-adevăr, M. Blecher avea destule motive, privind în jur, să-și invingă o clipă rezerva (de înțeles) și să-și spună în 1937 : „Dar poate că timpurile s-au schimbat...”. E o senzație pe care în cîteva zeci de ani, cerînd sau nu părerea scriitorilor, Istoria a confirmat-o într-o măsură de nebănuit. Transformînd-o într-o evidență orbitoare. A ține seama de ca fără nici o emfază, dar cu gravitate și cu simț al răspunderii, a devenit o condiție elementară „pentru păstrarea demnității de scriitor”.

Un rezultat sigur al „schimbării timpurilor” este că, în zilele noastre, cititorul preferă literatura în care se regăsește, celei în care se proiectează. Raritatea operelor magistrale se explică astăzi nu printr-o subită carență a spiritului creator, ci prin dificultatea mai mare de a realiza pe acest teren al literaturii de identificare (aparent la îndemîna tuturor, cum o dovedește proliferarea fără precedent a mediocrității) un nivel excepțional.

Lucian Raicu

Versificația românească

● ÎNTRE specialiștii străini, în studiul limbii române, s-a impus, într-un relief deosebit, prin pasiunea stăruitoare și competența unanim recunoscută, romanistul maghiar Ladislau Gáldi, profesor la Universitatea din Budapesta. El a publicat, în ultimele patru decenii, în limbile maghiară, italiană, franceză, germană și română, un număr impresionant de lucrări despre limba noastră: „Valoarea expresivă a neologismelor latino-romance în limba română”, „Influențe italo-greco-estice asupra versificației românești”, „Influența neogreacă asupra limbii române în epoca fanarioasă”, „Psaltirea lui Dosoftei”, „Stilul poetic al lui Mihai Eminescu”, cărora le-a adăugat recent o nouă lucrare valoroasă: „Introducere în istoria versului românesc” (Editura „Minerva”, Colecția „Universitas”, 1971, 481 p.).

Începând cu poezia populară — inclusiv cu cea din dialectele sud-dunărene ale limbii române — și cu primele versuri românești culte din secolul al XVII-lea, Ladislau Gáldi analizează, în această lucrare, evoluția versului românesc, în elementele lui formale esențiale — metru, rimă, strofă — până în epoca contemporană, cu excepția ultimilor 25 de ani, care vor forma obiectul unei apropiate lucrări viitoare a autorului. Cercetarea, foarte minuțioasă, este făcută și în perspectivă comparativă, identificându-se influențele străine adăugate, în cursul timpului, moștenirii latine: greacă bizantină, polonă, neogreacă, italiană și franceză, care au îmbogățit, fiecare, formele versului românesc. Curenți pretutindeni astăzi, cercetarea comparativă este justificată de faptul că elementele versului nu se limitează la o singură limbă, ele avind o largă răspândire prin contactele culturale firești între popoare.

Folosind, cu discernământ critic, toate studiile românești despre versificație, Ladislau Gáldi acordă o atenție deosebită marilor noștri poeți clasici, care au marcat momente importante în tehnica versului: Ioan Budai-Deleanu, Grigore Alexandrescu, Alecsandri, Eminescu, Macedonski, Coșbuc, Goga, Tudor Arghezi și Lucian Blaga.

În capitolele consacrate curentelor poetice moderniste — parnasianism, simbolism, impresionism — este analizată tehnica versului în operele poezilor mai reprezentativi ai acestor curente: M. Codreanu, I. Minulescu, I. Pillat, G. Bacovia, I. Barbu, I. Vinea, Al. A. Philippide ș.a.

Din studiul aprofundat al lui Ladislau Gáldi rezultă unele constatări generale, ce se impun, în mod deosebit, subliniate, și anume: marea varietate și originalitatea versificației românești, influența constantă — uneori hotărâtoare — a poeziei noastre populare în tehnica versului tuturor poezilor români și, mai ales, marea expresivitate a limbii române, manifestată în varietatea impresionantă a metrului și a combinațiilor strofice. Această expresivitate s-a manifestat și în puterea de asimilare a influențelor străine. „Toate împrumuturile metriche, scrie Ladislau Gáldi, s-au realizat cu ajutorul unei limbi care a dat fiecărei forme împrumutate ceva nou: specificul limbii române. Secole de-a rândul a avut loc un gigantic proces de asimilare, ale cărui rezultate nu depindeau numai de talentul poezilor, ci și de geniul limbii”.

Mai rezultă, din același studiu, originalitatea versului liber românesc ca sistem individual de manifestare a unei spontaneități poetice, explozive. Încă în 1908, Ovid Densusianu, lingvist și poet, scria în această privință: „Una din achizițiile cele mai însemnate ale poeziei noi este introducerea versului liber, la baza căruia stă concepția ritmurilor mai variate, mai vii, de mai multă spontaneitate, de nuanțări mai subtile, de redare mai expresivă a stărilor sufletești complicate. Versul liber a adus, în estetică, o revoluție ce lasă departe ce au realizat romanticii” („Viața nouă” 1908 p. 217).

Valoroasă contribuție la cunoașterea evoluției versului românesc, lucrarea lui Ladislau Gáldi marchează o realizare de seamă în analiza stilistică și lingvistică a poeziei românești, stimulând studiul ei printr-un exemplu demn de urmat.

D. Macrea

Funcția poetică a limbajului

CITEVA PRECIZĂRI ASUPRA LITERATURII ROMÂNE se intitulă antologia de texte pe care academicianul Al. Rosetti excelentul lingvist și omul de gust, autorul neuitatelor **Note din Grecia** al interesantelor însemnări despre scriitorii români și străini din **Diverse** și al savuroaselor portrete și rememorări din **Cartea altă**, o publică la Editura Eminescu (București, 1972).

Textele înfățișate în paginile următoare (cu excepția scriitorilor contemporani în viață, care urmează să alcătuiască o altă culegere), explică autorul, sînt mai ales poetice, pentru că poezia e concentrare de esență; în poezie, cuvintele exprimă mesajul poetic pentru el însuși, punînd în valoare funcția poetică a limbajului (Roman Jacobson).

Era de așteptat ca Al. Rosetti să fie preocupat în primul rînd de virtuțile expresive ale limbii române pe care în antologia sa le urmărește pe parcursul a ceva mai puțin de trei secole și jumătate, de la 1600 pînă în 1941, de la această însemnare a lui Mihai Viteazul („Pohta ce-am pohtit: Moldova, Țara Românească”) și scrisoarea lui Coșbucel (Bistrița, Transilvania) pînă la **Istoria literaturii române** de G. Călinescu.

Primele manifestări de literatură propriu-zisă în Țările Românești apar, după Al. Rosetti, abia în secolul al XVII-lea, cu Grigore Ureche, judecînd după antologia, autorul remarcabilului „prin conciziunea și justetea expresiei” portret al lui Ștefan cel Mare, cu Miron Costin, cronicar cu „stil ornate, înrîurit de retorica medievală apuseană”, Varlaam, a cărui Cazanie, „traducere și compilație personală a fost citită ca un roman”, și Dosoftei, versificator, cu înrîurirea poeziei populare, al psalmilor.

După fragmente poetice mai puțin influențate de stilul retoric al literaturilor clasice și procedeele artistice ale literaturii turcești, sînt decupate din **Istoria ieroglică** de Dimitrie Cantemir scriitor după Al. Rosetti în genere „greoi și artificial” (baroc, cum e scotit în vremea din urmă de tot mai mulți) și alte două din Neculce, model stilistic pentru scriitorii din secolele următoare.

Ca și G. Călinescu, Al. Rosetti nu găsește în scrierile reprezentanților Școlii ardelenne preocupări de stilul artistic spre deosebire de G. Călinescu și de alții, nici măcar la Budai-Deleanu al cărui poem e socotit „didactic, lipsit de atracție artistică”. În schimb e prețuit pentru avîntul ei revoluționar („imagini multicolore de tindă bisericăscă”, observă G. Călinescu) proclamația lui Tudor Vladimirescu și două poezii „care au căpătat consacrară posterității” de Ienăchiță Văcărescu, de factură populară. La această epocă se subliniază, prin urmare, creația invitată din folosirea limbii vorbite și a tehnicii poeziei. povestirii sau discursului literaturii orale.

O stăpînire desăvîrșită a limbii vorbite dovedește Iordache Golescu în spiritele sale comedii satirice, scriitor vechi totuși față de Iancu Văcărescu care e „surprinzător de modern în exprimare”.

Din literatura modernă sînt antologate Nicolae Bălcescu („stil retoric, ajungînd uneori la o remarcabilă elevație”

în **România sub Mihai-voevod Viteazul**), Alecu Russo („stil retoric, cu perioade organizate, expresie a unui suflet pasionant” în **Cintare României**),

Ion Heliade-Rădulescu („scriitor de geniu”, „autorul unei capodopere, **Zburătorul**, și al multor pagini de proză, cu calități excepționale de umor”), Dimitrie Bolintineanu, creator în unele poezii ale sale de „armonii imitative”, Mihail Kogălniceanu („stil retoric, expresie elegantă a cugetării, tensiunea afectivă stăpînită” în discursul ținut la alegerea lui Cuza), Grigore Alexandrescu („evocare în stil romantic”, „cu mijloace artistice remarcabile” în **Umbra lui Mircea**), Vasile Alecsandri, reținut printr-un pastel (**Serile la Mircești**) și „versiunea clasică a **Mioriței**”, dar prețuit și pentru stilul elegant, temperat, clar și cursiv al prozei, în fine Ion Ghica, memorialistul caracterizat aproape identic cu Alecsandri („pagini de proză clară, elegantă și cursivă”), poate sub sugestia că Alecsandri a servit lui Ion Ghica drept modelul stilistic, deși, cum observă totdeauna Al. Rosetti, Ion Ghica e un moralist clasic, atent la structura caracterologică a eroilor săi (se dă un fragment din **Băltărețu**). Lipsesc dintre scriitorii perioadei moderne Costache Negruzzi, Anton Pann și Nicolae Filimon, ce-i drept autori de scrieri prin excelență prozaice și foarte puțin de „texte poetice”, capabile să pună în valoare funcția poetică a limbajului, urmărind în antologie.

Și în perioada marilor clasici lipsesc, pentru motive probabil asemănătoare, Titu Maiorescu și Ioan Slavici și, în chip mai puțin justificat, Duiliu Zamfirescu, poet nu numai în versuri, dar și în numeroase pagini de proză. În schimb sînt trecuți aici, după Eminescu și Creangă, Alexandru Odobescu, cu un fragment din **Pseudo-Kyngetikos** („Stil folosind procedeele clasice ale retoricii. Perioade lungi și cadentate. Eleganță în expunere”) și Bogdan Petriceicu Hasdeu cu un fragment din nuvela **Duduca Mamuca** și poezia **Complotul bubel** („Prozator cu scăpărări ironice, poet, Hasdeu folosește în proză perioade scurte, influențate uneori de limba vorbită”). Din Mihai Eminescu, poet de „fină melancolie” și „atmosferă de mister”, creatorul unei noi formule de limbă literară, „pornind de la limba veche și de la limba vorbită și înfrîind vechiul și noul”, se extrag numai poeziile **Sara pe deal** și postuma **Stam la fereastra susă**, poate, totuși, prea puțin, din Ion Creangă, socotit un „artist rafinat” de tip oral, un fragment din **Amintiri** și unul din **Moș Nichifor Coțeariu**. De tip oral e considerat și Caragiale, „creator genial de limbă literară, prin cunoașterea adîncă a graiului vorbit și memorizarea fără precedent a tot ceea ce are el mai caracteristic”, cum o dovedesc și textele antologate din **Ultima emisiune**, **Cum se înțeleg țărani** și drama **Năpasta** (și la Hasdeu s-ar fi putut selecta un fragment din **Răzvan și Vidra**). Delavrancea apare cu un singur fragment din **Sultănică** pentru stilul pictural, George Coșbuc numai cu poezia **Noapte de vară** pentru imaginea meșteșugit orchestrală a zgomotelor

nocturne din natură. Valențe muzicale se recunosc lui Alexandru Macedonski care a experimentat uneori „fără nici o discordanță” „ritmuri poetice noi” (se exemplifică prin strofe din **Noaptea de decembrie** și **Rondelul erinilor**), lui St. O. Iosif, antologat cu „delicata floare de atelier” **Noaptea de mai** și lui Dimitrie Anghel, poet al farmecului unei nopți de vară moldovene în **Călătorii**.

Din literatura primelor patru decenii ale secolului nostru, antologia înregistrează pe Mihail Sadoveanu (fragment din povestirea **În pădurea Petrișorului**, apărută în 1907 în **Sămănătorul**), Nicolae Iorga cu două fragmente din **Oameni cari au fost**, despre Nicolae Filipescu și Panait Istrati, Vasile Pârvan cu **În memoria Constantinei Erbeceanu**, Gala Galaction cu o pagină din **Clopotele din Mănăstirea Neamțu** (1916), Octavian Goga cu **Oltul** și **A murit Caragiale I**, Arghezi cu trei poezii din **Cuvinte potrivite** și două fragmente din **Poarta neagră** și **Cartea cu jucării**, Bacovia cu două poezii din **Plumb**, Ion Barbu cu **Păunul** și **După meci**, Ion Pillat cu poezia **Cititorii din Fe Argeș în sus** (1923), Perpessicus cu poezia **Pe Calfa Dăre, toamna** din volumul **Scut și țargă** (1926), Liviu Rebreanu cu un fragment din **Răscola**, Matei Caragiale cu un fragment din **Craii de Curtea-Veche**, Camil Petrescu cu poezia **Ideea** și un fragment din **Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război**, Lucian Blaga cu două poezii din **La curțile dorului**, Ion Vinea cu poeziile **Doleanțe** (1915) și **Declin** (1921) și un fragment din **Paradisul suspinelor**, în sfîrșit G. Călinescu cu un fragment din **Istoria literaturii române**, despre N. Iorga. În precizările introductive se observă datele directe ale descrierii poetice a naturii și o coloratură expresivă moldovenească la Sadoveanu, avîntul liric, concentrarea epitetelor și lungimea perioadelor la Nicolae Iorga, stilul elegiac, reținut, la Vasile Pârvan, sinteza elementelor arhaice și moderne la Matei Caragiale, adausul neologismului la elementele tradiționale în proza lui Gala Galaction, amestecul de suavitate și truculență la Arghezi, muzica discretă („melodie cu note voalate”) la Bacovia, evocarea în stil tradițional la Pillat, pateticul și verva la Octavian Goga, expresia poetică sublimată, lirismul concentrat pînă la limită și inspirația folclorică filtrată printr-o minte genială la Barbu, stilul fără ornamente la Rebreanu, limbajul abstract poetic sau simplu, dar pregnant, la Camil Petrescu, izbitură sugerare a misterului creației la Blaga, acordurile tainice ale sensibilității la Viena rara vigoare intelectuală și gândirea lucidă la G. Călinescu, tonul sentimental la Perpessicus. Observațiile strălucesc prin profunzime și sobrietate.

Al. Piru

PAGINI ANTOLOGICE

Laudă României socialiste

De la nașterea privirii, și-a auzului și-a miinii,
De cînd fața mea formase primul cerc în jurul ei,
De la gustul dimineții, și al frunzei, și al pîinii,
De la prima aventură în natură și-n idei,

E ceva ce nu sfîrșește în a spumega pe ape,
În a birui în fructe, în a rătăci pe sus,
Mi-a rămas în trup atîta țară cît aveam sub pleoape
De la prima izbitură a luminii în auz.

De eroi ne e pămîntul, cu eroi privirea simte,
Dincolo de mine insămi reprezintă acest pămînt,
Cu o flămură de singe urmărind de cuvinte
Să mi se adune trupul într-un gînd în care sînt.

Laud pentru totdeauna patima de innoire,
Zidurile-nturnate ale noilor clădiri,
Laud veri intimidate de un greu pămînt de lire,
Coacerea de cîmp, polenul vegetalelor iubiri.

Și cînd vine viitorul și egal în noi există,
De coloana lui de lume leg un cîntec de noroc,
Luminat pămînt eroic, patrie socialistă,
România, timp de aur, spațiu cu cetăți de foc.

Astfel, trupurile noastre ce prin naștere ni-s date
Și în viață sînt hrănite de pămînt neconținut,
Sînt acele părți de țară și de suveranitate,
Date-n grija celor care de la timp le-au cucerit.

Constanța Buzea

REALISM ȘI SENZAȚIE

ZAHARIA STANCU
văzut de Cik Damadian

A APĂRUT de curând, în versiunea franceză a lui Léon Negruzzi (fluentă, agreabilă, însă, după moda franțuzească iubitoare de adaptări, nu tocmai fidelă), romanul lui Zaharia Stancu, *Ce mult te-am iubit* (*). Concis, bine construit, de o emoționantă simplitate, romanul mi s-a părut, când l-am citit prima oară, acum patru ani, cartea cea mai pură a autorului, în care virtuțile sale narative sînt puse în valoare cu mai multă limpezime decît oriunde. Recitirea lui, și încă într-o altă limbă, poate deveni un prilej de a verifica aceste impresii.

Și nu numai atât. Scriitor foarte tradus, în toate limbile de circulație, Zaharia Stancu infirmă ideea după care principala dificultate în calea cunoașterii literaturii noastre peste hotare o constituie „specificul” ei țărănesc. *Descult*, *Ce mult te-am iubit* sînt romane cu subiect țărănesc, pe care însă nici ineditul viziunii, nici stilul nu le opresc de a fi pretutindeni inteligibile. Ar trebui, poate, să spunem că nu tema țărănească ne face puțin cunoscuți în lume, ci „aerul provincial”, pe care-l au atîtea din romanele noastre (de ieri și de azi). Acest aer provine din absența interesului pentru problemele fundamentale ale omului și ale societății, care face ca multe lucruri actuale să capete

un paradoxal aspect vetust și o istorie pe care aproape toate popoarele Europei au trăit-o la fel, să pară, în romanele noastre, prea puțin captivantă. Nu „specificul” este de vină, ci neparticiparea cu adevărat la evenimentele lumii contemporane, pitorescul superficial, confecționarea unor conflicte. Romanicierii noștri își pun, adesea, întrebări mărunte, omul pe care-l dezvăluie e periferic, dramele lui morale, nesemnificative. Condiția însăși a omului nu e decît rareori în joc. Un mare roman trebuie să-și fi pus o miză mare. Cum se explică faptul că o carte așa de specifică, precum un *Veac de singurătate*, încît, europeanului, lumea din ea îi pare a ține de o altă planetă, a avut totuși un succes așa de extraordinar tocmai în Europa? Pentru că totul, în romanul lui Marquez, este esențial: destinele oamenilor, tragediile sociale, viața, moartea, istoria. Este o greșală să credem că cititorul modern se dezinteresează de proza noastră actuală pentru că e rurală, în timp ce el trăiește într-un univers de mai multe decenii urbanizat și mecanizat. Se dezinteresează cînd lumea care i se arată e plată sau falsă, fără acces la întrebările majore ale timpului, fără raport cu viața și cu istoria.

Am recitat, cu acest ochi, *Combien je t'ai aimé* și am descoperit, dincolo de elementul etnografic, de particularitățile unei anume civilizații rurale, un

realism fundamental. Crud și totodată poetic, direct și ceremonios, tragic și plin de un umor delicat. Tema fiind o înmormintare (descrișă minuțios, ca un ritual), problema adîncă rămîne aceea a misterului existenței, trecînd prin acela al eredității și al generațiilor. Realismul nu exclude fantasticul, observația precisă a detaliilor nu exclude visarea și meditația. Într-o scenă interesantă, o bufniță îi împrumută lui Darie un ochi ca să vadă *dincolo*, acoperindu-l în același timp pe celălalt cu o frunză de măr:

„Întorsei capul și mă uitai spre casa noastră și văzui plutind pe deasupra ei nenumărate rînduri de oameni. Erau bărbați și femei în rîndurile acelea și erau copii. Fără îndoială că pe obrazul meu se scrisese o mare mirare, pentru că bufnița începu să ridă [...]”

— Știi cine sînt oamenii aceia?
— Nu, răspunsei, nu știu. Poate că acolo sînt sute de oameni. N-am cum să-i cunosc.

Bufnița se apucă iară de rîs:
— Cîteva sute, ai zis? Ia uită-te mai bine!

Mă uitai mai bine. Lăsați nasul în jos.
— Cîteva mii.
— Și tot nu-ți dai seama cîc sînt?
— Nu. Nu-mi dau seama.
— Sînt înaintașii tăi.
— Adică sufletele înaintașilor mei.
— Suflete, dacă vrei să le numești așa.”

Despre realismul prozei lui Zaharia Stancu s-a spus adesea că e de factură *lirică*. Lucrul are nevoie să fie exotizat. Întreg ciclul *Descult* (din care face

parte și *Ce mult te-am iubit*) se bazează pe memorie, fiind vorba de romane ale amintirii. Însă formulele propriu-zise ale întoarcerii în trecut, ale evocării, lipsesc. Timpul cel mai frecvent al narațiunii este prezentul: un prezent care include trecutul. Trecutul irumpe în prezent, i se substituie fără tranziție și fără ceremonie. Scriitorul nu e un evocator, nici măcar un povestitor, metoda lui constînd în a descrie obiecte, locuri, gesturi, scene, în a reproduce dialoguri. Memoria lui are facultatea de a conserva întîmplările în simultaneitate, distrugînd relațiile de succesiune. Viziunea e, în *Descult*, în *Ce mult te-am iubit*, caleidoscopică și veriginoasă.

Stilul acesta al prezenței nu e străin de naturalismul liric și sentimental al lui Delavrancea, însă cu mai mare cruzime a observației. Dacă poate fi vorba de lirism în proza lui Zaharia Stancu, el ține prea puțin de evocare. E un lirism al senzației, al trăirii nemijlocite. Memoria a păstrat mirosurile, gusturile, culorile, densitatea aerului, depunîndu-le ca în sălile unui muzeu inefabil. Ceea ce e foarte modern în proza lui Zaharia Stancu e tocmai această puternică senzorialitate, care face ca trecutul să fie rețrăit cu intensitate, ca și cum ar fi de față. Senzația dă o mai mare impresie de autenticitate decît sentimentul:

„Sînt struguri aurii-ruginii și struguri roșcovani în via boierului, care acum a fost adus pe brațe de slugi și așezat într-un cărucior cu roțile, sus lîngă casa paznicului albanez, cu fes roșu.

Și struguri roșii ca sîngele.
Unii struguri au boabele mari, alții, boabele mici și bătute, lipite unele de altele ca boabele porumbului pe cocean.
Mireasma vie ne îmbată.

Frunza e ruginie și uscată.
Sună cînd o atingem.”

Am citat pasajul cunoscut din *Descult* unde se relatează culesul viei. Ritmica însăși provine aici din alternarea senzațiilor. Trecutul, amintirea s-au solidificat într-o impresie, singura prezentă acum. Stilul acesta lapidar, inimitabil, rezultat din analiza realității senzoriale, n-are nimic dintr-o cadență evocatoare. Orice formulă „de amintire” introdusă în text schimbă numaidecît muzica interioară. La începutul romanului *Ce mult te-am iubit*, naraatorul se referă la casa copilăriei, dărimată de un cumnat, mai tirziu. „Cînd se dărîmă o casă e ca și cum ar muri cineva — spune el, identificînd brusc amintirea cu această impresie sfîșietoare. Ar muri cineva... Ca și cum ar muri cineva...” Se observă cum fraza bate pasul pe loc, sorbită de golul gîndului. Traducătorul n-a înțeles bine natura procedurii și a dezvoltat pasajul în felul următor: „Je me souviens de la grande peine que j'ai éprouvée, quand j'ai appris que la vieille demeure avait disparu... Des larmes avaient envahi mes yeux” etc.. Sentimentul îndepărtează, senzația apropie. Zaharia Stancu este cel mai puțin sentimental dintre toți memorialiștii noștri și lirismul lui constă în intuiția lucrului prezent, în simțul scenic, în precizia detaliului, într-un realism al senzației, nicidecum al evocării. Forța și originalitatea prozei sale de aici provin.

Nicolae Manolescu

*) Zaharia Stancu, *Combien je t'ai aimé*, Editions Albin Michel, Paris, 1972.

Proza

ALEXANDRU IVASIUC

Corn de vînătoare

Editura Dacia, 1972

● **Corn de vînătoare** — cea mai recentă carte a lui Alexandru Ivasiuc — se compune din două nuvele, de dimensiuni și cu subiecte foarte diferite; cea dintîi năvălă (care dă și titlul volumului) are un subiect medieval, în vreme ce **O altă vedere** (cea de a doua năvălă) reprezintă o re-scriere a unui episod mai vechi, pe care autorul îl mai folosise (dar într-o viziune complet deosebită) în

romanul *Interval*. Există totuși — în ciuda acestei prime impresii de eterogenitate — numeroase puncte de legătură între cele două nuvele; ceea ce le caracterizează, deopotrivă, este o problematică a „radicalității”, sub semnul căreia pare să se fi așezat, în ultima vreme, gîndirea atît de mobilă și de „deschisă” a acestui scriitor. Așadar, ce înțeles conferă scriitorului ideii de „radicalitate”? În **Radicalitate și valoare** vom descoperi o foarte limpede definiție a termenului: „Radicalitatea ar fi, deci [...], o întoarcere la întrebare, o revoltă împotriva inutilității complexității și a complicității fără sfîrșit”. Pornind de la Ortega y Gasset, Alexandru Ivasiuc consideră că răspunsurile culturii la cele mai acute întrebări ale omului s-au nuanțat, în timp, într-o măsură atît de importantă, încît au încetat, de la un anumit punct, să mai evoce întrebarea, transformîndu-se într-un „exercițiu în sine”, fără finalitate, asemeni unei plante care s-ar dezvolta frenetic, debordant, uitînd din ce în ce mai mult ceea ce era scris în rădăcinile sale. Spiritul „radical” este o chemare tocmai spre simplitate, spre o simplitate care să revigoreze sensul pierdut al lucrurilor, spiritul „radical” este acela care pune iarăși pe om în „raporturi directe”, originare, cu lumea. Aceasta este de fapt și tentativa pe care și-o propun eroii celor

două nuvele de care ne ocupăm aici; Teodor Milan, de pildă, — protagonistul din **O altă vedere** — surprinde înadvertența dintre „semn” și „realitate”. Afliindu-se în închisoare, acest altădată strălucit orator are o neașteptată revelație, în urma căreia rămîne cu o adîncă neîncredere față de cuvinte: „înțelese cit de palide erau și cuvintele [...]. Scrișul îl apărui un act gratuit, o mișcare cînd circulară, cînd lineară deasupra coalei, care avea prea puțin în comun cu tipătul ce continua să umple clădirea”. Amintindu-și de strălucitele sale discursuri (care, pe vremuri, i se păruseră încărcate de un sens viu), T.M. se îngrozește: din noua perspectivă, pe care a dobîndit-o, are impresia că „denunțurile erau foarte depărtate de lucruri”, că „pretutindeni răsunau vorbele fără acoperire”. Spirit „radical”, fostul tribun încearcă (fără succes, totuși) să reconstruiască cuvintele atît de uzate, de care trebuia să se folosească, rememorîndu-și lucrurile și realitățile înseși: „plimbîndu-se prin celulă, întindea uneori mîna, ca și cum ar fi vrut să simtă sub degete părul aspru de pe grumajii calilor mărunți, de munte, reprezentînd Maramureșul”.

Dar un fenomen și mai grav, în legătură cu care spiritul „radical” își manifestă, la Alexandru Ivasiuc, neliniștea, este acela al absenței umane — mai

mult sau mai puțin pronunțate — din propria existență; T. M. vorbește chiar, în această direcție, despre „un fel de dezoalare a golului general”, despre un sentiment al „spațiilor abstracte pe care nimic nu le-ar putea umple”. Fenomenul absenței din propria existență se datorează, întîi de toate, caracterului stereotip pe care îl poate primi activitatea cotidiană; în cazul lui T.M. de pildă, radicalitatea îmbracă forma opoziției față de programul monoton al închisorii: „nu putea scăpa de impresia că trăia sub tirania unor cifre care reveneau cu regularitate [...]”. Ordinea asta matematică, neînșuflețită, i se părea mai rea chiar decît piatra [...]. Regulamentul marii pușcării se desfășura ca un mecanic de ceasornic”. Remediu împotriva stereotipiei, umplerea „marelui gol”, transformarea absenței într-o prezență vie sînt căutate cu stăruință de T.M. și (de data aceasta) nu fără oarecare succes; pasiunea va fi aceea care îl va scoate, în cele din urmă, din impas: „după încercarea, în fond irațională, de a ieși din cercul acela de vid și monotonie, de a recitiga un sens al luptei și al opoziției, revenise la un fel de viață”. Mai exact, eroul se năpustește — fără motiv — asupra unui gardian, provocînd o intensă descărcare de violență.

În alte cazuri însă, fenomenul de „absență”, despre care vorbeam, este aproape voluntar, în-

semnînd tocmai o fugă dinaintea realității, un refugiu în puterea și exactitatea sistemului, a ierarhiilor sociale; foarte sugestiv, din acest unghi, scena celei dintîi vînători, din nuvela **Corn de vînătoare**, în care prezentarea participanților „vrea să sublinieze anume sentimentul tonic pe care omul medieval îl extrăgea din apartenența la sistem: „Acesti vînători de cîini, slugi de curte, erau mai mîndri și mai falnici decît nobili valahi [...] Casele negre de lemn au apărut dintr-odată pitice [...]”. Mai apoi au intrat vînătorii călări [...] avînd un loc mai înalt în lume [...] Dar nici ei nu erau decît slugi [...]”. Doar la sfîrșit a intrat [...] grupul adevărat de mari seniori [...] Cei-lăți erau numai mijlocii și vînătorii, la jumătatea drumului, în ciuda mîndriei lor”. Spiritul „radical” în această năvălă este tînărul Mihai, nobil ereditat de Giulești; ceea ce-și propune el este să trăiască „în afara” sistemului, ascultînd numai de legea realității. Speră că o evadare ar fi cu putință în lumea monahală, adică într-un domeniu al credinței vii; dar, curînd, descoperă că s-a înșelat, că — și aici — puterea aparține tot sistemului: „Viața severă, monahală, cu regulile ei de fier îi amîntea aproape rit-

Liviu Petrescu

(Continuare în pagina 12)

ALEXANDRU IVASIUC Corn de vînătoare

(Urmare din pagina 11)

mul sigur al mișcării turmelor și al schimbării anotimpurilor. Viața oamenilor în străvechea instituție a bisericii se asemăna naturii, oamenii trudind și suferind să se șteargă așa cum se știe șterge pomii în pădure și ierburile pe cimp. Pînă la urmă, dorința de putere a lui Mihai nu are atîta tărie încît să nesocotească sistemul, să se realizeze „în afara” acestuia; eroul devine cancelar al coroanei și luptă pentru o consolidare a ierarhiilor feudale, pentru ca „ordinea să fie instaurată definitiv în principat”, punindu-se capăt, „odată pentru totdeauna”, acelor „vremuri tulburi”. Spiritul „radical” trebuie, deci, să-și recunoască, în cele din urmă, înfrîngerea: „mi-am frosit viața pentru că n-am căutat ce-a trebuit”. Mihai mai cunoaște însă fugare momente cînd învinge nu datorită sistemului, ci prin el însuși, ca — de pildă — în clipa scurtă cînd — în timpul celei de a doua vînători — Mihai rămîne descoperit dinaintea posibilității unei rebeliuni a nobilimii: „Era o nespusă plăcere în gustul sărat al friicii pe care-l simțea din nou pe limbă, era din nou el, eel ce nu se numea pe sine, împotriva tuturor celorlalți, conștient că este el pînă la ultimul mădular. Voință și hotărîre, imbold la acțiune iute. Ca să fie, trebuie acum cu adevărat, nu prin titlurile sale, să fie deasupra tuturor, pentru că numai deasupra se poate supraviețui”.

Și în O altă vedere întîlnim tema „absenței” prin refugiere în sistem; observația aparține, de data aceasta, lui T. M. Gar-

dienli închisorii, atît de zeloși în a-și exercita profesiunea, la să eroului impresia unor existențe fantomatice: „Imensa închisoare era de o desăvîrșită muțenie, funcționînd minunat, fără nici o abatere [...]. Oamenii avansau încet, cu același număr de scări ierarhice, și după douăzeci de ani și măturătorul devenea măturător principal, iar după alți zece ani măturător șef. Paznicii se pregăteau să devină K.u.K. — paznici-șefi, fiind din ce în ce mai punctuali în îndeplinirea funcțiilor, mai exacti în observarea regulamentelor, mai de neobservat de către deținuți și chiar de către șefi [...]. Excesul de zel era la fel de subversiv ca și delăsarea și, în clipa cînd ajungeau paznici-șefi, reușeau să devină atît de inexistenți, încît nu erau decât paznici-șefi și nimic mai mult”.

Prin „radicalitate”, scrisul lui Alexandru Ivasiuc se înnoiește incontestabil, dar nu atît într-o ordine a „manierei”, cît într-una a problemicii și a unor soluții generale. De altminteri (pentru că ne-am referit la „maniera”) romancierul nu se va putea niciodată lipsi, credem noi, de voluptatea comentariului; în fond, valoarea scrisului său stă, aproape în întregime, în comentariu, iar nu în anecdotică (atît de puțin semnificativă, în sine). În ce ne privește, continuăm să credem că rezerva criticii față de stilul discursiv al prozei lui Alexandru Ivasiuc este mai degrabă o prejudecată; nu e prima dată însă cînd o literatură modernă produce contrarietate.

Liviu Petrescu

RODICA SFÎNȚESCU

Joc viclean

Editura Eminescu, 1972

● DEBUTUL editorial al Rodicăi Sfîntescu, într-un totu deosebit, reține atenția și prin faptul că în cazul acestei prozatoare inteligența critică și intelectualitatea lipsită de ostentativă imprimă romanului un sens polemic, nu au rolul de a transforma narațiunea sa într-o „tratare” eseistică aridă a unei „teme” date. Sobrietatea cu care își ordonează și își structurează autoarea materialul de viață, minuția cu care își construiește personajul și interesul incontestabil al subiectului ales se împletește cu capacitatea de a comunica todeauna limpede, adecvat, înțelesul grav al unei experiențe particulare. Meritul romanului *Joc viclean* nu rezidă atît în sondajul psihologic, finețea analitică a autoarei fiind, de altfel, remarcabilă, cît în vocația de a evidenția, printr-o observație nuanțată, efectele unui caz aparte de bovarism care în cele din urmă provoacă pierderea completă a identității pe plan social. Jocul „viclean” care „colorează” existența cenușie a personajului, oferindu-i inițial iluzia împlinirii, a descoperirii adevăratei identități, joc care îi acaparază toate resursele afective și spirituale și îi sleiește treptat energia și apetitul vital, este actul de creație confundat, prin eludarea imperativelor etice, cu mimarea gratuită a existenței. Personajul Rodicăi Sfîntescu este un adolescent întîrziat și, în același timp, un ins puțin obtuz care își refuză micile satisfacții din lăsatate și comoditate, un resemnat incapabil de revoltă, trăind în permanență cu teroarea inițiativei celor care îl înconjoară, spirit pozitivist cu un accentuat cult al prestigiului profesional, personaj ce reprezintă cu alte cuvinte tipul clasic al inadaptablei, descoperindu-și la vîrsta maturității adevărata vocație. Romanul însă nu pune accentul pe traiectoria sinuoasă și îndeobște cunoscută pe care o are eșecul unui dezarmat în fața vieții, autoarea fiind interesată de prulcuarea acestui conflict numai în măsura în care datele comune ale familiei inadaptablei îi permit să releve semnele unui simptom, în aparență lipsit de gravitate, și a nume altcrarea personalității printr-un contact fortuit cu lumea fictivă a literaturii.

Romanciera intuieste cu precizie, în spatele voinței timide a personajului ei de a opune o

rezistență minimă mediului dizolvant, simburile egolatriei cu o gestație rapidă, favorizată atît de factori externi (contactul cu fauna eteroclită a lumii literare) cît și de un proces intim, cu o dezvoltare imprevizibilă (evoluția bruscă a personajului de la docilitate la o independență agresivă, maturizarea sa spirituală subită și tardivă explicabilă prin existența vegetativă care a precedat actul „temerar” de a se dedica scrisului). Inițiativa de a scrie un roman, sugerată de condițiile neprielnice care împiedicau personajul să lucreze la un studiu de specialitate, se transformă, printr-un concurs de împrejurări, într-un amuzament inofensiv într-o obsesie periculoasă, o adevărată capcană care-i captează personajului întreaga atenție pînă la uitarea de sine și alunecarea pe panta setei de putere. Detașarea cu care urmărește Rodica Sfîntescu zăcuciumul personajului pendulînd între certitudine și disperare, între veletarism și vocație, detașare disimulată prin adoptarea unui mod de expresie confesiv, are un scop precis pe care autoarea îl camuflează cu abilitate. Accentele melodramatice impuse de evoluția previzibilă a personajului care, în final, ratează definitiv prin opțiunea sa întîrziată sint atenuate printr-o permanentă cenzurare a sentimentalismului și prin ironia cu care personajul își disecă și își amendează fiecare act în parte. Cel de-al doilea mesaj al romanului — și în aceasta constă de fapt și gravitatea sa și implicit a personajului său — este ideea necesității imperioase de a opta în anumite momente ale existenței pentru vis și pentru frumusețea gratuită a actelor săvîrșite, opțiune care, chiar dacă nu are șansa de a se concretiza într-o izbîndă, are totuși rolul de a facilita comunicarea unei trăiri traversate de o tensiune reală.

Romanul Rodicăi Sfîntescu — *Joc viclean* — bine scris, cu siguranță construit și sudat în cele mai fine articulații ale sale, are în atenție un conflict real, cu implicații sociale, ale cărui valențe autoarea știe să le speculeze fără a scădea tensiunea epică, sau a cădea, din pedanterie, în fastidioase dezbateri pseudo-eseistice.

Viola Vancea

MIHAI NEGULESCU

Echinox

Editura Albatros, 1972

● CU toată lipsa de priză la critică, poezia lui Mihai Negulescu mi se pare una dintre cele mai reprezentative pentru lirica

mitologiei rurale, inspirată din riturile agreste, bocete, descințete. Mihai Negulescu scrie cu naivitatea tehnică a unui iconar, stilizează și armonizează descripțiile după exemplul geometrismului folcloric. E un bizantinism de sursă plastică în poezie sale, unele frapant-ascmănătoare cu cele ale lui Adrian Maniu, minus religiozitatea. Descripția se oprește la peisaj, un peisaj de eres popular, demonizat, cuprins de mișcarea stranie și gesticulația subterană a unor forțe obscure. Prin aceasta sint posibile anumite apropieri de estetica expresionistă. Metafora „fintinarului”, a aceluși coborîtor în măruntaiele pămîntului pentru a descoperi fibra subțire de apă, esențializează însuși actul regresivului la o sursă de cultură mai apropiată de misterele pămîntului, autentică prin primitivitate. Mihai Negulescu nu face parte din categoria poezilor care jubilează la spectacolul naturii și cîntă roadele într-o lirică de configurație pastelată, ci dintre cei integrați în ritmul cosmosului, care simt interpenetrația regnurilor, principiul unificator al lumii sub a. f. te forme disparate. Iată un tablou haotic în care elementele se supun puterii descințecului: „Mătasea porumbului paste șopîrle, / rîme albastre rod geamul închis / prin care zadarnic încearcă s-azvirle / un semn povîrnitului cais. / Bat umbră în tobe de vrăji și capcane / ființe cu mîduva suptă de șerpi. / Soarecelună, coline-satane / joacă în vînturi mirese de ierbi. / Incepe o nuntă în casa cu duzi / cîzînd peste coapsa strivită-a zăpezii. / Un urlet de dud... Mai auzi / vîl-traie gemînd peste flăcări, cu jezii? / Mătasea porumbului omoară șopîrle, / ouăle roșii rod conuri de brad — / sub malul căzut al aceleiași girle / spre care o nuntă cîndva a plecat. / E totul un geamăt, antena a ploii / sub pași inciliciți, sub griu răsturnat: / din țeste albastre beau gînduri strigoii, / ori dinții în os luminat ne-au sunat? / Dormi în păcat, rivnînd împăcare / suflet strivit pe o osie rea — / azi e o naștere, mi se pare, / în satul ce te iubea.” (Ploaia nebunului).

Chiar și titlurile amintesc maniera plastică a autorului (Guașă, Desenul aură, Laviu, Desen în țara de sus, Icoane pe sticlă etc.). Radu Bourcanu mai procedeză așa.

Curios este că autorul se con-

sideră un exponent al tradiționalismului senin, pe linia Ion Pillat, Francis Jammes, pe care li invocă undeva (cîțiva critici s-au lăsat convinși ușor de această autodefinire, dar opinia rămîne adevărată numai parțial — ici și colo descoperim fragmente dintr-un posibil *Calendar al viel*, cu accentuarea spectacolului dionisiac). Ținutul din Ceramică regăsită e un „pămînt cu vrăji”, acoperit de „mister”, o lume care are credințe animiste și practică culturile inițiatice ale griului și viței de vie.

E în *Balans de zodii* un alt peisaj, străin, pitoresc, „as:uns Septentrion”, iar descripția e mai rece, realizată prin contraste coloristice, aproape obiectivă, la modul parnasian (statui de jad, mătăsuri foșnitoare, marmură, bronz, dantelării de Buhara). Dar toate poemele de călătorie sint mai puțin interesante. În *gările de lotuși* e semnificativ pentru noua formulă dar nu și pentru universul definit mai înainte:

Destul de îndatorat unei tradiții a liricii noastre plastic-foclorizante, Mihai Negulescu nu seamănă însă cu nici unul dintre poezii actuali (chiar dacă, în anumite cazuri, sursele sint identice), ceea ce este un merit incontestabil.

H. GRĂMESCU

Norul lui Magelan

Editura Eminescu, 1972

● ASPIRAȚIA clasică a lui H. Grămescu pentru decorul natural înseamnă, în fond, compensația unor insatisfacții și neliniști de cetățean care face regulat escapade la țară. Tradiționalismul său e turistic, superficial, confecționat în răstimpuri de week-end. Sentimentul continuității în peisaj, autentic, nu implică numaidecît și destinul aderenței, motivat altfel decît prin genealogie (frecvent invocată). Nu faptul că un șir de strămoși au fost plugari legați de glie determină atitudinea poetului, ci oboseala sa urbană, universul term, depresiv al orașului hipermechanizat: „La Țara Făgărașului, / De undea-am descălecat voievozii, / M-am întors din zarva orașului, / Din sodomul de piatră al prozei, / Nu se poate, ziceam, nu se poate / Să nu se găsească un moș, un strămoș / Care să-mi spună și să-mi arate / Tot ce mi-e scris pe răboj.” (Singur).

Ca un vechi sămănătorist, bineînțeles fără morala dezrădăcinării, poetul suprapune satul

și orașul, caută iarba prin parcuri, compară herghelile sălbatice cu caii-putere (într-un poem superior celorlalte), pajiștile cu trotuarele de asfalt. Tragismul situației se disimulează prin jovialitate și neseriozitate, poetul ratînd o extraordinară vîna de lirism.

În afară de poeme tradiționaliste, H. Grămescu mai poate scrie balade faustice în genul lui Alexandru Philippide, dar fără rezonanță și grandoare (Bunăvestirea lui Magellan, Tărîmul celălalt) sau „cîntice” aproape „figănești” („La Cluj, în mahalaua tristă, / Cu fanți și cu femei stricate, / La Cluj, în mahalaua tristă, / Am stat un an și jumătate”).

VIOLETA ZAMFIRESCU

Pedeapsă

de viață lungă

Editura „Albatros”, 1972

● POEZIA Violetei Zamfirescu are un univers particular, la care a ajuns treptat prin acumulări și disocieri succesive. Este poezia feminină, care cu excepții admise nu cunoaște decît vîrsta dragostei (în afara vîrstelor biologice), e cîntecul unei mirese eterne, pîndită de incertitudinii și așteptări. Sentimentul e izvorul unei senzorialități tulburi și al unei mari disponibilități de iluzionare, sursă de dureri trupești reale, mărturisite cu sinceritate crudă. Deși cu un Eu atît de bine marcat, va fi poezia unui cuplu, întotdeauna edenice, care reface începutul miraculos al lumii. Eul feminin se orientează (Invocație, adresare) nu spre sine sau spre ceilalți, spre celălalt, „domn” și „stăpîn”. Vladimir Streinu descoperea odată în poezia feminină trei direcții (salomeică, dijonică și saphică), dar, dacă acceptăm criteriul, evident că tipurile vor fi mai numeroase. Noi vom încerca să descoperim individualitatea Violetei Zamfirescu prin raportări la lirica feminină care o precede. Nu vom întîlni în poemele sale soliloquiul dramatic, în care sensibilitatea erotică nu se distinge de traumatismul patologic, ca în poezia Magdei Isanos, nici neliniștea febrilă, pasiunea autoscopică din Țara fetelor și nici energia virilă, cerebralitatea, disimularea condiției, din volumele Ninei Cassian.

Violeta Zamfirescu scrie o poezie a ispășirii „nechibzuințelor”, a unui eros care nu cunoaște nupțiile. Dragostea se naște din „păcat”, din încălcarea interdicțiilor, iar această „muiere a lumii” se mindrește cu oprobiul comunității. E și drama singurătății în pustie unde invocă, fără speranță, pe „celălalt”. Sugestiile biblice se suprapun, însă, pe o altă mitologie (Olen hiperboreul, Iana Deciana). Dragostea penitentă, adorația păcatului conștient, acceptarea stoică a destinului nu lipsită de porniri vindicative, dar fără obiect precis, delimitarea condiției feminine prin eros, sint sensurile în jurul cărora gravitează poezia Violetei Zamfirescu: „Nechibzuință rîd, nechibzuire, / Îmi leg la spadă floare de măsline, / și tu nedrept mă vinzi pe șapte fire, / Și mă ucizi puțin cîte puțin, / Cînd, tot viu, strălucesc, prin răvrățire, / Glas nelertatul, răsfățat de chin, / Și, vai, răbdarea, tăvălita moștenire, / Cu mult obraz domnesc la care țin, / Robită vremii trec, nu mai am fin / Odihnă, cerul meu de fruct e greu / Poți să m-alungi uitării tot mai crud, / Nechibzuință a pămîntului rămîn / Iubirea să mi-o ispășesc meru, / Dar nu mai vîd și nu te mai aud.” (Nechibzuință)

Și nu-i mai rămîne „păcătoasei” decît bucuria maternității, ridicată la rangul de împlinire cosmică.

Deși cuprinde și cîteva poeme care ar fi trebuit să lipsească, deși uneori se pierde în accesorii pitorești sau în invenții gratuite de vocabule, *Pedeapsă de viață lungă* o definește pe autoare mai mult decît toate volumele anterioare. Tipic feminină, poezia Violetei Zamfirescu are, în sfera genului, un univers inconfundabil.

Aureliu Goci

● PRINTR-UN proces dialectal încearcă să definească Ștefan Popescu un termen căruia conțința poetică îi conferă valori pozitive nebănuite. Căci, „Ascunsul naște întrebări / și tot izvoadește” și, printr-o evoluție în trepte, ascunsul devine „arturire, non-ascunsul”; „Oștia ascunsă e, / din ea izvoadește. // Ascunsul e gestație / și înune ce naște. // Nașterea e ire; / ivirea, mărturisire”. „Ștefan Popescu” se manifestă științific, utilizând premisele ascunsului: „Ascunsul nu poate fi poruncă, / strălucim din aura iubirii / semeni / cu pîlpirile-coolului / în zborul / penelor / pe ieruncă”, „Ascunzăturile / mătura pe știuletele / adevărului. / Sint povirnișurile / pe care luncind lumina / se sparg / ajungînd zgură”, sau „Ascuns e tot pînă la care nu ai / ascuns / și de aceea el este (sau / încă / poate fi) / minune. // Ceea ce nu se spune / se zice / și ascuns”.

Ascunsul este imaterial, „În / și pe apă / ascunsul n-are / embră”, căci: „E în epicentru / și-n măduva din sceptru. // / cutremură nevăzut / și ză / ește cu puterile / care se / neresc a-î fi la îndemînă. // E / centru, măduvă la sceptru, / ascunsul se face simțit deop / tivă / în cercuri concentrice /”. Dar ascunsul nu are existență veșnică și nimic nu ascunde deplin: „Ce ne ascunde? // Moartea? / Ea nu acoperă, descoperă / și ne arată. // ... Ce ne ascunde? // Iuoi- / ea? / Ea mai mult vădește: / / mai mult decât vrea, / mai mult / lectî credea că poți. // Și-a- / uncl ce mai rămîne să ne-a- / cundă? // Nimic niciodată nu / amine pînă la urmă ascuns”.

Sinonim al insingurării eului romantic trebuie să fie pentru Ștefan Popescu ascunsul, conștient inițial a dragostei: „cî / mi ești aproape pentru că te / ascunde de mine / o glastră cu / ufănele de pe-o masă / la care / nu se-așază nimeni / și fiindcă / necunoscută îți va rămîne / [...] / poema aceasta”, dar și a existenței umane: „Să ascundem? / Platoșa arată mai bine

trupul / și coiful arată (de este) / capul”. Exagerarea ascunsului ivește contrariul: „Cel mai ascuns (ascuns pînă a fi altfel) / e unul care se arată în mulțime; / ca fariseul ce bate mătîni / și se dă cu fruntea de lespezi, în gloată” și prin ascuns schimbîndu-ți condiția, vremelnicia lui determină gestul cunoașterii prin suferință: „Ascunse-n coburi, pe greabăn / de gloabă, / năravuri prea multe / au fost să încapă / și-a- / pasă, se-ndeasă pe circa mea slabă; / călare șed toate, copia- / mi se-ngraopă. // Și greu

mi-e de greu și mai mult silă, / călăreții din șa nu știu, vai, de milă; / cu pînteni mă-nțeapă, merindea de nazuri / o molfăle moale, se-adapă din iazuri // strălimpezi de ape cu păstrăvi pe funduri / și nu-mi scot zăbala să beau și să pasc, / mă leagă departe, pe secile prunduri. // Ascunse-n coburi, pe greabăn de gloabă; / năravuri prea multe, doar astă podoabă / avui. / Asin n-aș mai vrea să mă nasc”.

AURELIA BATALI

Dimineți

Editura Eminescu, 1972

● INTERFERENȚE comune liricii românești contemporane stau la cumpăna acestui volum inegal, dar cu mari virtualități, generat de dorința prometeică a cunoașterii, pe care Aurelia Batali o săvîrșește printr-un rit de inițiere: „Am învățat cu atita greutate / să smulg lucrurile de la locul lor; / în minte durerea / fiecărui scaun, / aripa luminii / secerate în două; / gemătul în- / sîngerat al mărăcinului / pe care / l-am rupt / din umbra lui tremu- / rătoare. / Și am aflat că pentru / a naște om e nevoie / de perfec- / țione; pentru a rotunji la timp / două umbre întregi. / De parcă / ar fi trebuit / să depun mărturie / mereu / pentru ele. / Am ucenicit / la acest drum / ca gestul / să crească lin, / fără povara amin- / țării; / sfîrșitul / și începutul / să se îmbăteze în zumzetul muzical / al duratei. / Acum, / ca știu aceste / lucruri, / recunoscîndu-le / pe fiecare în parte / după chipul / și mirosul lor / daurit / ucenicesc / răbdarea; / totul se va petrece la / timpul convenit. / Mai departe”. (Martor). Nedescoperind „cea- / laltă față” a lucrurilor, deci sen- / sul existenței lor, poeta o caută / magic, în linia epigonică a ma- / relui romanticism de tip germanic: „Dar unde voi găsi cealaltă / față? / ne-nțipărită de stigmat, / lîmpede-n zori și în amurg / și / vie / să / mă arat nemător. // Dar unde voi găsi cealaltă / inimă / cu sînge roșu / și fratern, / pe piatra jertfelor / nebună / flacă- / ră / cu ultima bătaie luminînd. // Dar unde voi găsi cealaltă / mină / — mină / crescută / dintr-un / singur / trunchi, / neauzită, / lumii, / zărilor / să le doască, / să le ridice”. (Dar unde). Dar nerefuzînd nici cunoașterea senzorială, directă și dureroasă în revelațiile ei: „Amețitoare sevă, te oprește, / în dezordinea ta toate se clăt-

nă, / toate pornesc într-o goană / sălbatică / și vuietul ei îmi spar- / ge auzul / și ochiul pleznește sub / povara liniilor frînte, / mă risi- / pesc”. (Dar rădăcinile).

Mulțumită de explorarea „marginilor lucrurilor” (Tatuaj), poeta o împărtășește semenilor: „locul unde cerul se unește / cu pămîntul / se numește pri- / vire” (Lecție) într-un vizionarism / cu rezonanțe biblice: „Iată o- / ceanele în care peștii / s-au / înecat sufocîndu-se, / iată năvo- / dul de albastru argint / în care / s-au zbatut, / iată moartea poe- / tilor — nu-ți fie teamă, / sub în- / lta mare de ciocote / nimic nu se / întîmplă niciodată la fel. // Iată, / acestea-s tăcerile în care se ză- / mislesc / mormoloci de argint, / translucizi își duc adevărul mai / departe / cu o imensă cantitate / de apă în suflet. / Nu te speria / — cu o imensă cantitate // Ace- / ste sînt nunțile lor — după care / se sufocă-n năvoade, / acestea / nașterile — și apoi devin opa- / ci, / acesta năvodul de albastru / argint gata să se spulbere-n / soare”. (Albastru argint).

Dar poeta, născută „în zodia / fierbinte a verii” (Replică), este / în fond o admiratoare a lucruri- / lor calme, frizînd clasicul, / și, / deși scrie „Coșmare”, este o / poetă a dimineții, a solarului / (poate de aici titlul volumului): „Și iată vin zorile — după / fiecare noapte, înainte de fiecare / zi — / mijînd o bucată de cer / printre pleoape, / o zăpadă să- / rută retina, / un cîntec odihnește / inima”. (Discurs II), atingînd / uncori perfecțiunea metrelor / antic: „Se scaldă ziua-n șuvoa- / lele verii, / aducătoare / de spic / și / de floare-nflorită: / / foșnesc în / suflet porumbii de soare / și-n / inima cîmpiei palpită”. (Pastel) / și realizînd rotunjimi lirice de / invidiat: „— Ce-ai spus, iubito? / — A murit un inger, / Un pescă- / ruș / cehovian / nebun, / Venise / printre noi / cu albe plîngeri / / Să / se-mbăieze-n noaptea de ajun. // Era-n mireasma blîndeii / lui / răs- / frîngerii / O lacrimă-suris, / poate / era / O licărire / dintr-o / altă / stea. // Și-acum / mă mir, / și-acum / mă sînger. / Dar cine / poate / spune / ce era? // — Ce-ai spus, iu- / bito? / — A murit un inger / în / aburi / de țigare, / nu știu cum. / / Se-

SEMNAL

M. Ralea — SCRIERI, I (Explicarea omului). Ed. îngrijită și prefațată de N. Tertulian. 308 pag., 18,24 c. ed., 10,50 lei.

Hortensia Papadat-Ben- gescu — OPERE, I (co- lectia „Scriitori ro- mîni”). Ediție îngrijită și note de Eugenia Tu- dor. Prefață de Const. Ciopraga. 29,54 c.ed.; 446 pag., 25 lei.

G. Călinescu — OPERE 14 (Ion Creangă, viața și opera). 17,18 c. ed., 308 pag., 22,50 lei.

Ion Horea — ÎNCĂ NU (versuri). Editura Da- cia. 78 p., lei 5,50.

Vasile Rebreanu — MA- RELE PRINT (publicis- tică literară). Editura Dacia. 207 p., lei 5,50.

Maria Luiza Cristescu — CASTELUL VRĂJI- TOARELOR. Editura Cartea Românească. 289 p., lei 7.

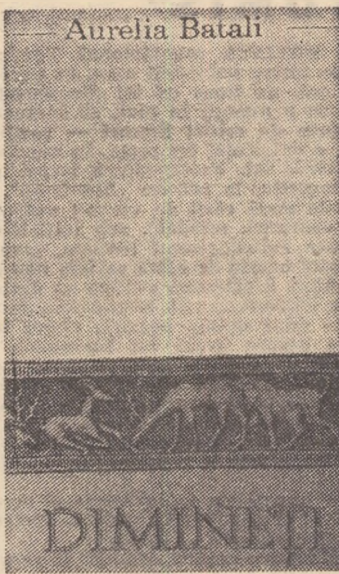
Dan Mutașcu — OGLIN- DA LUI CAGLIOSTRO (versuri). Editura Dacia. Cu o prefață de Eugen Barbu. 102 p., lei 9,50.

Dumitru Ghișe, Pompiliu Teodor — FRAGMENTARIUM ILUMINIST. Editura Dacia. 242 p., lei 6,50 (broșat) și 9,50 (le- gat).

Timotei Cipariu — JUR- NAL (memorii și însem- nări de călătorie). Edi- tura Dacia (seria „Resti- tuiți”). Ediție îngrijită și prefațată de Maria Pro- tase. 189 p., lei 4,75.

Alexandru Dușu — ESEU ÎN ISTORIA MODELE- LOR UMANE. Editura științifică. 284 p., lei 13.

Franyó Zoltán — BĂ- TĂLIA CONDEIULUI (articole și cronici — 1912—1968). În romă- nește de Gelu Păteanu, 19,11 c. ed., 384 pag., 10,50 lei.

nfiripase dintr-un cerc de fum — / Și-acum / mă mir, și-acum / mă sînger” (Conversație). Relativ incerte, drumurile li- rice ale Aureliei Batali, negă- sîndu-și totdeauna personalita- tea, calcă pe locuri comune: „lumina privirilor tale / o cîțesc în becurile de neon, / în lumina- / ții / ochi ai ferestrelor / răsăriți / peste noapte. // « Trăiesc acest / sentiment » e prea puțin spus, / dar nu găsesc și nu caut cuvî- / te, / ele toate s-au rostii...” (Ele- gia a doua. A reminiscențelor), atînce uneori de banalul nesem- nificativ: „Unu și cu unu fac doi, / atît de repede / fac doi, / mă-nfricoșează obligația lor / de a / făptui ceva — «doi». / Unu și / cu unu de ce, stelelor multe, / de ce nu fac nimic, / măcar / o / dată / să nu / facă / nimic — / și / dacă / se / poate / nimic / rău”. (Elegia a / cincea, numărătoare) și de aripa / modei poetice: „Dacă dumnea- / voastră, domnlor severi profesori, / aveți ceva de adăugat, / negreșit / să nu uitați / că / două / drepte, / dacă / au / scăpat / cu / via- / ță, / se / întîlnesc / la / infinit” (Lec- / ție).

Mihai Minculescu

I. ST. BOGZA

Cătrănițe

Editura Litera, 1972

● DE inspirație antonpannes- că este această culegere de ca- trene („Din proverbe inspirate / Și-n catrene prelucrate”), versi- ficare terestră și siluită a unor / vorbe înțelepte și de duh, căro- ra „prelucrarea” lui I. St. Bog- za, datorată nu numai unei in- tenții didactice, ci și unei con- cepții estetice limitate, nu face / decît să le știrbească valoarea / poetică și conciziunea folclori- / că.

Pentru a ajunge la cele patru / rînduri, numite ironic, prin / voia hazardului, „cătrănițe”, au- / torul preferă rima simplă / („Cînd furtuna e în toi / Tot ce / e prin curte pleavă / Se înalță / pînă-n slavă / Și-apoi cade la / gunoi”), „cuvintele goale” (Celui / tare de urechi / Poți să-i cînti / cit de frumos / Doine noi / ori / doine vechi, / Că-i sînt toate de / prisos”) și inconsecvențe lexice / („Cînd vezi de zor nevoia / Și / ești un om cuminte, / Mînfci ce / nu / îți / voia / Și / juri / că / minci / plăcinte”). Contrafăcutul, „pre- / lucratul”, nu aparține numai / ideilor, ci se referă și la moda- / litatea de versificare. Un catren / amintește de Ienăchiță Văcăres-

cu („Roua de pe floare / Este / trecătoare, / Dar, și cit trăiește, / Cerul / l-oglindește”), un altul de / Coșbuc („Cînd e suferînd mă- / garul, / N-ai să știi ce rană / are, / Pînă ce nu-l / lei samarul / Din spinare”) sau moda poetică / a anilor '55 („Chiar dacă-n zori / Socoșii / Nu cîntă-n gura mare, / Se- / arată zorile tot roșii / Și soa- / rele la fel răsare”).

Limbajul, încorscat în bana- / lele rime, întuneacă valoarea / modelului a proverbului, ca ori- / ce reluare nefericită („Dintre / cîte oi / la stîna / Și mai bune / și / mai rele, / Cea mai mîndră / din- / tre ele / N-o să moară de bătrî- / nă”) și I. St. Bogza nu inventea- / ză decît pe teme banice, păs- / trîndu-și tonul lipsit de orice / fior liric: „Cînd e vinul de Jid- / vei, / Unde-s doi cu mine-s / trei, / Dar cînd e Cotnar de sol, / Eu nu-s unul / cî sînt doi” sau / „Cine la circlumă vine, / Nu o / face să se-nchine, / Dar cînd / pleacă, / mic-mi place / Că mă- / tîni / pe drum face”.

M. M.

BARBU THEODORESCU

Istoria bibliografiei române

Editura enciclopedică, 1972.

● CARTEA lui Barbu Theo- dorescu (a doua ediție, prima / a apărut în 1945), este nu numai / o „istorie” a bibliografiei romă- / nești, ci și un manual elemen- / tar de bibliografie, înțelegînd / prin aceasta o listă metodică / de recomandări, organizată pe / domenii, cuprînzînd principa- / lele lucrări de referință, trate- / te, sinteze, colecții de docu- / mente, bibliografii speciale ș.c.l. / Chiar ideea de bibliografie este / înțeleasă în cel mai larg sens, / căci nu se face aici doar istoria / bibliografiei ca atare, ci a tutu- / ror manifestărilor care au / concurat la crearea ei și au sprî- / jînit-o ulterior: organizarea pri- / melor biblioteci, a primelor ca- / binețe de lectură și a cataloage- / lor, primelor lucrări bibli- / grafice de informare etc. Cu de- / osebite se insistă asupra preo- / cupărilor și realizărilor în acest / domeniu ale Bibliotecii Acade- / miei, nu numai din perioada „lui / Ion Bianu” (1895-1920), perioadă / în care au apărut sau au fost / inițiate mai toate lucrările mo- / numentale în acest domeniu / (Bibliografia românească veche, / Catalogul manuscriselor, Biblio- / grafia periodicelor etc.), ci / chiar în perioada de după al / doilea război, punînd oarecum / în umbră activitatea altor cen- / tre bibliografice regionale (Iasi, / Cluj, Sibiu, Timișoara, Galați), / și chiar din București, ca Bibli- / oteca Centrală de Stat, căreia / se relevă doar activitatea de / popularizare, nu și cea științifi- / că, de cercetare. Pentru peri- / oada veche însă, mai ales cea / de pînă la primul război mon- / dial, cartea de față este un ex- / celent și competent ghid. Desi- / gur, poate fi vorba oricînd de / completări: la p. 49 se vorbește / de manuscrisele vechi din co- / lecția lui Eminescu, care au / ajuns la Academie prin cumpă- / ra ea fondului Gaster; altele / au ajuns însă, cum a demon-

strat Al. Elian, prin donația / Maiorescu. La p. 56 se conside- / ră ca operă de căpetenie a lui / Legrand bibliografia greacă a / sec. XV și XVI, ceea ce ar / mai putea fi discutat (el mai e / autor de dicționare, a publicat / volume de documente inedite, / studii etc), dar nu se amîn- / tește că bibliografia sa continuă / de fapt și cu sec. al XVII-lea și / al XVIII-lea, la p. 66 Dimitrie / Eustatie e de fapt Eustatievic / etc. Toate acestea sînt evident, / lucruri minore.

Mai mult ar putea fi discutat / asupra recomandărilor din par- / tea a doua, intitulată „surse bi- / bliografice”. Aici ni se pare că / viciul constă în optica îngust / „bibliografică”, și într-o anume / lipsă de spirit critic care tre- / buie să prezideze la alcătui- / rea unei bibliografii moderne. / Se înregistrează astfel apariții / rare, uitate, inutile azi, pentru / a se oferi prea puțin spațiu lu- / crărilor moderne, efectiv utile, / se fac uneori confuzii, se pot / găsi unele inconsecvențe. Nu / sînt respectate de pildă peste / tot indicațiile bibliografice strict / necesare, ca la p. 227 (luată la / întîmplare) unde lucrările lui / Drăganu și Popovici nu sînt a- / rătate ca extrase dintr-un volum / colectiv; cartea lui Lovinescu, / căreia i se dă ca an de apariție / 1937, este de fapt „f.a.”, pentru / că volumul nu poartă pe coper- / tă nici o dată, iar cărțile / lui Cartoajan, enumerate tot acolo, / trebuiau indicate drept cursuri / universitare litog afiate, cum se / indică la cursul lui P.P. Panai- / tescu de la p. 211. Recomandări- / le privind domeniul istoriei li- / terare sînt destul de vulnera- / bile și ele; la capitolul „litera- / tura franceză” se citează un / studiu de Mircea Popa, apărut / în Studii, 1969, care privește de / fapt capitolul „istorie”, tot aici / se afirmă că Heliade traducea / pe Lamartine în 1830 (noi știm / că la 1827), capitolul „literatură / engleză” are doar șase trimiteri / față de peste patruzeci ale capi- / tolului „literatură italiană”, / trecîndu-se peste contribuții în- / semnate privind soarta litera- / turii engleze la noi ale unor / Al. Dușu (Shakespeare și problema / în general a relațiilor cu litera- / tura engleză), I. Pervain / (Young), E. Turdeanu (Byron), / Al. Vasiliu (Byron), Gr. Vereș / (Dickens), I. Verzea (Pope) și / alții alții care ne scapă, iar / domeniul relațiilor cu literaturile / popularelor învecinate este / foarte slab reprezentat. Să mai / semnalam că indicele cuprinde / uneori imperfecțiuni greu de / lertat unui bibliograf emerit / cum este autorul; la Dumitres- / cu, Ion găsim de pildă două / trimiteri, din care una aparține / compozitorului, iar cealaltă is- / toricului literar omonim! Cele / două nume trebuiau înregistra- / te separat, cu mențiunea dis- / criminatorie.

Cartea este însă de o unitate / indiscutabilă, mai ales că în- / vîțămîntul universitar nu ne / mai oferă astăzi — din păcate / — aceste elemente introductive / în tehnica cercetării.

Mircea Anghelescu

Viața literară

Șantier

Ov. S. Crohmălniceanu

lucrează la cel de al doilea volum din **Literatura română între cele două războaie mondiale** în care vor fi prezentați criticii (Eugen Lovinescu, Paul Zăreț, Perpessiciu, Pompiliu Constantinescu, Mihail Ralea etc.) și dramaturgii (Victor Ion Popa, George Mihail Zamfirescu, G. Ciprian, Tudor Mușatescu etc.).

Volumul va fi încredințat Editurii Minerva.

László Lőrinczi

are sub tipar la Editura Europa din Budapesta traducerea romanului lui Tudor Arghezi, **Ochii maicii domnului**.

A predat Editurii Albatros, pentru colecția **Cele mai frumoase poezii**, o selecție din poeziile lui Giuseppe Ungaretti, traduse în limba maghiară. A încredințat Editurii Kriterion volumul **Ecoul pașilor**, un jurnal de călătorie prin Franța, Italia, U.R.S.S., R. D. Germana, Iugoslavia etc.

Lucrează la o piesă de teatru în 3 acte intitulată **Viața**.

Nicolae Crevedia

a predat Editurii Minerva un volum intitulat **30 de scriitori români (amintiri și portrete)**. A depus la Editura Ion Creangă cartea pentru copii **Căruciorul cu poezii**.

A încredințat Editurii Eminescu antologia **Epigrama românească** și romanul umoristic — revăzut și adăugat — **Bacalaureatul lui Poiu** (după care a realizat și o comedie în trei acte). Romanul este completat cu schițe și nuvele inedite. La aceeași editură are volumul de versuri **Romanele lunii**.

Lucrează la un roman țărănesc ce va purta titlul **Mămăligă**.

Mihail Drumeș

a depus la Editura Albatros romanul **Arde Prâhova**, o evocare a luptelor partidului în ilegalitate.

Serie pentru Editura Eminescu un roman despre socializarea agriculturii ce va purta titlul **Mindra din vale**.

Costache Anton

are în curs de apariție la Editura Albatros volumul de nuvele și schițe, **Ochii aurii ai Roxanei**.

A terminat pentru Editura Ion Creangă volumul de povestiri **Castelul din vis**.

Incheie un roman din **Viața adolescenților**. Eu, cel adevărat, ce va fi încredințat Editurii Albatros.

Ion Bănuță

are sub tipar la Editura Albatros cel de al treilea volum din ciclul de poeme **Olimpului diavolului** care va purta titlul **Panorama focului albastru**.

Pune la punct o carte de proze poetice, **Dilemele bumerangului**, pe care o va încredința Editurii Cartea Românească și un volum de poezii patriotice cu titlul **Farmecul statorniciei**, pe care îl va preda Editurii Militare.

Lucrează, totodată, la al patrulea volum din **Olimpului diavolului**, ce va fi intitulat **Panorama străzilor**.

Elena Eftimiu

a terminat un volum de impresii de călătorie în numeroase țări ale Europei și Asiei, intitulat **Peisajii străine**.

Va încredința Teatrului Național piesa istorică în trei acte **Mihai Viteazul la Praga**.

Este pe terminate cu o dramă în trei acte cu titlul **Asparuh**.

Vera Hudici

a predat Editurii Albatros treizeci de nuvele înmănușiate sub titlul **Liliacul**.

Pentru Editura Eminescu lucrează de mai multă vreme la un roman ce se va chema **Rânilor dor la fel**.

Mihail Cosma

a încredințat Editurii Cartea Românească volumul de versuri intitulat **Iubire perenă**.

La Editura Ion Creangă are sub tipar cartea de versuri pentru copii, **Cercul fecic**. La Editura Albatros se află volumul său de **Fabule**, iar la Editura Militară, cu legerea de poeme **Floarea de platină**.

Studioului cinematografic București i-a predat scenariul **Cînd explodau și florile**, în colaborare cu regizorul Doru Moldovan.

UNIUNEA SCRITORILOR

● În cinstea Conferinței Naționale a Partidului, Editura Kriterion a organizat o serie de întâlniri cu cititorii în orașele Turda, Arad și Zalău. La Turda, au fost prezenți: **Nagy István** (cu prilejul apariției în limba română a romanului său **Nepoții Oltenilor**), **D.R. Popescu**, secretarul Asociației scriitorilor din Cluj și **Domkos Geza**, directorul Editurii Kriterion; la Zalău, **Domkos Geza**; iar la Arad, **Beke Gyorgy**, (cu prilejul apariției cărții sale, **Scrieri publicistice**, în limba maghiară, Editura Kriterion).

● În ziua de 15 iulie 1972 a avut loc un alt festival literar în sala „Teatrului Fantazio”, din Constanța. Și-au dat concursul **Eugen Jebeleanu**, vicepreședinte al Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, **Radu Boureanu**, redactor șef al revistei **Viața Românească**, **Marin Sorescu**, **Cezar Baltag**, **Gabriela Melinescu**, **Constanța Buzea**, **Traian Iancu** și poezii constănțeni **Grigore Sălceanu**, **Nicolae Motoc** și **Alexandru Protopopescu**.

● În seria de manifestări consacrate Conferinței Naționale a Partidului, organizate sub egida Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, de Uniunea Scriitorilor în colaborare cu comitetele județene de cultură și educație socialistă, a avut loc la Casa de cultură din Galați un festival literar. A luat cuvîntul **Eugen Jebeleanu**, vicepreședinte al Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, și au citit din lucrările lor **Victor Tulbure**, **Adrian Păunescu**, **Traian Iancu** și poezii gălățeni **Simeon Ajarescu**, **Ion Chiriac**, **Ion Trandafir**, **Petre Manolache**, **Nicolae Colceriu**, **Corneliu Antoniu**, **Sterian Nicol**.

● Luni 17 iulie, posturile noastre de radio și, marți 18 iulie, postul de televiziune au transmis spectacolul festiv de versuri inedite și cîntece dedicate Conferinței Naționale a Partidului. Numeroși actori bucureșteni au recitat poezii de **Victor Eftimiu**, **Mihai Beniuc**, **Alexandru Andrișoiu**, **Bodor Pal**, **Ion Brad**, **Frantz Johannes Bulhardt**, **Nina Cassian**, **Anghel Dumbrăveanu**, **Grigore Hagiu**, **Dumitru M. Ion**, **Gabriela Melinescu**, **Ion Petrache**, **Florin Mihai Petrescu**, **Constantin Săbăreanu**, **Mihai Sabin**, **Nichita Stănescu**, **Victor Tulbure**, **Haralambie Țugu**, **Damian Ureche**, **Tiberiu Utan**, **Dragoș Nicol**.

● La Casa Ziaristilor din București s-a desfășurat un „Moment poetic” în cadrul căruia au citit din versurile lor **Violeta Zamfirescu**, **Victor Tulbure**, **Nicolae Dragoș** și **Nicolae Stoian**.

● În cadrul înțelegerii de colaborare dintre Uniunea Scriitorilor din R.S. România și Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S., au plecat la Moscova **Dumitru M. Ion** și **Marcel Petrișor**.

● La 16 iulie 1972, **Alexandru Baciu** a plecat în R.S.F. Iugoslavia, în cadrul înțelegerii de colaborare dintre Uniunea Scriitorilor din R.S. România și Uniunea Scriitorilor din Iugoslavia.

● În satul natal al lui **Dimitrie Anghel**, — Cornești, județul Iași, a avut loc duminică sărbătorirea centenarului nașterii marelui poet. Cu acest prilej, s-a desfășurat un simpozion omagial în cadrul căruia prof. univ. **Constantin Ciopraga** și prof. univ. **Mihai Drăgomișescu** au evocat personalitatea și activitatea artistică a poetului.

● Cu prilejul împlinirii a 92 de ani de la naștere și 5 ani de la moartea lui Tudor Arghezi, din inițiativa Muzeului Țării Crișurilor, a fost deschisă la Oradea o expoziție „Tudor Arghezi” de desene și ilustrații care cuprind, între altele, portrete executate de autorul „Cuvintelor potrivite”, chipuri de copii din Mărțișor realizate de **Mitzura Arghezi** și ilustrații la lucrările poetului realizate de **Ligia Macovei**, **Euge Drăgulescu**, **Sabin Bălașa**, **Lucia Demetriade Bălașeanu**, **Marcel Olinescu** și alții.

De asemenea, la fosta locuință a scriitorului de pe strada Mărțișor din București — locul unde poetul trăit și a creat timp de peste 30 de ani — s-a deschis sub auspiciile Muzeului Literaturii Române, expoziția omagială „Mărțișorul — univers arghezian”.

Sînt reunite fotografiile de familie, reproduceri ale unor manuscrise, fotocopii ale unor documente oficiale, ediții princeps ale unora dintre principalele creații argheziene, cîteva numere din seria „Biletelor de pașagal” și alte lucrări. Cu acest prilej, figura marelui poet a fost evocată de **Alexandru Oprea**, directorul Muzeului Literaturii Române, **Paul Anghel** și **Barbu Arghezi**, actrița **Mitzura Arghezi**. În încheiere, actori bucureșteni au oferit asistenței un recital liric arghezian.

● În cinstea Conferinței Naționale a Partidului, revista „Ateneu” din Bacău, în colaborare cu Comitetul de cultură și educație socialistă Bacău, a organizat o serie de sezoane literare la Focșani, unde au participat **Ovidiu Genaru**, **Mihai Sabin** și **Eugen Uricaru** la Uzina Metalurgică din Bacău, cu participarea lui **Sergiu Adam**, **Horia Gane**, **Mihai Sabin** și **Ovidiu Genaru** și la Casa Memorială „George Bacovia” din Bacău, cu participarea întregului colectiv redacțional al revistei „Ateneu”.

● De asemenea, în cadrul schimbului redacțional dintre revista „Orizont” din Timișoara și „Voprosi Literaturi”, a plecat în U.R.S.S. **Ion Arieșeanu**.

● În cadrul programului cultural încheiat între R. S. România și Danemarca, a sosit în țara noastră scriitorul danez **Willy August Linnemann**, cu soția.

● În cadrul înțelegerii de colaborare dintre Uniunea Scriitorilor din R.S. România și Uniunea Scriitorilor din R.D. Germană, a plecat la Berlin **Andrei Lilliu**.

● Marți 11 iulie 1972, sub egida Consiliului Național al pionierilor și a Uniunii Scriitorilor, la tabăra internațională de la Timișul de sus, **Traian Iancu**, **Mircea Micu**, **Iuliu Rațiu**, **Mircea Sintimbreanu** și **Victor Tulbure** au avut o întâlnire cu pionierii români aflați la odihnă, citindu-le din operele lor și desfășurînd un dialog fructuos.

● În seara aceleiași zile, a fost organizat un foc de tabără, cu participarea și a celorlalți pionieri și invitați străini din țările prietene.

● La invitația Institutului Român pentru Relații Culturale cu Străinătatea, a sosit în București poetul belgian de naționalitate română **Mihail Steriade**, conferențiar la Universitatea din Liège. În ziua de 15 iulie, d-se-a făcut o vizită la redacția noastră.

Revista revistelor

„TOMIS”

● REVISTA constănțeană **Tomis** este dintre acele tinere publicații care, pe parcursul ultimilor ani, au înțeles cu tot dinadinsul să formeze (și, ca o nuanță în plus, să impună!) o echipă proprie de critici literari — condiție sine qua non a existenței lor reale. În numărul 8 (74) din 25 iunie **AL. Protopopescu** înregistrează, concis și sugestiv, la rubrica „Spectrum”, nu mai puțin de nouă cărți de versuri apărute recent și își continuă, totodată, sub inițialele A.P., eseu despre Psihologismul feminin, eseu remarcat și cu altă ocazie de către revista noastră, în vreme ce **Alex. Ștefănescu** susține cu dezvoltură cronică literară, iar **M. Roznoveanu** încearcă, și reușește după opinia noastră, cîteva notații personale despre proza lui Eminescu.

Din „două texte ca și necumoseute” de **C. Dobrogeanu-Gherea**, revista ni-l oferă deocamdată pe primul, Criticii voluntari, urmînd ca **Leconte de Lisle** și poezia contemporană să fie reprodus în numărul viitor; comentîndu-le pe scurt, **Mircea Iorgulescu** le consideră de o importanță deosebită.

Să transeriem în încheiere și această semnificativă, și angajantă totodată, declarație pusă în fruntea rubricii „Trident”:

„Suntem o revistă deschisă în sensul că suntem gata oricînd să publicăm opinii contrare celor exprimate în paginile ei, replici la adresa articolelor sau notelor inserate în aceste coloane ale Tridentului. Suntem o revistă deschisă, nu vom osteni s-o spunem, o revistă care, avînd locul ei sub soare, nu va fi niciodată la remorca altor publicații.”

„CĂRȚI NOI”

● A apărut, într-o nouă formă de prezentare și conținut, numărul pe iulie al buletinului de informare bibliografică **CĂRȚI NOI**, număr special, închinat Conferinței Naționale a Partidului. Din cuprinsul revistei semnalăm o anchetă intitulată „Radiografia sistemului de circulație a cărții” și studiul privitor la „Prelucrarea automată a datelor în sfera de circulație a cărții”. Cititorii sînt invitați să supună unui examen critic acest studiu de perspectivă. O inițiativă binevenită, ce se impune a fi continuată prin publicarea altor materiale privitoare la posibilitățile de perfecționare ale sistemului de difuzare a cărții. Ancheta constituie un prețios material de studiu pentru cei interesați.

Pe lângă prezentarea unor cărți editate în cinstea marelui eveniment din viața politică a țării („Poarta leilor” de **Eugen Jebeleanu**, „Sentinela aerului” de **Virgil Teodorescu**, „Cărtățele înalte” de **George Macoveșcu**, „Cartea de recitare” de **Nichita Stănescu**, „Fragmentarium iluminist” de **Dumitru Ghișe** și **Pompiliu Teodor**), se impune atenției articolul despre sarcinile care revin sistemului editorial ca factor activ în procesul de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate — semnat de **Ion Dodu Bălan**, vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste. La rubrica „Idei și perspective” semnează editorii **Aurel Martin**, **Domokos Geza** și **Liviu Călin**.

A. M.

Calendar

17 iulie ● 1882 — a murit **Pantazi Ghica** (n. 1831)
18 iulie ● 1811 — s-a născut **William Makepeace Thackeray** (m. 1863) ● 1817 — a murit romanciera engleză **Jane Austen** (n. 1775) ● 1878 — s-a născut **Elin Pelin** (Dimitrov Ivanov, m. 1949) ● 1894 — a murit **Leconte de Lisle** (Charles Marie Leconte, n. 1818) ● 1902 — s-a născut **Nathalie Sarraute**

19 iulie ● 1819 — s-a născut scriitorul elvețian de limbă germană **Gottfried Keller** (m. 1890) ● 1893 — s-a născut **V. V. Maiakovski** (m. 1930) ● 1896 — s-a născut lingvistul maghiar din România **Bitay Árpád** (m. 1937) ● 1896 — s-a născut **A. J. Cronin** ● 1957 — a murit **Curzio Malaparte** (Kurt Suckert, n. 1898)

20 iulie ● 1810 — s-a născut **August Treboniu-**

Laurian (m. 1881) ● 1862 — s-a născut **Paul Bujor** (m. 1952) ● 1896 — apare primul număr al revistei „Liga ortodoxă”, sub conducerea lui **Al. Macedonski** ● 1897 — a apărut (la București) primul număr din „Revista modernă”, avînd printre colaboratori pe **Al. Macedonski**, **Gr. Pișculescu** (Gala Galaction) și **Ion Theo** (Tudor Arghezi) ● 1945 — a murit **Paul Valéry** (n. 1871)

21 iulie ● 1796 — a murit **Robert Burns** (n. 1759) ● 1808 — s-a născut **Simion Bănuțiu** (m. 1864) ● 1821 — s-a născut **Vasile Alecsandri** (m. 1890) ● 1893 — s-a născut **Hans Fallada** (m. 1947) ● 1917 — a murit **Ion Chiru-Nanov** (n. 1882)

Croce apărînd literatura

OBSERVAȚIA de la care pornește Benedetto Croce în „ultima sa estetică” — *La Poesia* — din 1936, constituind însăși teza fundamentală a lucrării, merită să fie discutată ceva mai de aproape. Iată ce remarcă gânditorul italian: „In conștiința estetică de astăzi s-a adîncit tot mai mult deosebirea dintre «poezie» și «literatură», profund resimțită încă din epoca romantică, dar mai puțin — doar în unele notații de amănunt — în epocile precedente, inclusiv antichitatea greco-romană”. Cu adevărat, rareori a fost identificată literatura cu poezia. Distincții între aceste concepte au fost întotdeauna propuse de esteticieni, teoreticieni ai literaturii sau critici. O fa-

me între ele apare doar în conștiința estetică modernă și îndeosebi în speculațiile esteticienilor germani. De altfel, în terminologia germană, *Dichtung* s-a bucurat întotdeauna (încă dinainte de prima generație a romanticilor) de privilegiul ce nu-l erau conferite ter-

acestea, pe care nu mă pot opri să nu le citez: „Am căutat răspunsul la această întrebare (e vorba de întrebarea: ce este literatura? — n.n.) în multe cărți și în aproape toate lucrările de estetică, de poetică și de retorică, dar (poate pentru că nu l-am căutat bine) nu l-am aflat sau nu am aflat unul mulțumitor; eu însumi mi-am dat seama, în ațita vreme de cînd studiez poezia și literatura și folosesc această distincție, că nu m-am hotărît niciodată să merg pînă la capăt, așa încît să fiu în măsură de a face față tuturor dificultăților și obiecțiilor pe care, asupra acestui punct, mi le formulez cîteodată mie însumi. Una este să te afli în posesia unui concept, și altceva să-l pătrunzi în întregime, sau mai degrabă altceva este să-l redescoperi din răstimp în răstimp și să-l definești potrivit dificultăților care apar și obiecțiilor ce-ți sînt propuse: lucru pe care omul este silit să-l facă mereu, deoarece, spre deosebire de ani-

superioară a expresiilor non-poetice și a celor poetice duce inevitabil la scindarea arbitrară a unui continuum. Croce nu poate refuza poeziei caracterul „literar” și literaturii un caracter „poetic”. Totuși disocierea duce la discriminări arbitrare, precum aceea între „lirism” și „lirică”. Lirismului îi revine, printre altele, opera unor „scriitori faimoși, ca Byron, Lamartine, Musset”, apoi „o parte însemnată din așa-numita poezie religioasă”, toată „literatura de efuziune”. Toate acestea nu aparțin — după Croce — liricii, adică poeziei propriu-zise.

Mult mai valoroase sînt observațiile pe care le face autorul *Poeziei* în legătură cu rosturile expresiei literare, respectiv ale celei poetice. Este adevărat că și în acest domeniu discriminarea se dovedește întrucîtva abuzivă. Atribuind poeziei o finalitate proprie, expresiei literare îi rămîne un rol civilizator și educativ, „alături de politice și de codul bunelor maniere”. Ar fi greșit, totuși, să vedem în aceste rosturi ale literaturii o desconsiderare a ei din partea lui Croce. Dimpotrivă. Literatura coincide cu civilizația și cu educația sau cultura tocmai sub raportul acțiunii ei de armonizare. Un literat în sensul propriu, croceean al cuvîntului, nu este niciodată un specialist, un ins cu spiritul îngust, un *dimidiatus vir*. Astfel: „...dacă poezia este limba maternă a speciei umane, literatura este în schimb îndrumătoarea ei în ale civilizației sau, cel puțin, una dintre îndrumătoarele care au această menire”.

Croce continuă și desăvîrșește în termenii esteticii sale apologia umanistă a literelor (*bonae litterae*). Literatura are pentru el o semnificație ce nu este doar estetică. Nici îngustul practicism al literatului „de meserie” nu se bucură de aprobarea sa („litterații de meserie pot fi mai bine ori mai prost plătiți, dar disprețuiți sînt întotdeauna”). Într-un sens, el procedează — înaintea „noii critici” — la o diferențiere netă între scrib (*écrivain*) în noua terminologie și scriitor (*écrivain*). Literatura este o îndeletnicire suprem umană, reclamînd o participare a tuturor „facultăților” umane la actul creației. De aceea, Croce este foarte sever cu acei novatori în ale artei, cu acei poeți sau literați moderni — „stilști”, „estetizanți”, „parnasieni”, „alexandrini”, „decadenți”, „artiștii artei pentru artă”, partizani ai „poeziei pure” — în care vede stricătorii poeziei și ai literaturii. Este adevărat că furia sa denigratoare atinge chiar și creatorii moderni care s-au străduit (ca să nu le recunoaștem decît această virtute oarecum etică a creației lor) să propună o artă de o extremă rigoare. Că Rimbaud nu este pentru el decît „tipul perfectului derbedeu” mai poți înțelege. Dar că Mallarmé nu realizează decît condiția durerosă a unui „creator impotent și ratat” este greu de crezut. De altfel, chiar și Croce pare să se mire. Într-o postilă la capitolul *Poezia pură* el afirmă că „este lucru de mirare că un impotent a avut o asemenea forță generatoare de semeni încît a umplut lumea cu fiii săi”. Într-adevăr, surprinzătoare forță genezică din partea unui „impotent”!

Ceea ce la această nouă lectură a *Poeziei* lui Benedetto Croce (de astă dată în excelența versiune românească a lui Șerban Stati) m-a încîntat a fost abundența adăos al „Postilelor”, toate acele note, lămuriri, trimiteri bibliografice și diverse excursuri cu care gânditorul îmbogățește stofta, de altfel densă, a textului său. Chiar dacă adeseori te intrigă, te nemulțumește. Iau la întimplare un exemplu: „poezia ironică” nu e — după Croce — poezie, ci literatură. Astfel, poezia lui Jules Laforgue, *désenchantée*, nu poate fi poezie, căci poezia este întotdeauna *enchantement*. Bizarerii! Dar notele acestui gânditor erudit sînt întotdeauna interesante. „Postilele” ne introduc, oarecum, în laboratorul acestui mag lucid al Sudului, care continua acolo, în al său Neapole, vechi tradiții locale greco-latine și arabe, dar și germanice.

Nicolae Balotă

Cartea străină

GENEVIEVE GENNARI

CE MONDE OU JE VIS

Ed. Bernard Grasset, 1972

„... chiar dacă totul a fost spus, nu este inutil să mai spunem o dată în felul nostru, poate mult mai puțin bine fiindcă tot valorează mai mult decît tăcerea, pentru că trebuie cu orice preț să ne exprimăm, să reinnoim legăturile cu ceilalți și mai ales cu sine însuși”. Consecventă, Genevieve Gennari prezintă o carte de scurte escuri asupra marilor probleme ale civilizației contemporane așa cum ar fi raportul între bunăstare materială și fericire, sensul civilizației industriale sau problema unității între timp și opera umană, toate însă văzute și comentate prin prisma unui romancier. Titlul cărții este foarte potrivit conținutului romanesc al eseurilor: Această lume unde eu trăiesc. Eul scriitoarei se impune la fiecare pagină, lucru destul de obișnuit în cadrul literaturii feminine, însă aici această prezență continuă a subiectivului transformă ușor analiza pe care autoarea o vrea strict obiectivă într-un mic fragment de roman. Marele merit al cărții constă poate, în aceea că teoria filozofică este aplicată, mai corect este raportată nelncetat la *universul familiar* al autoarei. Aproape toată experiența lumii moderne se poate aduna parcă în spațiul restrîns al unei case de țară unde să se amestece cu amintirile peretilor vechi sau ale pămintului. Această trecere totală a valorilor într-un prezent continuu, acela al conștiinței care ar putea fi numită creatoare, îi pare scriitoarei singurul mod de a le salva, de a le permanentiza: „sentimentul înspăimîntător al scurgerii timpului nu poate fi anulat decît printr-o aderență totală la prezent”. Problema care se pune în cadrul acestei alinieri de valori este aceea a criteriului în virtutea căruia acestea se pot constitui într-un univers viabil, adică într-un univers al realității. Autoarea eludează întrebarea, preferînd să trăiască în universul de valori perfect egale și continue pe care și-l construiește cu multă artă: un univers poetic a cărui responsabilitate, așa cum ar fi spus Saint-Exupéry, stă în el însuși. Marile întrebări pe care, la începutul cărții, le doream rezolvate rămîn discret în umbră pentru a lăsa în prim plan personalitatea plină de entuziasm vital a scriitoarei, care se bucură sincer de viață și face din scris un mijloc fidel de redare a emoției. În acest univers familiar și poetic, scrisul este catalizator și mijloc de a te face să uiți că marile întrebări nu au căpătat răspuns. În finalul cărții, autoarea mărturisește că acceptă riscul minunat de a găsi într-o zi răspunsul la una din întrebări...

LINA PUTELLI

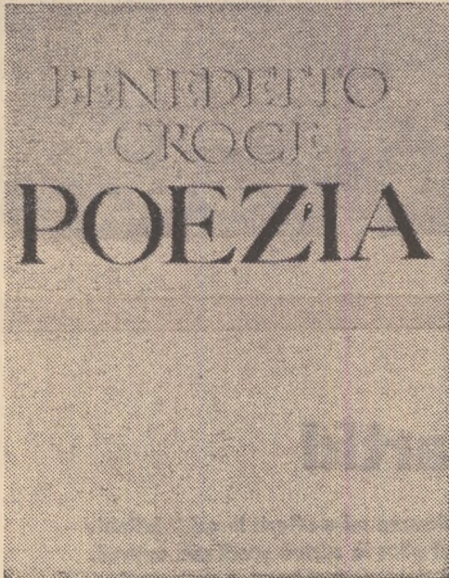
TIȚIAN

Ed. Meridiane, 1972

● VASTĂ monografie în care istoria se îmblînă cu subtila critică de artă, lucrarea cercetătoarei italiene reușește să dea o imagine completă a operei marelui maestru venețian. Intenția evidentă a autoarei este de a realiza în primul rînd o frescă care să cuprindă întreaga istorie spirituală, economică și politică a Veneției anilor 1477 și 1576, ani în care perioade de suferințe și frămîntări politice alternează cu altele de liniște și efervescență creatoare. Totul se va concentra și proiecta în pinzele lui Tițian, care se dovedește a fi extrem de legat de realitatea socială a epocii sale. Vom întîlni în monografie alături de figuri impunătoare ca acelea ale Cardinalului Farnese, Ippolito dei Medici, Pietro Bembo sau Carol al V-lea, zeci de personaje secundare, pe toți aceia pe care, într-un fel sau altul, istoria Veneției i-a reținut ca fiind legați de Tițian.

Cartea oferă un avantaj imens, acela că prezintă garanția unei analize și a unui studiu științific făcut cu minuție și dragoste, iar cititorul va reveni asupra ei nu dintr-un scrupul al specialistului, ci din plăcerea omului de cultură

Cristian UNTEANU

menului *Literatur*. În limbile romanice, falia aceasta este ca și inexistentă. Spun „ca și”, căci ea apare în ceea ce am putea numi criza conștiinței estetice a secolului nostru, și anume în revendicările clamoroase ale avangardei. În anii '30, cînd Croce lucra la *Poesia*, el putea, astfel, să observe adîncirea deosebirii dintre poezie și literatură, în speculațiile unor esteticieni și în manifestele suprarealiste. Nimic din toate acestea nu-l putea subjugă pe cugetătorul din Neapole. Un fapt, însă, nu-l putea lăsa indiferent. Este acel fenomen pe care-l denunță în fraza a doua a lucrării sale: „Deosebirea ia acum îndeosebi forma unei opoziții, nu fără o umbră de dispreț față de «literatură», care arar își găsește apărători, și aceasta mai ales printre cei care nu se tem, ba chiar într-un fel se complac în a-și da înfățișări de retrograzi și reacționari”. În fond, diversele mișcări, grupări, conventicule ale Avangardei sînt cele care — în preajma și după primul război mondial — au clamat distrucția Literaturii, proclamînd drepturile absolute, discreționare ale Poeziei. Suprarealismul, îndeosebi, năzuia să surve edificiiu socotit desuet și pedant al Literaturii în favoarea unei Poezii noi. Croce nu neagă existența unor deosebiri esențiale între literatură și poezie; el consideră o asemenea distincție necesară. Dar refuză discreditarea literaturii și, în studiul său din 1936, care se vrea o „introducere în critica și istoria poeziei și literaturii”, procedează — în consecință — la o reabilitare a literaturii.

Filozoful a procedat la o asemenea reabilitare, înainte de toate, în fața propriilor săi ochi. Admirabilă probitate a unei minți pururi dispusă să se amendeze pe sine, să-și depășească — printr-un efort reinnoit — propriile concluzii anterioare! Neapolitanul acesta a fost mereu gata să caute răspunsuri noi la întrebări mai vechi. Te umple de o rară satisfacție (de natură etică) a cugetului activ cite o frază ca

male și de zei, el este osîndit să gîndească”.

Din însăși deosebirea pe care o face Benedetto Croce între poezie și literatură decurge caracterul restrictiv al definirii acesteia din urmă. Într-adevăr, ne-am obișnuit de mult să înțelegem prin literatură o totalitate a demersurilor creatoare pe tărîmul artelor cuvîntului ca și un corpus al rezultatelor acestor demersuri. Poezia ca „gen literar” alcătuiește, în această perspectivă, o subdiviziune a acestui totum. Genuri, specii divid un corp comun al literelor. Viziune scolastică ce nu s-a învrednicit nici măcar de iscusința sistematizatoare, ordonatoare a unui Linné. De altfel, încă nu e prea tîrziu ca noii pozitivisti ai teoriei literare să încerce o asemenea sistematică a literaturii. Acești reformatori ai esteticii ca și ai teoriei literare îi tratează pe Croce cu un cordial dispreț sau, mai exact, preferă să nu-și mai amintească de el. Deși sînt convins că cercetările moderne privitoare la modalitățile discursului ar avea de cîștigat dintr-o mai atentă meditare a tipologiei expresiei pe care o descrie esteticianul în *La Poesia* (expresie sentimentală sau nemijlocită, poetică, a prozei, practică sau oratorică și, în sfîrșit, expresie literară distinctă de acestea). De asemenea, studiosii literarității — în sensul proprius de formalismul rus — ar putea reflecta cu folos la tezele croceene referitoare la expresia literară, domeniile literaturii, ca și raporturile literaturii cu poezia, nonpoezia și antipoezia.

Dacă răspunsul pe care-l dă Croce la întrebarea „ce este literatura?” are, incontestabil, o altă profunzime decît definiția curentă care nu vede într-însa decît o sumă, o generalitate neutră, o totalitate a faptelor literare, în schimb soluția pe care ne-o oferă esteticianul italian este prea restrictivă. Ca să folosim termenul formalistilor, teza lui Croce nu explică *literaritatea* poeziei însăși. Opoziția poezie-literatură, juxtapunerea celor două ordini de expresie, considerarea literaturii drept o armonie

Recunoștință

Le-am sărutat odată, ei secera din mină
Și lui ciocanul muncii, cu care se îngină;
Ea inotind în holdă, el potcovar și faur –
Și mi le dăruiră în giuvaer de aur.

Tudor Arghezi

Slăvite zile

Ce limpede, Patrie, crești
Acuma, cind iarna e-nvinsă,
Cind, liberă, lumii dai vești
De truda și lupta nestinsă,
Cind fiii tăi cearcă noi culmi
În fabrici și-ntinse ogoare.

Cind vara mai freamătă-n ulmi
Tu pilpii de-o nouă dogoare
Și pacea și munca slăvești
În cintece largi și largi schele.
Cind, liberă, lumii dai vești
Pîn singele nalt, din drapele.

Iar azi cind te-avînți spre noi praguri,
Slăvite sint zilele-acele
Cind steaguri ți-ai pus la catarguri
Pornind curajoasă în larguri
Sub steaguri, sub steaguri,
sub
steaguri.

Miron Radu Paraschivescu

Viitorul

Trăim în miezul unui ev aprins
Și-i dăm a-nsuflețirii noastre vamă.
Cei ce nu ard dezlănțuiți ca noi
În flăcările noastre se destramă.

Noi pentru viitor ne pregătim,
Și-l populăm pe solul fericirii,
Cu brațele-ncordate să-l săpăm
Și să-l udăm cu ploile gîndirii.

Neîntirziat deci să-nvățăm, tovarăși,
În numele acestui țel sublim:
Să învățăm ce-nseamnă omenia
Și comuniști să învățăm să fim.

În brațele necoapte arme-am prins
Să ne-ajutăm în lupta grea părinții;
Au înflorit de-aceea timpuriu
Livezile imaculate-a minții.

Am fi greșit de-am fi strigat că nimeni
Nu vrem să ni le apere de-ngheț.
Părinții noștri, comuniștii, ști-vor
Să-și apere comoara lor de preț.

O, nu de magi avem și-avem nevoie,
Nici de proptele puse fără haz:
Partidul clasei ne veghează zborul
Pe marele istoriei talaz.

Și pentru că-n viltoarea vremii noastre
Noi am avut un post și am luptat,
Ne-am cîștigat și dreptul demnității
Și-al cugetării drept nemăsurat.

Nicolae Labiș

Luceafăr viu

(fragment)

Noi știm ce vrem,
Noi știm în lume ce e:
Partidul nostru înalță-n oameni simpli
Eroi măreți
Trăind în epopee.
Jurind ca noi
Zidirilor prezente,
Și nu jertfiți
La domn jurind credință,
Înalță și Manole din legende
Cu glas adînc
Cintări de birunță.
Iar noi, cei mulți
Ca sclipetele unde,
Înfringem nopți
Urcîndu-le versantul,
Și ochii noștri sint acolo unde-i
Luceafăr viu
Partidul, Comandantul!

Cicerone Theodorescu

Noi

Noi sintem semințe și pămîntul e al nostru,
Știm cel mai bine locul și patima și rostul,
Știm cel mai bine legea și mersul înainte,
Sintem, după nevoie, și lacrimă și dinte.

Nu cerem nimănuia nimic, însă oricine
dacă el vrea-l numim și prieten și vecine.
Aici și piinea, sarea, noi o avem la masă,
căci ne-am făcut-o singuri, zidindu-ne o casă.

Nu zicem rău de nimeni, stăpîni peste pămînt.
Noi sintem în picioare, sub noi străbunii sint.
De-aceea poate-n libertate să lucească,
deasupra noastră, universală boltă albastră.

Nichita Stănescu

Lumea noastră

Se construiește lumea, lumea noastră.
Norii filfii pe cer ca steagurile uriașe ale păcii.
Sub ei, asemeni colților de oțel ai unui uriaș excavator,
Ne săpăm temelii în huma istoriei.
Piedicile, pietrele întilnite în cale,
Le sfărîmăm cu ciocanul pneumatic.

Priviți ferestrele scăpărătoare ale palatelor noi.
Priviți harta strategică a comandamentului constructor.
Fie că-i vorba de un singur oraș,
Fie că-i vorba de o țară,
Pe un front după altul cîștigăm bătălia.

Marșul acesta al nostru
Nu îl poate nimeni opri.
Înainte spre țintă,
înexorabil.

Cucerim periferiile orașelor, vestigiile care acuză trecutul,
Din calea iureșului nostru măturăm
Vechile cirpeli ale mizeriei, ale prostiei, ale înapoierii.
În locul lor se-nalță-n viitor avînt spre cer
Cetăți, tihnite locuințe ale fericirii.

Norii filfii pe cer ca steagurile uriașe ale păcii.
Sub ei răzbubue – furtună – bătălia.
Se construiește lumea, lumea noastră.

Méliusz Jozsef

In românește de Emil GIURGIUCA

Partid

Candoarea mi-a nflorit în ochi definitiv
Întiul plins în curtea școlii sub castani,
Cind clasa mea primea cravata roșie festiv,
Și sufeream respinsă grav de colectiv
Că nu-mplinisem încă nouă ani.

Candoarea mi-a crescut de-atuncea dureros,
Cu brațul ridicat deasupra frunții mult,
Simbolizînd că viața-mi fi-va socotită mai prejos
Decît tulburătorul luptelor tumult,
Că niciodată n-o să mă separ orgolios
De imnul colectiv și luminos.

Candoarea scrijelată de mina ta lucid
În ochii mei, dramatic deschîși spre mina ta,
Oricîte miluri s-ar sedimenta,
Nu-mi vor putea-o șterge. Candoarea ca un rid
Va măsura maturitatea mea, Partid.

Ana Blandiana

Vreme bună

Tu, inimă a țării, ce-ți potrivești în veac
bătăile, ca marea inelele pe lună!
Trec brize, suspendate, și fluviile tac
și pasărea adoarme în tril, a vreme bună.
Dar miine-n zori, cind fibra acestui viu pămînt
își va cunoaște pulsul ce naște-acum în atrii
și sistola de aur, repercutată-n vînt,
va contracta spirala vegheatei mele patrii,
– cuvintele rostite de-acești vinjoși bărbați
vor fi balanța climei și sarea din bucate,
obstacole ce surpă furtunile-n Carpați
și-ndrumă mersul ploii pe virfuri delicate:
și fiecare deget va izvorî din el un fluviu.
O, marea ce vîiește-n mișcatul ei inel,
în timp ce pieptul nostru respiră altă mare...

Ștefan Aug. Doinaș

T I D I U L U I

Vladimir Şetran :
„Mecanizarea
agriculturii“

Octav
Grigorescu :
„Orele zilei“

De pe cel mai înalt catarg

(fragment)

Şi inima ți-am dat-o-n dar și viața
Pe cind nici nu se ridicase ceața,
Iar flamura ta roșie doar tainic
Era despăturită de vr-un crainic
Al timpului ce se-nchea-n durere
Și-n luptă fără preget și cu vrere
Cum numai oastea muncii are har
De-a face-un da din nu, din în zadar.
Ce pot să-ți dau în semn de mulțumire,
Că sint și eu în marea ta oștire ?
Soldat ce-i drept mai vechi și mai bătrîn,
Dar credincios. Și-așa o să rămîn.
De mult noi stăm pe cel mai'nalt catarg
Cu farurile ochilor în larg.
Văd nourii crăpînd, — prin crăpături
Văd o lumină ce orbește zarea,
Aud bubuituri, detunături,
Aud cum geme-nfricoșată marea.
Odată vom striga, eu, tu sau altul,
De sus veghind și largul și înaltul,
Nu doar atît : Pămînt, pămînt, pămînt !
(Atunci și spațiul cosmic fi-va-nfrînt)
Ci vom striga : Comuna comunistă
A-nvins din plin, trăiește și există !

Mihai Beniuc

Astfel

De la arcul Carpaților
Am înțeles că putem visa
Pînă la luceafăr și chiar mai sus
Cu capul pe bogățiile noastre
De uraniu și aur.

De la holdele din Bărăgan,
Cu spicul greu atîrnînd sus
În virful înaltelor lănci
Pierdute cîndva de oastea lui Darius,
Am știut că tot ce ne calcă pămîntul
Devine pașnică recoltă.

Astfel atenți
La tot și la toate
Am învățat mereu
Să fim veșnici.

Marin Sorescu

Lumina lui

Am cunoscut partidul în clipa cea mai grea :
Cînd frig și întuneric era în mintea mea,
Cînd jarul de pe vatră-mi mocnea ca-ntr-un tăciune
Nu vedeam în viață decît amărăciune...
Cumpănă, atuncea, s-a pus tarava vieții :
Cîntece turnîndu-mi tot focul tinereții.

Arbecînd prin mlaștini, prin apele stătute,
Și fi luat poteca pădurilor tăcute
— aș fi trăit ca fiara, în mine răzvrătit,
Căutînd, fără putere, liman și răsărit.
O flacăra din curte prinsese să-mi arate
Că lea leninistă ce drum și cum străbate...

Am vădit marea adormită, în unde legănată...
Am vădit cer plutea o diră, aprinsă, de săgeată...
Am vădit zăpezii în zăpezii, și liniște, și soare.
Am vădit cum ar ascultam furtuna, fierbind, clocotitoare,
Am vădit în adîncimi în care zac mateloți, corăbii,
Am vădit omorile din Argos, rugina unor săbii.

Am vădit în mine focul pe care Prometeu
— aduse între oameni să-l vadă-aprins, mereu...
Am vădit marea în furtună, sub ceru-nvolburat,
Am vădit marea printre noianuri soldat lîngă soldat...
Am vădit partidul era țărîmul, și far era, busolă —
Am vădit țara-i luminată de-a lui aureolă !

Dumitru Corbea

Spirala nemuritoare

Exiști ca gestul ascuns al materiei să capete sens
— asemenea cu gestul statuii vibrat într-un spațiu imens.
Exiști ca să legi laolaltă noblețea și forța din lume,
ca toate, pe lîngă un nume străvechi, să mai capete-un
nume —
să-i spunem culorii „iubire“, un pom să-l numim „demnitate“,
să umplem natura cu tinere lucruri umanizate
ca nici un obiect să nu doarmă-n conturu-i, ca-ntr-o
strîmtoare...
Exiști ca să sprijini cu oameni spirala nemuritoare !

Nina Cassian

Trepte

Drumul nostru nu-i o pasarelă de-alun peste care
să-și depene jocul verighetelor, vara ;
drumul nostru nu-i presărat de creponate zambile
peste care să scîrție caleașca vechilor zile.

Noi, trepte de marmoră suim
către inima soarelui,
cu pași liberi să urce după noi generații,
cu pași puternici să urce mereu.
Noi n-am putea improviza :
noi dăluim !

Vasile Nicolescu

Încununare

Nu monumentul trudei condusă de gîlbaci,
Nici lacrimile înghețate-n urne,
Sau schingiuirea liniștei diurne,—
Repausul legumei pe haraci,—

Nici gesturi mici, ca boabele de linte,
Curgînd determinate și lichide.
Și terciuite-apoi în piramide,—
Murînd și renăscînd mereu, cuminte,

Mișcările acelea veșnic tunse,
Ca vîntul care cade din copaci,
Din care trist și resemnat îți faci
O mică evanghelie de frunze,—

Nimic din toate-aceste stranii goluri
Tu n-ai sădit în noi, iubit Partid,
Căci gesturile noastre toate-nchid
Înlocuirea vechilor simboluri,

Și încunună aripatul mit
Al visului din albia străbună,
Din singe plămădit și din țărînă
De marele tău Gînd, Partid iubit.

Virgil Teodorescu

Constelația speranței

Marile speranțe sînt ale inimilor mari.

Toate speranțele mele, iată-le, realitate,
ca niște șarje rapide cu-nsemn de istorie. —
În aura lor de lumină și loialitate
ele sînt luciditate acum și suavă memorie.

Porțile patriei ni se deschid măreției
suflate în aur și armonioase ca stelele.
Sufletul patriei prieten îi e poeziei,
patria clasică își citorește castelele.

Fiece zid ridicat e-o speranță severă a mea,
statui și mașini împlinesc minunate oracole,
fiece inimă mare e investită cu-o stea,
grădina se face aromă, culoarea se face miracole.

Speranțele, iată-le, tinere, mari, omenești,
prelungi profetii dialectice, distinse și laice.
Inima lor ca pe-un zvon de-ocean o-ntragești,
ritmii torizi îi sînt salturi de arcuri voltaice.

Aurul pur, de emblemă-a efortului greu,
fruntea de aur solar ce nu caută laurul —
Partinitatea, fondul de aur al meu,
fondul de aur al patriei și-al comunismului. Aurul.

Toate speranțele mele iată-le, realitate,
pașure mari cu profilul latin, sus, pe crestele
veacului nou. Peste patria mea, ca-n balade,
soarele timpului și-a așezat manifestele.

Al. Andrițoiu

ÎN ACEST IULIE...

La Hunedoara, o nouă șarjă...

● ORA BĂRĂGANULUI

BĂRĂGAN, lacrimă de pământ, cîmpie care o avut răbdare să-și aștepte marii bărbați. Dintre orele muncii, ale muncii spornice, cea a Bărăganului este - în acest iulie al pămîntului și al conștiinței - prima între egale. De partea aceasta a lumii. Bărăganul atîrnă greu de piine. Unde sînt cohortele copiilor uscați de soare, copiii oamenilor cu suflet de pământ, copiii delirînd din generație în generație: „Căloiene-Ene, vino de adapă, pămîntul cu apă”. „Paparudă-rudă, vino de ne udă...”? La această oră, oamenii cîmpiei au miinile aurite de grîu și privirea ațintită spre mustața porumbului. Deși își văd liniștiți de treburile lor, au timp să bombardeze cernelile reporterilor: „Trei tone jumătate, patru de grîu la hectar; așteptăm cinci-șase la porumb, iar de sfeclă n-o să mai avem loc. Sînt Constantin Popa și nu uitați că Dor Măruntul e recidivist în materie de recolte record”.

MOVILA „Sînt președintele Ceapeului mă cheamă Pătirlăgeanu Ștefan și ce să vă spun eu? Dacă tot ați venit cu ochii la dumneavoastră, folosiți-i. Fiți atent să nu picati în canal; mai mare beleaua; udati foile și mai speriați și apa. Dacă tot vreți să vă spun ceva, uite, mi-aduc aminte că pe-aici, exact pe unde trece canalul cu apă, noaptea era drumul hoților, iar ziua, stăpînul pămîntului nu te lăsa să te răcorești cu oleacă de apă. E drept că nici nu prea era apă în fîntină, dar numai asta era drept”. „Eu cine sînt?

Vă spun acu, stați numai să răspund la telefon. Alo! V-au dat tractoarele? Cînd? V-au luat cărămida? Trei ori opt douășpatru. Douășutepatrujudelei. Ce-ți mai trebuie pentru școală. Scriu, scriu, păi cum altfel. Chereștea. De care? De brad? Mie nu mi-a dat pentru două săli de clasă decît cinci metri cubi; nu mi-a ajuns nici pentru cofrag. Vrei ferestre? Păi, nu-ți rămîn alea? Noi? Vrei noi? Comandă la Călărași. Bine, să trăiești. Acu vă spun: sînt Guță Linteș și primar. Mergem pe unde vreți dumneavoastră, că eu peste tot am treabă. Mă-ntrebați, răspund cît pot și-mi fac și treaba”.

BĂRĂGAN, Bărăgan, noaptea peste care timpul nu putea așterne nimic. Pământ mîngîiat doar de umbra șovăitoare a cumpenelor sub care apa fîntinii, ochi mort, se destrăma. Bărăganul orei de-acum, cînd condeul își tremură de-atîta suflet cît îl inconjoară.

FĂCĂENI. Marginea cîmpiei se apleacă înmuțată de Dunăre. Dincolo e insula. Sub mine bacul, pe el o șaretă, în șaretă un tînăr cu părul alb. „Cine sînt? Să zicem medicul Mihai Șutu.”

- Ce boală vă duceți să curmați în insulă?

- Boli acum? N-au timp oamenii de ele. Nici timp, nici trup. Sînt sănătoși. Mă duc să văd dacă le-a dus mîncarea caldă mecanizatorilor.

Oare ce-o fi însemnînd tîranul pentru medicul Șutu, născut-crescut pe strada Mihai Eminescu din București?

- Omul pe care-l consult. Tot satul mi-a trecut prin mină. Tîranul este omul care muncește zdravăn lingă mine, care și eu muncesc zdravăn. Tîranul, hai să zic tîranii au toate șansele să fie sănătoși tocmai pentru munca fizică pe care o fac.

Ce știu eu mai bine și mai bine e că nimeni nu se îmbolnăvește de muncă.

- Ce faceți azi după amiază?

- Asist la o intervenție chirurgicală maxo-facială în cabinetul colegului stomatolog, Cornel Rusu. Pe urmă joc tenis.

- De care?

- De cel care joacă și Năstase. Nu ca el, dar tenis de cîmp. Pare ciudat: la cîmpie, tenis de cîmp? De fapt, terenul e de beton, așa că jucăm și de cel de care joacă Smith.

Nu pot să mă abțin:

- Nu vă e dor de București?

- Cînd mi-e dor, mă sui în mașină și mă duc să-l văd De mutat, nu-mi trece prin cap să mă mut. Am băut apă din Făcăeni.

- ?!

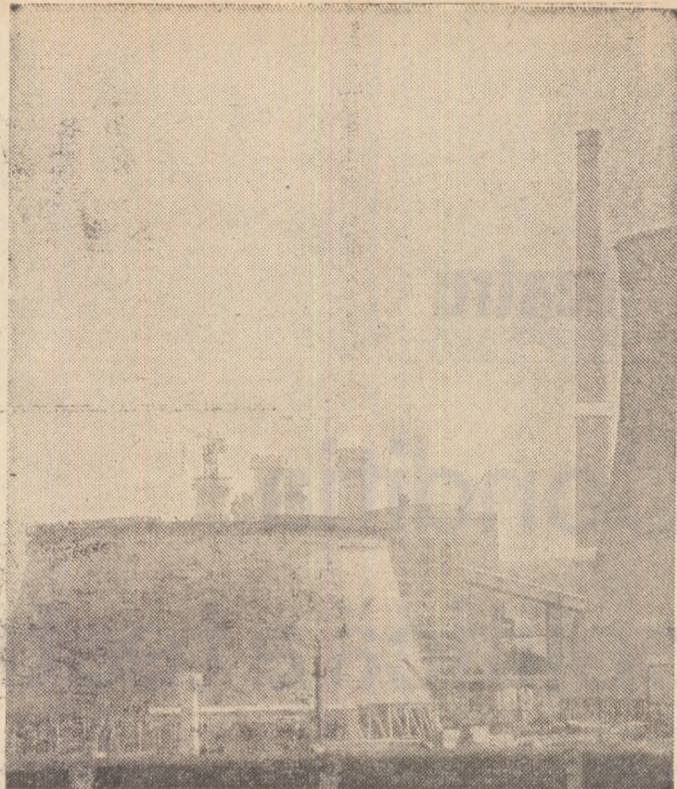
- Sînteți de cinci ore aici și n-ați aflat-o? Înseamnă că nu v-ați întîlnit cu primarul Gheorghe Nicolae. V-o spun eu: „Cine bea apă din Făcăeni nu se mai desparte de el. Am uitat să vă invit; veniți după amiază la tenis?”

BĂRĂGAN, Bărăgan, lacrimă de pământ. N-am fost la tenis, ci la sistemul de irigații Pietroiu - Ștefan Cel Mare. Aici, un om se pregătea să plece după ce petrecuse sute de ore sub Bărăgan: Ilie Oprea, scafandru de Bărăgan. „Am lucrat și-n mare. Acolo totul e limpede. Citeam «Sportul» sub apă”. „Dar aici, aici sub Bărăgan cum e?” „Nu se vede nimic. E pe pipăite. Mie-mi place să zic că am mîngîiat Bărăganul pe dedesubt. E frumos zis?” Ce mai contează dacă e frumos zis, cînd e adevărat? „Ei, se vede și aici ceva, adică mai mult se simte, ba nu, chiar se vede. Se vede pămîntul cum palpită ca o inimă”.

● ORA METALULUI

ȘTIM exact ce înseamnă metalul. Știm pentru că am aflat exact ce înseamnă să nu-l ai. Dintre orele construcției socialiste, ora metalului este cea mai încăpătoare. Ascultați cît mai poate să încapă, încă, în ora metalului: „Unitățile siderurgice și-au suplimentat angajamentele inițiale pe acest an la producția globală și marfă cu 75 la sută!” Asta înseamnă plusuri de producție: 49 000 tone de fontă, 54 000 tone oțel, 53 000 tone laminate, 8 500 tone țevi din oțel, 1 000 tone de aluminiu, 800 tone cupru, 31 milioane lei piese de schimb. Și toate acestea încep încă în - și așa densa - oră a metalului, ora în care secundele își trăiesc viața la sute de milioane lei. Ora metalului, ora cînd aflăm că oamenii construcțiilor de mașini au simțit că sînt mai puternici decît atunci cînd s-au hotărît ce au de făcut în acest an. Mai puternici cu 500 de tractoare, 10 locomotive Diesel hidraulice și una electrică; mai puternici cu 20 000 de televizoare, cu 50 de combine, 60 de autoutilitare, 20 de autobuze, 137 000 de rulmenți. Ora metalului mai înseamnă și momentele cînd oamenii Hunedoarei, Galațiului, Slatinei au spus aproape în același timp cu textiliștii din Buhuși sau minerii din Valea Troțului că ei sînt mai puternici cu șase luni decît se părea, că planul cincinal poate fi îndeplinit în patru ani și jumătate. Cauți în noianul de cifre, în caravanele de cuvinte scrise despre acești oameni să afli secretul puterii lor. Ca om al cuvîntului sînt fascinat de lumina cifrelor: „Produc-

Termocentrala de la Rogojelu

Peisajul nou al Porților de Fier

Stația de pompare a sistemului de irigații Pietroiu — Stefan cel Mare

tivitatea înregistrată pe ansamblul industriei metalurgice a fost, în anul 1971, mai mare cu 8 210 lei pe salariat decât era planificată. Anul 1972 prevede o creștere la acest indicator cu 8%.

Încăpătoarea oră a metalului îți poate spune că Hunedoara avea în 1971 o populație de 78 000 de oameni, față de cele 6 000 ale anului 1958. Că un „Cap de lance tip Hunedoara” rezistă, astăzi, în cuprinsul 537 de ore, că la Hunedoara la fiecare opt ore un siderurgist se mută într-un apartament nou, iar mobila vindută într-o zi la Hunedoara se ridică la o valoare de 81 516 lei.

Ora metalului. Ei îi datorez ce îi datorăm cu toții. În plus, cea mai frumoasă propoziție care mi-a căzut sub ochi în ultimul timp. Zice, Ioan Cișmaș, autorul „Capului de lance tip Hunedoara”, și nu numai pentru „România liberă”: „Oțelul nu lasă omul să se pohlivănească”.

ORA LUMINII

PORTILE DE FIER îl întâmpină pe vizitator cu tot felul de lucruri neașteptate. Dintre toate însă, gândul meu rămâne la butucul turbinei Kaplan. Bănuți dumneavoastră, care, ca și mine, răsuciți întrerupătorul pentru a vă aprinde lumina seara sau pentru a o stinge dimineața, ce poate încapa în butucul turbinei Kaplan de la Porțile de Fier? Aflați, printre tot felul de lucruri la care vă gândiți, că acolo un butuc poate sta în picioare nici mai mult nici mai puțin decât un baschetbalist din cea mai pretențioasă și înaltă echipă a lumii! Îmi păstrez numai acest semn de mirare, fiindcă la Porțile de Fier poți să te

miri în liniște. Am făcut-o și eu cîtuș timp, după care m-am apucat să caut urmele fierarului betonist Constantin Cojan. Peste tot unde am fost — Salva-Vișeu, Bicaz, Argeș, Lotru — am dat de ele. La Bicaz 7 milioane metri cubi de fier beton, la Argeș 5 milioane, la Lotru 6 milioane fier beton montat și fasonat. Aici la Porțile de Fier nu dau încă de iscălitura lui Cojan și tare mă mai mir. O fac pînă aflu că a fost aici, dar reprezentat de elevii săi, oameni formați în cei 22 de ani de cînd Cojan cutreieră țara. Aici n-a putut veni, căci era mai multă nevoie de el, la Lotru, dar elevii săi, dintre care despre Dumitru Ozarchieviți auzi numai minuni, l-au iscălit și pe Cojan, după un obicei numai de ei știut.

Rogojelu. Alți oameni, alte obiceiuri. La Rogojelu crește cea mai mare termocentrală a țării. Constructorii care lucrează la 160 de metri înălțime nu par a fi numai constructori. Ca să vezi ce fac ei acolo, la 160 de metri, trebuie să fii nu numai curios, dar să ai și ceva mai mult curaj decât am eu. N-am putut să urc, n-am dreptul să scriu despre ce se întîmplă acolo sus. Citez din cele așternute pe hîrtie de un confrate, nu numai talentat, dar și curajos. Lui i-a explicat inginerul Tamaș totul: „...Dar mai e ceva: la demontarea platformei de glisare, care are mai multe raze metalice ce se sprijină pe coaja coșului, rămîne, bineînțeles, de demontat și ultima rază, o bară metalică pe care omul merge de-abușilea, prins cu centura și desface capătul care era fixat pe buza coșului. Ceilalți nu sînt departe, sînt pe platforma cu care se va face coborîrea, dar acolo, pe ultima rază, omul ăla e singur... Și bucuria lor, a celor care fac treaba asta, e să arunce un manechin, cu cască, cu salopetă, — mă rog — cu tot ce trebuie”.

Citesc, dar nu pot uita deloc că oamenii aceștia sînt nepoții Meșterului Manole. În rest, știrile: „Cea dintîi lamelă turnată la barajul de la Galbenu”, „Finalizarea excavațiilor la galeria Cosana”, „La sistemul hidroenergetic Someș lucrările sînt înaintate cu 13 luni față de plan. Șeful lotului care efectuează străpungerea cu 150 de metri pe lună față de cei 100 metri planificați este Magdalena Olah”. Citesc și nu-mi iese din cap că sîntem, oricum și oriunde, nepoții Meșterului Manole.

ORA ETICII ȘI ECHITĂȚII SOCIALISTE

DA, este și ora cînd învățăm că nu trebuie, n-avem dreptul să rămînem cu fața numai spre succesele noastre, oricît ar fi ele de mari. Prin glasul secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, partidul ne aduce aminte că în nici o societate — și cu atît mai puțin în cea a socialismului — oglinzile nu pot fi sparte. Le luăm în mîini și ne spunem cu voce tare unde vedem petele pe care tot noi, numai noi, le vom lumina:

„... Și apoi să nu te ții de cuvînt, asta e foarte rău și să spui lozinci cînd lozincă trebuie să fie griul, porumbul, laptele și carnea, pentru că numai astfel se creează posibilitatea ca prin aceasta, cu adevărat, să primească țărănul atît cît merită. Noi știm cu toții că un eveniment e cu adevărat mare și istoric cînd după el urmează pentru oameni o viață

mai bună. Nici nu m-aș gândi ca această Conferința Națională să nu fie un eveniment mare și istoric”. (Dumitru Trușcă, președintele C.A.P. Valea Amărăzii-Negoești Dolj)

„Știți dumneavoastră că muncitorii care tipăresc ziarele pe care le scrieți dv. și le citesc milioane de oameni, muncesc numai de noapte și că abia dacă văd 11 luni pe an lumina zilei? Am făcut intervenții pentru ca acest efort extraordinar să fie răsplătit după cum se cuvine. Nu e cine știe ce greutate [...] Aștept de la Conferința Națională mai multă libertate responsabilă în a face mai mult și mai bine, fără să întreb o mie de capete de deasupra mea...”. (Ing. Victor Cristea, director general al Combinatului Poligrafic Casa Științei)

„Comunistul trebuie să fie cinstit, curajos, demn, să lupte cu ardoare pentru adevăr, pentru dreptate și libertate. El trebuie să iubească munca, să depună eforturi și să se preocupe continuu pentru dezvoltarea proprietății socialiste de stat, cooperatiste, să pună pe primul plan interesele poporului muncitor, înțelegînd că între interesele personale și cele generale ale întregii societăți nu există nici o contradicție, ci, dimpotrivă, există o strînsă unitate dialectică, că bunăstarea personală este strîns legată de bunăstarea întregului popor, că asigurînd dezvoltarea generală a țării asigură ridicarea nivelului său de trai”. Citat dintr-o cuvîntare a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

În acest iulie, la aceste ore ale pămîntului și conștiinței, comuniștii României, toți oamenii de bine ai țării se întîlnesc pentru a găsi soluțiile cele mai bune, ca anii noștri, cei de mîine, să fie mai plini de lumină, mai bogați.

Dorin Tudoran

Condiția politică a teatrului

EXISTĂ o vocație politică a teatrului, accentuată la noi de faptul că însăși mișcarea teatrală a pornit de la rațiunea culturală a acestei arte, într-o vreme de clocotitoare redeșteptare națională; cele dintii spectacole au avut o temperatură înaltă a ideilor, pe atunci actuale, iar cele dintii piese — ale lui Conachi, Iordache Golescu, Cezar Bolliac, Vasile Alecsandri — se grefau pe evenimente la ordinea zilei, într-un spirit patriotic militant. E de remarcat că primii animatori, Cimpineanu, Eliade, Kogălniceanu, au căutat, în literaturile dramatice constituite, tocmai acele piese care răspundeau cu precădere exigențelor politice ale timpului. Iar cind tonusul politic al vreunei traduceri li se părea prea slab, atunci, prin mijloace ale scenei, potențau acele momente care puteau să aibă un ecou imediat în cugete.

De aceea, e firesc ca în examenul ce-l facem unei stagiuni epuizate și celei ce de-abia se zămislește, să urmărim a vedea dacă acest filon esențial al tradiției noastre mai vechi și mai noi își păstrează nemișcitate caratele.

Intrucât într-un articol anterior am constatat situația pieselor românești, să privim acum situația repertoriului străin actual. Prima reflecție posibilă e că în anul 1971/72 au dispărut aproape cu desăvârșire piesele mărunte de import, ponderea lor în ansamblul repertoriului fiind aproape neglijabilă. Selecția producțiilor străine moderne a devenit mai exigentă sau măcar mai prudentă față de titluri și autori obscuri. Opțiunea pentru una din cele mai bune și mai pasionate piese politice din literatura occidentală, *Vicarul* de Hochhut (premieră pe țară) a dovedit, prin iscusința regizorului Radu Penciulescu, că teatrul

de gândire activă asupra istoriei, chiar și în forme aproape documentare, interesează publicul în cel mai înalt grad. Tot astfel, remarcabil de cutezătoarea piesă a bulgarului G. Djagarov, *Procurorul* (regizată de Alexa Visarion la Tg. Mureș), *Romeo, Julieta și întunericul* a cehului Ian Otcenasek (Sibiu) și puternicul pamflet tragic brechtian *Sfânta Ioana a abatoarelor* (premieră pe țară — la Iași) au lărgit și aria noastră de cunoaștere și posibilitatea de a verifica apetența spectatorului pentru lucrarea deschis angajată politic, exprimând fățiș atitudinea avansată a autorului în raport cu evenimentele. O încercare nu lipsită de merite — de acel al inițiativei, în orice caz nu — *Cîntecul fantoșei* (Teatrul „Ion Vasilescu”, regia Olimpia Arghir) reunind episoade din scrieri ale unor autori contemporani remarcabili — Peter Weiss, Armand Gatti, Barrie Stavis — s-a înfățișat ca un manifest anticolonialist, dacă nu suficient de consolidat artistic pentru a convinge pe deplin, în schimb destul de promițător ca să determine abordarea integrală a pieselor acum fragmentarizate. Nu e mult, desigur, dar nici rău nu e.

În sfârșit, în sensul tradiției noastre scenice, în impunătorul spectacol *Măsură pentru măsură* de Shakespeare (Teatrul Giulești, regia Dinu Cernescu, scenograf Sorin Haber), în frumoasa și tinereasca (deși nedesăvârșită) montare a poemului ibsenian *Peer Gynt* (Teatrul din Piatra Neamț, regizor Cătălina Buczianu), în admirabila reprezentare cu basmul contemporaneizat al lui Gozzi, *Prințesa Turandot* (Teatrul din Tg. Mureș, regizor Dan Micu), în drama büchneriană *Woyzzek* (la Institutul de artă teatrală și cinematografică, regizor Andrei Belgrader) au vibrat cu putere idei justițiare actuale și s-au insinuat cu finețe opinii românești despre

Ion Caramitru și Emerich Scheffer în „Vicarul”

fapte, stări și realități generale ale altor lumi, unde echitatea socială, dreptatea, morala autentică se află, adesea încă, în stadiul dezideratelor.

Spectacole de atare substanță au fost doar câteva; să nădăjduim că anul 1972/73 va spori simțitor calitatea teatrului jucat, în direcția frecvenței și ferveței ideilor contemporane încorporate în imagini originale, cuceritoare.

PRIVIND lista de titluri străine ale stagiunii viitoare, se remarcă o anume continuitate a preocupării pentru selecția unor piese reprezentative sub raportul potențialului lor politic. Nu putem prevedea anvergura artistică și greutatea încărcăturii ideologice a viitoarelor spectacole, de aceea ne referim deocamdată la piesele din alte literaturi care înseamnă o posibilitate certă în direcția amintită. Maiakovski, O'Casey — cu o dramă ce explică, în unele privințe, aspecte ale situației din Irlanda —, Armand Gatti, Albee (*Moartea Bessiei Smith*), Peter Weiss (cu noua sa piesă de dezbateră, *Hölderlin* și cu răscolitoarea dramă *Ancheta*), scriitorul progresist vest-german Martin Walser, Dürrenmatt, sovieticul I. Dvoretzki, italienii Dario Fo și Alberto Moravia, tânărul autor american Jean Claude van Itallie și alți câțiva vor atrage neîndoiește atenția în felurite

chipuri și în diferite grade de intensitate și vor invita la meditație în vastă discuție care animă acum planeta: cum să ne îndreptăm spre viitor fără leștările lumii vechi, cum să netezim drumul ineluctabil spre comunism.

O prezență interesantă o constituie dramaturgia Americii Latine: Pablo Neruda, ilustrul poet și cărturar chilian, căruia i se va juca, pentru prima oară la noi, *Gloria și moartea lui Ioachim Murieta* și brazilianul Ariano Suassuna, a cărui comedie satirică de nuanță folclorică, *Testamentul ciinelui*, are o factură inedită și o vervă pamfletară notabilă.

O apreciere cantitativă privind lucrările străine moderne din viitorul repertoriu ar fi hazardată, întrucât între planuri și înfăptuiri, teatrele obișnuiesc să interpoleze nu puține...lovituri de teatru. Se poate însă observa că mai activ și mai avizat decât în anul trecut, contactul nostru cu teatrul actual al lumii rămâne totuși prea timid, vibrația politică a scenei nu are încă valoarea de rezonanță din alți ani. O veche obișnuință a lectorilor prealabili de piese îi conduce numai, sau cu preeminență, spre patru-cinci centre europene. Lumea e însă într-o mare schimbare și chiar în Europa au apărut idei și înfăptuiri teatrale în regiuni care vreme îndelungată nu s-au impus — cum ar fi, de pildă, unele țări scandinave sau Spania. Studii recente dovedesc că în câteva țări africane s-au consolidat instituții teatrale stabile (Compania teatrală națională din Kenya, Teatrul universității din Ibadan, teatrul „Djoli-ba” din Guineea, teatrele din Uganda, Sierra Leone, Senegal etc.), în ambianța lor elaborându-se spectacole și nascându-se piese care au și început să suscite interes în mai multe țări cu istorie teatrală veche. Editura pariziană „Maspero” a publicat, nu de mult, o culegere de drame și comedii africane moderne, care tratează în chip original subiecte din eposul național cu mijloace ale teatrului contemporan. Acest teatru se străduiește să nu se „africanizeze” și nici să se „europenizeze”, el caută a-și făuri o sinteză proprie, pe care unii autori din Tanzania, Maroc, Egipt, Mali o conturează, cîteodată, relevant.

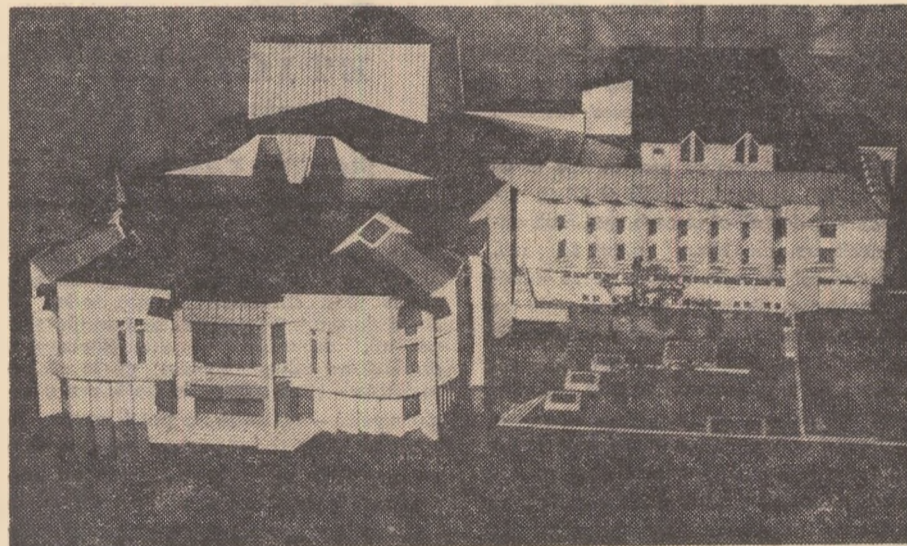
Ar fi cu cale să încercăm o apropiere efectivă de acest teatru al lumii noi, ca și de dramaturgiile țărilor latino-americane — unele cu o foarte bogat repertoriu politic. Cultura teatrală românească modernă are nevoie nu numai de mai multe piese din alte literaturi — în spiritul fertilelor schimburi culturale — ci și de piese care să semnifice o consonanță mai distinctă cu sufletul, cugetul, credințele de mai bine ale altor popoare. Chiar noțiunea de cultură ține de o atare considerare a lucrurilor: față de simpla acumulare de date, adică de instruirea elementară — zicea Ion Barbu — cultura reprezintă un salt calitativ.

Valentin Silvestru

Noul teatru din Tîrgu-Mureș

PENTRU colectivul teatrului țirgu-mureșean, intrarea în noul sediu (care va avea loc, la sfârșitul lunii decembrie, în preajma și în cinstea celei de-a 25-a aniversări a Republicii) implică, în primul rînd, o mare *răspundere*. Răspundere față de partid și personal față de tovarășul Nicolae Ceaușescu, cărora li se datorează, în cadrul politicii generale a comuniștilor români de sprijinire permanentă a dezvoltării artei naționale, construirea acestui minunat și modern teatru; răspundere față de spectatori, față de acei iubitori ai artei teatrale care, timp de peste 26 de ani, au aplaudat seară de seară spectacolele noastre; răspundere față de mișcarea teatrală românească, din care facem parte integrantă și la al cărei nivel general contribuim și noi, cu reușitele sau eșecurile noastre.

Și mai avem o răspundere și față de noi înșine. Teatrul nostru a realizat în anii care au trecut, în condiții tehnice grele, pe o scenă improprie, cu instalații rudimentare, multe spectacole memorabile. E adevărat, aceste greutăți au însemnat, într-un anume sens, un câștig și încă unul dintre cele mai însemnate: creatorii noștri, lipsiți de ajutorul unei aparaturi scenice complexe, au pus accentul, întotdeauna, pe jocul actorului, pe forța lui de expresie, pe

Macheta viitorului Teatru de stat din Tîrgu-Mureș

capacitatea lui de a transmite direct, nemijlocit, idei și sentimente. Acum, beneficiind de învățămintele prețioase ale unui teatru care și-a făcut din valorificarea textului prin actor un adevărat crez artistic, putem să trecem în-

tr-o etapă nouă, superioară de creație, știind că tehnica modernă pusă la dispoziția noastră în noua sală nu trebuie folosită niciodată în sine de dragul efectelor spectaculoase, ci pentru sublinierea și mai pregnantă, releva-

rea și mai clară și pleneră a ideilor politice și etice majore ale pieselor din repertoriu.

La secția română, unde tinerețea se exprimă nu numai prin media de vîrstă a membrilor echipei, ci și prin modul de a gândi teatrul, vom continua linia stagiunii trecute, cu rezultate, sperăm, din an în an mai bune. Vom colabora, așadar, cu mulți regizori tineri, vom realiza spectacole dinamice, agitatorice, vom investiga noi modalități de expresie scenică. Mica și cocheta sală Studio de care vom beneficia în noua clădire ne va fi de un real folos în această acțiune de stabilire a unui dialog cu spectatorii și prin alte mijloace decât cele tradiționale.

La secția maghiară, care are un colectiv relativ stabil, lipsit de fluctuații, precum și o strălucită tradiție de teatru realist și de înaltă profesionalitate, vom pune accentul pe dezvoltarea acestei tradiții, într-un mod creator, firește, așa cum am început să o facem în spectacole ca *Înainte de potop*, *Apărare*, *Joc de pisici*. Numele unor scriitori ca Gorki, Cehov, Caragiale, Katona, Móricz, de care se leagă cele mai de seamă realizări ale teatrului, vor reapărea pe afișele noastre, în cadrul unui repertoriu permanent, alături de numeroși alți mari autori clasici, în frunte cu Shakespeare, oarecum neglijat pînă acum pe scena noastră.

Csorba András
Gheorghe Harag

Omagiul artiștilor

Plastică

CONCEPUTĂ ca o amplă manifestare prin care artiștii își aduc contribuția lor la sărbătorirea importantului eveniment din viața patriei noastre care este **Conferința Națională a Partidului Comunist Român, EXPOZIȚIA DE ARTĂ PLASTICĂ** deschisă în sălile Muzeului de Artă al R.S.R. și la „Dalles“ grupează cele mai reprezentative nume și lucrări, constituindu-se ca un **elovent omagiu**, dar și ca o **sinteză** a principalelor direcții pe care se dezvoltă creația noastră actuală.

Organizată la inițiativa Consiliului Culturii și Educației Socialiste și a Uniunii Artiștilor Plastici, expoziția face parte dintr-un șir de manifestări similare cuprinzând șase capitale de județ și un număr de circa 300 de lucrări, prilej unic prin amploarea sa pentru o **panoramă succintă și semnificativă** asupra plasticii românești din ultimii ani, în principalele genuri: pictură, sculptură, grafică, ceramică și tapiserie.

Prima constatare cu caracter general, esențială și definitorie pentru ansamblul artei noastre, este aceea legată de **calitatea complexă** — estetică, etică, educativă — pe care o prezintă creațiile celor mai diferite generații. Descoperim un **profund umanism**, izvorit din mesajul lucrărilor, din semnificația lor, tradus printr-o varietate de soluții plastice care atrag atenția asupra altei coordonate, extrem de importantă pentru un autentic climat creator: **diversitatea stilistică**, necesară și generată de autentică personalitate, născută din însăși condiția omogenității gândirii, a concepțiilor ferme despre om, artist, existență și opera de artă. Această relație complexă se realizează sub semnul unui **specific fond optimist și generos**, al unei lucidități dublate de simțul sintezei care conduce la soluții de maximă eficiență vizuală și emoțională, guvernate de o gândire solară materializată în culoare și volum.

Desigur că în spatele constatărilor generale descoperim o infinitate de modalități concrete de existență, dar, grupate, lucrările ne dau imaginea reală a preocupărilor artiștilor noștri, permițând posibile compartimentări, necesare nu pentru a stabili ierarhii valorice, ci pentru a defini structura unui ansamblu omogen.

Inițiativa de a separa în două locuri exponatele a permis gruparea lucrărilor de tapiserie, ceramică și sculp-

tură în lemn într-o prezentare care se acordă după niște specificități provenite din însăși calitatea lor de arte extrem de vechi — primele practicate de om — și care se bucură de un regim calitativ deosebit în tradiția noastră populară. Astfel se sugerează posibilitatea ca mediul ambiant să fie agrementat cu piese ce poartă intimitatea gestului care îl apropie pe creator de sursa artizanală autentică. Selecția prezentată la sala „Dalles“ conține nume cu rezonanță definită în scara valorilor, astfel încât ea constituie nucleul unei expoziții care poate reprezenta țara noastră în orice împrejurare.

Tapiserii de **Ion Nicodim**, obsedat de prezența omului, **Șerban Gabrea** și **Ion Bănuțescu**, cei mai apropiați — alături de **Ana Lupuș** — de soluțiile „picturii cu lină“ în sens modern, **Aurelia Ghiță**, **Geta Brătescu**, soții **Stendl**, **Graziela Stoichiță**, **Maria Blendea**, artiști ce nu mai au nevoie de prezentare, ceramica decorativă, adeseori cu valoare de sculptură, semnată de **Costel Badea**, **Mihaela Ștefănescu**, **Patriciu Mateescu**, **Dimitru Rădules-**

cu, **Ion Berendea**, sau sculpturile în lemn aparținând unor consacrați ai genului — **George Apostu**, clasic în riguroasa volumetrie și liric prin dialogul luminii cu umbra, **Horia Flămindu**, **Ovidiu Maitec**, extrem de interesant în limitele unei concepții personale, **Nicolae Roșu** și **Napoleon Tiron** — ne conduc la concluzia unei deosebite dotări pentru aceste genuri care presupun, dincolo de tradiția materialului și a tehnicilor, **actualitatea ideilor**, sincronizarea lor cu cele mai acute preocupări ce angajează **valoarea socială** a creației.

Sălile Muzeului de Artă al R.S.R. găzduiesc pictura, sculptura și grafica, barometre sensibile ale vibrației artiștilor în ritm cu pulsul întregii existențe noi. Abordând cu un pronunțat simț al epicului realitățile specifice, sau apropiindu-se cu lirism discret de gestul mărunț ce relevă ample semnificații umane, creatorii transcriu într-un registru figurativ infinit nuanțat realități cotidiene sau ipostaze esențializate, metaforice, ale idealurilor ce animă societatea noastră.

Prezența unor pictori ca **Henri Ca-**

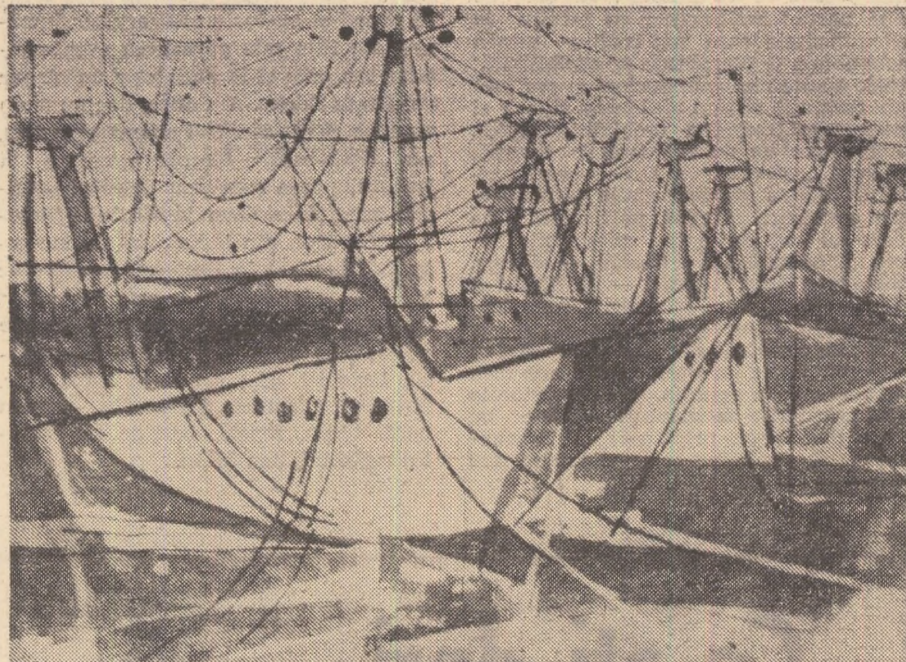
targi, **Corneliu Baba**, **Micaela Eleutheriade**, **Ion Pacea**, **Mihai Bandac**, **Mircea Ionescu**, **Georgeta Năpăruș**, **Brăduț Covaliu**, **Octav Grigorescu**, **Ion Gheorghiu**, **Lia Szasz**, **Alex. Ciucurencu**, **Ion Bițan**, **Gh. Saru**, **Ion Nicodim** constituie garanția unei participări de valoare, aducând și certitudinea calității născute din fuziunea organică a conținutului de idei cu autenticitatea actului pictural ce materializează intenția. Soluții moderne sau tradiționale, poezi ai culorii sau fanatici ai liniei, acestea sînt nuanțe care dispar în fața preocupării pentru un scop unic: **mesajul umanist** al lucrărilor, **realismul lor conceptual**.

Același lucru se poate afirma și în cazul sculpturilor și dacă amintim câteva nume o facem pentru a sublinia încă o dată calitatea selecției și pronunțatul caracter angajat al acestei arte. Remarcăm prezența lui **Paul Vasilescu**, **Maria Cocea**, **Ion Irimescu**, **Ion Jalea**, **Grigore Minea**, **Radu Silvia**, **Ion Condiescu**, **Ioana Kassargian**, **Vi. Predescu**, autori de sculpturi-metaforă, de simboluri spațiale umane, și pe **Cristian Breazu**, **Vasile Gorduz**, **Mihai Buculei**, **Lucian Murnu**, pentru portretele lor pline de autenticitate.

Grafica, gen prin definiție aflat la punctul de maximă incidență socială, atrage atenția asupra afișului politic, mobilizator, reprezentat de **Vincentiu Grigorescu**, **Vi. Șetran**, **Const. Pohrib**, **I. Molnar**, **Jean Eugen**, dar și asupra conținutului profund omenesc din lucrările lui **Constantin Baciu**, **Wanda Mihuleac**, **Geta Brătescu**, **Vasile Kazar**, **Ion Donca**, **Simona Runcan**, **Viorel Mărginean**, **Adrian Dumitrescu**, **Marcel Chirnoagă**, **Dan Erceanu** sau **Ludovic Bardeoz**, autori pentru care arta lor este într-adevăr cea a „confesiunii directe“.

Succinta trecere în revistă nu are intenții exhaustive — acest lucru nici n-ar fi posibil — și nici nu constituie o cronică plastică obișnuită.

Evenimentul cărui îi este dedicată această manifestare are un caracter unic prin dimensiunile și consecințele sale, iar cronica acestor ani o scriu artiștii prin opera lor urmînd exemplul celor care, conjugînd efortul lor constant și eroic, scriu o nouă istorie a pămintului românesc.

Eva Cerbu: „Santier naval“

Virgil Mocanu

Două secole de artă decorativă berlineză

EXPOZIȚIA prezentată de muzeul Köpenick din Berlin (de ce la Muzeul Satului?) ilustrează admirabil două secole din istoria nu numai a artelor decorative, ci și a arhitecturii și a concepțiilor politico-sociale concretizate în producția manufacturilor de artă berlineze. Într-adevăr rariori se întîmplă să existe o asemenea concordanță între gîndirea urbanistică și arhitectonică a unei epoci și manifestările celorlalte arte plastice, dintre care în această expoziție sînt arătate artele decorative. Selecția obiectelor înfățișează un ansamblu unitar în care se pot lesne urmări trecerile de la baroc la rococo și de la acesta la clasicism.

Întreaga istorie a Prusiei în cele două veacuri, al XVIII-lea și al XIX-lea, se reflectă cu fidelitate surprinzătoare în serviciile de faianță și în argintăria aurită, în care se pot observa atît puternicele influențe baroce, italiene, franceze și olandeze mereu prezente, de la Frederic-Wilhelm I la Frederic al II-lea, monarhi protectori ai artelor, cît și tendințele puternice de afirmare ale burgheziei naționale concretizate fie în mai vechea orientare a unui „rege soldat“ ce a transformat Berlinul în cazarmă, fie în expansiunea economică din cursul secolului al XIX-lea conducînd, în ma-

terie de artă, la instaurarea clasicismului german.

Poate că nimic nu exprimă mai bine dorința de fast baroc a unei curți tinere dornice de afirmare, ca acel stupefiant „bufet berlinez pentru argintărie“, enormă construcție piramidală de șapte metri înălțime în care sînt fixate uriașe vase de argint aurit, căni și vase cu lanțuri, talgere cu diametri de 80 centimetri, creat în jurul anului 1700 după modele franceze în vestitul centru de orfevrărie de la Augsburg, dar în care se simte gîndirea plastică a lui Andreas Schlüter, arhitect și sculptor genial care a pus bazele barocului berlinez.

Pentru noul palat Sans Souci (1760) cu grădini riguros desenate după modelul francez strălucit al Versailles-ului, manufacturile berlineze au creat servicii de faianță și porțelan în care se regăseseră toate preferințele veacului de delicate prețiozități, de la scenele mitologice și cele țînind de exotismul japonizant pînă la culorile palide ca acel faimos „Bleu-mourant“. Un încîntător serviciu de toaletă (1770) în faianță roz, cu pămătuf-perie avînd miner de faianță, este evocator pentru epoca de galanterie și de lux curtean transpus în ambianța cotidiană a detaliilor. Echiva-

lentul ceramic al imensului bufet metalic amintit mai sus este serviciul de faianță „Kabarett“, de o complicație barocă stringînd diverse piese într-un ansamblu compact, colosal ca alcătuire, cu un fel de supiere sau poate bomboniere cu capac în formă aproximativă de inimă, surmontate de coroane înconjurînd coroana mai mare a vasului central, colorat în alb-albastru cu un desen floral luxuriant și purtînd pe piesa maximă de mijloc deviza în ortografia vremii „Honi Soyt qui mal y pense“, apărînd frecvent și pe alte obiecte. De altfel deviza monarhică și siluetele membrilor familiei regale, desenate în maniera celebrelor jocuri de umbră chinezești ale epocii sau a tăieturilor de hîrtie cu foarfeca, marchează multe din produsele manufacturilor berlineze, fiind comandate pentru numeroasele palate și domenii construite la vremea aceea. Tot felul de vase cu forme complicate, căni, urne mari, vase, farfurii, flacoane, căni cu capac de cositor sînt împodobite cu un decor în care se pot distinge etapele gustului european, trecînd de la complexitatea barocă, uneori rigidă, la minuțiozitatea fragilă a rococo-ului sau la severitatea voită a unui clasicism purtînd totuși amprenta fanteziei încărcate germanice. Printre

vase de toate formele și formatele se află și câteva ciudate ouă de porțelan încondeiate, transpunînd în ambianța curților princiare vechi obiceiuri populare, locul simplelor motive ornamentale luîndu-l firește vaste tablouri pictate înfățișînd de pildă, pe suprafața unui ou, vederea grădinilor și palatului de la Charlottenburg.

Dezvoltarea industrială a Berlinului la începutul secolului al XIX-lea a determinat și apariția unui gen de artă legată de o tehnică specifică, anume a metalului turnat în vestita „Turnătorie regală de fontă“, în care, alături de turnuri pentru armată și valțuri și roți dințate pentru manufacturi, se făceau, poate din resturile metalice, plachete, medalii, piese mici de mobilier, bijuterii. Turnătoria a produs cantități de figurine ale oamenilor celebri, împodobind interioarele burgheziei cu imaginile lui Blücher, von Gneisenau sau țarul Alexandru al Rusiei.

În întreaga producție artistică a epocii, ca de altfel și în ambianța artistică și general-culturală a vremii, amprenta culturii și societății franceze este evidentă, mai ales, firește, pentru al XVIII-lea secol. Deschiderea curții hohenzollernilor spre modelul francez era însoțită însă și de recunoașterea franceză a eminenței spiritului filosofic german, contribuînd laolaltă la definirea unui climat european în arta și gîndirea secolului luminilor.

Paul Petrescu

UN PALMARES

Ioana Bulcă

Irina Petrescu

Ilarion Ciobanu

Iurie Darie

EXISTĂ peste 30 de filme românești care zăgrăvesc momente din mișcarea socială a țării noastre. Cu ocazia împlinirii unui sfert de veac de la înființarea republicii și în întimpinarea Conferinței Naționale a Partidului, s-au ales 7 filme din cele peste 30. Alegere interesantă nu numai din punct de vedere estetic cinematografic, dar și din acela pur ideologic. Selecția indică ce ni s-a părut că este important în evoluția mișcării, ce anume ni s-a părut că marchează un progres de seriozitate și maturitate în felul cum socotim că trebuie reflectată construirea lumii noi. Acest triaj de 7 filme este deci și un examen dat în fața publicului. Ba chiar un examen de conștiință, cu note bune și altul mai puțin bune, ca la orice examen. Cu indicații pentru viitor, căci în examen nu este niciodată ultimul. Dar iată lista: **Străzile au amintiri, Străinul, Serata, Procesul alb, Cartierul veseliei, Asediul, Puterea și Adevărul.**

Observăm, mai întâi, că 3 opere din 7 se ocupă de perioada imediat anterioară lui 23 August, perioadă patetică și paradoxală, pe care am numit-o cindva: „așteptare a neașteptatului”, amestec de certitudine și nesiguranță, certitudine că ceva bun se va întâmpla, că lumea veche se va prăbuși, dar pe de altă parte: nesiguranța cu privire la evenimentele care vor realiza marea schimbare. O pluralitate de posibilități; toate aceste multiple moduri aveau însă un conținut comun: căderea sigură și pentru totdeauna a vechiului regim. Acest amestec de evidență și ipoteză, această „așteptare sigură a neașteptatului” dădea atmosferei din țara noastră o culoare afectivă particulară, pe care au zugrăvit-o trei admirabile filme: **Procesul alb** (Barbu — Mihu), **Străinul** (Titus Popovici — M. Iacob) și **Serata** (Malvina Urșianu), filme selecționate în palmaresul de 7 zile.

Erolul principal din **Străinul** (Ștefan Iordache) este un tinerel; aproape încă adolescent. În agitația, în convulsivitatea și hazardurile momentului istoric pe care îl trăiește, principala lui preocupare e să-și verifice certitudinea cu care

crede în victoria unei lumi mai drepte. **Certitudinea.** Cu acest cuvânt, subînțeles de el, montat în ramă, rostit apăsător, cu acest cuvânt se încheie povestea.

În orașul, ardelean frământat de ecourile insurecției de la 23 August, eroul nostru înfiltează, în mulțimea imbulzită dintr-un autobuz, pe iubita lui care, vai, nu-l înțelesese decît pe jumătate. Și-i spune, atunci, grăbit, așa: „Sonia! Am găsit! Am găsit exact ce căutam! Am găsit: **certitudinea, Sonia!** Sintem atît de tineri amîndoi! Este imposibil ca, foarte euforici, să nu ne înțelegem deplin!”

Remarcabilă, de asemenea, este figura domnului „senator” Varga (Calboreanu), sinteză de ipocrizie, duplicitate și solemnitate pontificală care caracterizează pe fruntașul manist din acea vreme, neonestitate criminală, care ne a costat multe zeci de mii de morți.

În remarcabilul film al lui Iulian Mihu după romanul lui Eugen Barbu, **Procesul alb**, găsim un fel de anticîmpare a temei din **Puterea și Adevărul**. Căci și aici este: adevărul, descoperirea lui, fixarea lui, fixare pe bază de multiplicitate de păteri, bază colectivă care se asociază cu cealaltă, cu baza intimă a conștiinței individuale. Aceste alianțe ale celor două surse de adevăr s-au bucurat de o tratare originală și care aparține exclusiv regizorului. Jumătate din film este povestirea evenimentelor așa cum și le amintește un singur om (Iurie Darie). Amintire, dar nu (cum au spus cîțiva condieri cinematografici), nu „flash-back”. Simplă povestire a trecutului (așa cum absolut orice istorisire este). În a doua jumătate a filmului, adevărul, din individual devine colectiv, încadrat în declarațiile multiple ale martorilor într-un proces răsunător. Această poveste, dar personală, devine publică, adăugînd o poezie în plus, poezia legendei, căci așijderea legendelor, povestea acum se naște, din gură-n gură. Ideea, repet, aparține talentatului regizor Iulian Mihu.

CEL de al treilea film din selecție, film care și el pictează frământata stare de „așteptare a neașteptatului”, este frumosul film al Malvinei Urșianu. De data asta e vorba nu de starea imediat anterioară zilei de 23 August 1944, ci de momentul însuși, de chiar acea zi. Aici, alianța de certitudine și incertitudine, de siguranță și surpriză este scoasă în relief prin zugrăvirea celorlalți, adică a oamenilor care nu așteaptă, a nemților și aliaților lor, perfect siguri că nu se poate întâmpla nimica nouă și neprevăzută. A fost o originală idee a Malvinei Urșianu de a concentra totul în spațiul unor vaste saloane, unde se dă o luxoasă serată între înalți colaboraționiști. Atmosfera oglindește bine cecitatea celor care au Istorja împotriva lor.

În cartierul veseliei, de Manole Marcus, găsim (cum se întâmplă des la acest regizor) și invenție poetică, poezie cinematografică. La un moment dat, o grupă numeroasă de tineri revoluționari recită un pasaj din **Împărat și proletar**. Îl spun în cor, îl murmură cu toții laolaltă, ca pe un jurămint. Această exprimare colectivă sporește frumusețea versurilor, căci interzice orice încercare de declamație; cuvintele curg cum vor ele, cum a vrut Eminescu, fiecare vorbă sunînd ca o incantație. Este nespuse de frumos. Și de nou. În toată istoria teatrului și filmului așa ceva nu s-a mai produs decît o dată, și nu în formă de cor, ci de duet (patru versuri de Apollinaire spuse împreună de Michèle Morgan și Gelin, în **Une minute de vérité de Delaunay**). Vraja lui Eminescu, vraja înaripatelor proiecte revoluționare, vraja tineretii visătoare și viteze, toate acestea aducînd o delicată noblețe în elanul de luptător social.

De asemenea original, inedit, fără precedent, a fost filmul **Puterea și Adevărul** (tot de Manole Marcus). E prima oară descris conflictul între sentimente destul de asemănătoare ca să poată fi confundate și socotite identice.

Un aspect interesant al acestei teme îl găsim în originalul film regizat de

Ce ați dori să exprime filmul dv.?

AM PUS întrebarea cîtorva din scriitorii ale căror scenarii se află în producție în aceste zile fierbinți, pentru a informa cititorii, în acest fel, și asupra ideilor creatoare ce au fost investite în viitoarele filme românești.

Ne-au răspuns, cu bunăvoință și cordialitate:

zorul Mircea Săucan, căruia nici măcar nu i-am citit scenariul regizoral, să ajungem la realizarea unei nevoi absolute a cinematografului nostru: adevărul cotidian. După ce vom cîștiga în acest fel încrederea spectatorului nostru, putem rîni mai mult și mai sus.

(în multe cazuri) numai pentru publicul de acasă. Mi se pare că, pentru breasla noastră, a scrie și pe celuloid e nu numai un fel de a se angaja artistic, ci și cetățenește.

În ceea ce privește filmul în sine, aș

Ilie PĂUNESCU:

AȘ DORI, ce aș dori să exprime filmul? În primul rînd, o opțiune. Cred în viitorul cinematografului ca artă. Sint convins că, treptat, filmul va deveni modul predilect de exprimare al tot mai multor artiști. E foarte probabil ca — în viitorul apropiat — predispozițiile artistice ale unei națiuni să se judece după filmele mari pe care le va propune (mult mai prompt) lumii întregi, decît după capodoperele literare pe care le va tipări

Horia LOVINESCU:

AȘ DORI ca acest film, 100 de lei, să fie un document! Nu pretind originalitate, nu pretind „lovitura de geniu”. Doresc ca împreună cu regi-

DE 7 FILME

Cinema

V. Calotescu după un scenariu de Ioan Grigorescu : **Subteranul**. În cadrul unui șantier de sonde petrolifere, se pune pasionanta problemă a dreptului de a greși. Bineînțeles de a greși atunci când izvorul erorii fusese căutarea unui progres, unui fel mai bun de a gândi sau de a proceda. Unele din personaje aprobă acest drept, altele îl dezaproabă, iar o a treia categorie de personaje șovăie (și nu totuși din lașitate, ci unii din onorabila nevoie de a judeca mai amănunțit, din teama de a se pripiti). Așadar unii cer sancționarea severă a greșelii. Alții socot că greșeala fiind riscul inerent învențurii, e bine „să se mai dea greșitului o șansă”; alții cred că această indulgență e perfect compatibilă cu oarecare pedepsă, sancțiune care nu îl elimină, nu îl exclude pe vinovat, ci îi ascute atenția în îndrăznelile lui viitoare.

Noutatea unui alt film : **Asediul** (Corneliu Leu — Mircea Mureșan) este de a fi zugrăvit, în tonul său, lupta de după 23 August, dintre comuniști și reacționarii care încercau să stăvilească avântul revoluționar și transformările ce trebuiau înfăptuite imediat.

DIN analizele de mai sus, constatăm că în palmaresul de preselectie, trei filme din șapte aparțin lui Manole Marcus. S-ar părea că a fost răsfățat. În realitate el a fost mai degrabă nedreptățit. Căci în ciclul ales lipsește „perla coroanei”, lipsește cel mai original film. Îmi plac adjectivele superlative când am pentru ele acoperire. E așa de lesne să dovedești originalitatea unică a unei opere! E suficient să arăți, simplu, că pînă atunci așa ceva nu se mai făcuse încă...

După o poveste de Ioan Grigorescu, Manole Marcus face filmul **Canarul și viscolul**. Subiectul se poate spune în două fraze, dar tema se poate descrie în mai mult de douăzeci de pagini. În timpul ilegalității, un comunist însărcinat cu o misiune importantă trebuie să se întâlnească cu un camarad într-o sondă părăsită. Tovarășul nu vine la întâlnire, așa că îl va aștepta, pe un frig cumplit, pe un viscol infernal ex-

Silvia Popovici în „Serata”

pus tot timpul să cadă în acel somn al înzăpeziților din care nu te mai deștepti niciodată. Comunistul nostru acceptă acest risc. Adoarme, și bineînțeles visează lungul, bogatul vis al înghetaților, luxuriant imaginii ale fan-teziei, pe care psihologia experimentală le numește „eul muribunzilor”. A-

cesta e subiectul. Iar tema este moartea, moartea acceptată, moartea la datorie, moartea începută, moartea trăită, moartea care poate că va lua, poate că nu va lua sfârșit prin trezire, prin salvare. Ni se arată cum un om își moare moartea, nu ca gesturi și mișcări mușchiulare, ci ca sute de imagini

concrete, nenumărate și pline de înțelesuri, așa cum sînt imaginile de vis. Avem mai mult decît un studiu artistic de psiho-fiziologie a visului; avem unul de psiho-fiziologie a morții. Pentru prima oară ni se descrie cum se moare; moartea nu e zugrăvită pe viu, pe un caz concret, pe cazul unui comunist care moare (și poate va muri **definitiv**), ca să-și facă modesta lui datorie de revoluționar. Caracterul concret al cazului său face ca toate imaginile ce compun acest început de moarte să aibă sens, să aibă legătură cauzală, poetică și logică, legătură simbolică și rațională cu faptele sale de militant, cu întreaga lui viață de activist, viață pe care noi, spectatorii, o cunoaștem a priori, căci este o viață specială, deosebită de a altor muritori, și asemănătoare cu a altor activiști.

Cei doi autori au izbutit să compună această țesătură de imagini de dincoace de groapă, tablouri care povestesc și dramatic și poetic, în detalii multe și simbolice, moartea liber aleasă a unui luptător comunist.

ZIUA de 23 August se apropie. Este nu numai o ocazie, dar și o plăcută datorie să revenim pe ecrane, cu un nou palmares de 7 filme, nu zic mai bun, căci cel de azi conține numai filme premiate (cu excepția **Puterii și Adevărului**, care nu a avut încă vreme să fie premiat): așadar, un nou palmares, nu zic mai bun, dar mai altfel: adică dus mai în profunzime, mai în intimitatea forului interior al omului nou. Să ne ocupăm mai mult de progresele de putere și adevăr în mentalitatea omului socialist. Avem multe filme interesante care descriu această evoluție. Îmi rezerv de 23 August, să vorbesc despre ele în detaliu. Am zis „în detaliu”, căci mai ales prin detalii sînt ele originale iar printre toate aceste opere, să nu uităm un remarcabil film politic pe nedrept uitat, film de o mare originalitate **Citadela sfărîmată**.

D.I. Suchianu

dori mai ales ca realizatorii lui să nu se sfiască a aduce în prim-plan personajul principal: tehnica. **Viețile noastre cap la cap** ar trebui să fie un film despre raporturile dintre tehnică și oameni, despre mutațiile impuse existențelor omenești de progresele tehnicii moderne în România de azi. Desigur, artă nu înseamnă nici o năclăi cu ulei, nici a ineca în apă de roză, iar tehnica nu e nici scop în sine, nici panaceu universal. E, pur și simplu, dimensiunea nouă, inerentă existenței noastre, deci artei noastre. Dacă romanticii au putut vorbi despre un sentiment al naturii, în arta secolului nostru se face tot mai mult simțit un sentiment al tehnicii.

o întreagă lume emoționantă. Sper ca prin eroul filmului, Ion Mușat (chiar onomastica spune ceva), prin întreg filmul, prin întreaga creație, să se transmită aproape un manifest — în limitele superioare ale artei — al inteligenței active, creatoare, fascinante românești. Cred că regizorul Mihai Constantinescu, care vorbește foarte mult cartea și scenariul, va reuși să exprime adevărul.

Ioan GRIGORESCU:

EXISTA în orice răspuns la o astfel de întrebare riscul discrepantei între doleanță și potență. De atîtea ori intenția scriitorului a fost dezmințită de rezultatul final al operei — și cu atît mai mult în cinematografie, unde scenariul rămîne pentru regizor ceea ce este libretul pentru compozitor — încît ezit să declar că ceea ce mi-am propus va apărea întocmai pe ecran. Mi-aș dori să apară un lucru mai bun, și nu am motive să mă indoiesc de acest lucru, deoarece regizorul pentru care am scris a oferit pînă acum un material filmat de înaltă calitate artistică, dispunînd de Interpreți de mîna întîia și de o echipă deosebit de omogenă și de calificată.

Pericol (titlu provizoriu) n-a fost scris de mine, ci de viață. Rămîn un îndrăgostit de fapte reale, neexcluzînd ficțiunea, care trebuie să le ridice la nivelul de convingere și de emoționare specific faptului de artă. Deci, punctul de pornire este o situație-limită petrecută în realitate, cu un an și ceva în urmă, la Galați. Părăsit de echipajul terorizat de frică, un cargou panamez încărcat cu azotat de amoniu a luat foc, punînd în pericol, prin deflagrația posibilă a încărcăturii, existența unui oraș întreg. Curajul, abnegația, spiritul de sacrificiu al oamenilor din orașul amenințat au îndepărtat iminenta exploziei. Scenariul își propune să redea orele de tensiune din viața unei metropole ce părea condamnată. Cei ce au avut însă îndrăzneala să se vire sub tăișul sabiei lui Damosles, sfidînd moartea, sînt comunistii, oameni care nu pot accepta fatalitatea, defetismul, împăcarea cu „soarta”. Se spune la un moment dat în film că oamenii sînt pretutindeni aceiași, și că mor la fel. Tocmai contrariul am vrut să-l dovedesc. Cît am reușit, o va demonstra filmul.

Teodor MAZILU:

CE AȘTEPT eu de la filmul **Bariera?** Am emoțiile pe care le are orice spectator. Odată ecranizat un roman, scriitorul are senzația că romanul i-a scăpat din mînă, că a pornit-o în lume de capul lui. Scriitorul privește într-un fel neputincios escapadele operei care i-a aparținut cîndva, el nu mai poate face nimic, din acea clipă puterea aparține regizorului. A cere ca un regizor să fie fidel operei tale înseamnă a cere imposibilul. Nici un regizor n-are ațîta modestie încît să se rezume în a fi fidel scriitorului. Și apoi nu întotdeauna fidelitatea înseamnă, cel puțin în cinematografie, operă de creație. Poți să fii

fidel pînă în pinzele albe și s-o trădezi fără să-ți dai seama. Și apoi există „trădări creatoare” care ajung la sensul adevărat pe căi ocolite, dar sigure...

Ce aștept eu, totuși, de la un film care s-a născut, totuși, dintr-un roman scris de mine?... Ceva totuși aștept și aș fi foarte trist dacă așteptarea mea se va dovedi zadarnică. Aș vrea să văd în viață, în culori și mișcare, lumea mahalalei copilăriei mele, așa cum arăta ea în anii 1940—1944. E o lume pe care am iubit-o, pe care o iubesc, o lume care a jucat un rol imens în dezvoltarea mea de mai tirziu, în activitatea mea de romancier, dramaturg, poet, filozof... E lumea care m-a născut și căreia îi datoriez aproape totul. E o dorință, dacă vreți, copilărească, sentimentală... Dar nu decorul mă interesează în primul rînd, ci sufletul acelei mahalale, aerul de libertate, de demnitate, de extraordinară vitalitate care răzbătea în cele mai grele timpuri. Mircea Mureșan mi-a promis că aceste așteptări îmi vor fi împlinite. Are destul talent ca să aibă și puterea de a se ține de cuvînt.

Constantin CHIRIȚĂ:

BINEÎNȚELES, aș dori ca scenariul meu să fie pretextul unui film reușit. Spun aceasta cu destulă emoție, căci mai toate carențele filmelor noastre pornesc de la scenariu... Textul meu vrea să pledeze pentru frumusețea muncii intelectuale. Aș vrea să cred că, în multe cazuri, această muncă se confundă cu pasiunea, cînd în formele matematicilor superioare se concentrează nu numai viața celui cărui i s-a dedicat pînă la istovire, acel geniu matematician, care este eroul filmului meu, **Pasiunea**, dar și

„Reificare“

• CIND, în literatura occidentală de la sfârșitul veacului trecut, apare naturalismul cu pretențiile lui științifice și ternul său prozaism, tendința literaturizantă a muzicianului va face și ea un pas corespunzător. Considerând că experiențele programatico-descriptive ale romanticeilor, duse la un apogeu de Wagner, nu erau decât timide tatonări, Richard Strauss va întreprinde o acțiune și mai energică de „reificare“ a muzicii. (Cer scuze pentru acest barbarism, dar nu găsește în limba noastră cuvintul apt a sugera dominarea și înghițirea spiritualului de către componentele exterioare ale vieții, adică de către lucruri, care, pe latinește, se numesc res). Până la Wagner jertfira de sine a muzicii se făcea sub semnul unei mari și destul de nobile iubiri. Muzica și literatura se uneau în spiritul pe care cu atita elevație îl caracteriza Enescu spunind: „Cuvintul aruncă lumină vie asupra sentimentelor, descriindu-le, precizându-le în chip plastic. Grație cuvintului, gândirea se poate formula. Muzica, revărsându-se în adâncimile sufletului, pătrunde, misterioasă, în cele mai tăcute taine ale simțirii. Din îmbinarea cuvintului și a muzicii s-au născut și se vor naște opere divine“. Richard Strauss inaugurează o nouă etapă, conformă noii înfățișări — din ce în ce mai depoetizate și mai puțin generoase — pe care o lua literatura însăși. Din parteneră, muzica se vede transformată în slujnică. I se va interzice să mai răsfringă razele ei asupra lucrurilor, căci, pentru muzicianul cu mentalitate de fotograf, prin transfigurarea ei muzicală, realitatea literară își vede eclipsat adevărul ei obiectiv. Or, acest adevăr trebuie muzicalmente reconstituit cu o cifră mai deplină exactitate. Nu spre a iubi și a străluci va trebui să tindă muzica, ci spre a fi cât mai pregnant și fidel imitativă. Acesta era cazul lui Richard Strauss, vestit printre contemporanii săi pentru ingeniozitatea cu care știa nu numai să exoec halba de bere (desigur cu nelipsii crevurști de lângă ea), dar și să precizeze marca fabricii...

E de presupus că pasul pe care l-a făcut muzica prin Richard Strauss ar fi fost săvârșit chiar dacă dinșpre literatură n-ar fi bătut vântul naturalismului. După aproape un secol de literaturizare, substanța muzicii devenise atât de densă și grea, încât aceste arte îi fuseseră imprimate o mișcare vertiginos-coboritoare pe care — cum s-a văzut din evocarea fenomenului lui Bruckner — nimic n-o putea opri. Ii era hărăzit să facă până la capăt experiența renunțării la sine, adică până la expulzarea muzicalului însuși din ergerea sonoră. Pentru un anumit tip de muzician aceasta era o „experiență“, și de citeva decenii ideea de a experimenta — după exemplul omului de știință — îl atrăgea tot mai fascinant. Ce senzațional, într-adevăr, să găsești acele combinații sonore inedite prin care să fie precis zugrăvite luptele lui Don Quijote cu moriile de vânt sau spinzurarea lui Till Eulenspiegel cu aspectul pe care-l capătă aceasta când privirile i se încrucșează, și alte precizări ușor indecente! Cum nu le venise în minte această idee vechilor maeștri? De ce se mulțumeau ei să planeze în zone eterate fiind sub ei Pământul își desfășura atât de ademenitor multicolora și trepidantă-i viață? Cum a putut Mozart să atace — cu „Don Juan“ — cel mai erotic subiect și să compună o muzică din care nu numai eroticul, dar însuși teluricul e ca și absent? N-a avut desigur curajul să impregneze muzica de ceea ce spunea literatura. Până și romanticii s-au arătat sfioși în fața acestei teme, căci, realizați muzical, Faust, Harold, Manfred nu coboară în zonele de pasionalitate infernală pe care se știe că le cunoscuseră, rămân mai mult sau mai puțin tranședențiali. Ei bine, el, Richard Strauss, va avea acest curaj. Va începe cu Don Juan: prin poemul său simfonic, îi va face un portret care, dacă n-are violenta de trăsături a lucrărilor de maturitate, îi restituie însă cu seducătoare strălucire ceea ce Mozart nu voise să arate: dorința pătimașă. Nu va înceta să înainteze în îndrăzneala sa. Amorul pervers! De ce să nu inzestreze sunetele muzicale cu facultatea de a evoca și această sferă a Erosului? Si o va glorifica pe Salomea ale cărei sinistre voluptăți și desfătări le va zugrăvi cu lux de amănunte. Iar pentru ea să nu fie invinuit de imoralitate, ca Wilde, libretistul său, va da și tabloul amorului conjugal clasic prin acea descriere a evenimentelor de alcov din „Simfonia domestică“.

Toată această exploare a ilustrativismului, muzical, Strauss o efectuează cu un magistral dar de povestitor. Poemele simfonice și simfoniile sale se desfășoară — într-un anume sens — captivant, ca acțiuni pline de zig-zaguri și imprevizibile, sugerate cu o artă orchestrală fără precedent. Din punctul de vedere al literaturizării muzicii, ceea ce se făcuse între Beethoven și Wagner era o preistorie față de ceea ce începea prin Richard Strauss, compozitorul prin care muzica, încetînd să mai fie tolerată, era de-a dreptul alungată din propria ei casă. Din artă a esențelor, a interiorității, a spiritualului, urma să devină artă a lucrurilor și obiectelor, să se „reifice“. Iată un capăt funest de evoluție la care ducea un anumit fel de a înțelege relația muzicii cu literatura, împins „pină-n pinzele albe“. Din ferici, nu era singurul. Dar, vai, era cel care dădea tonul!

George Bălan

Muzică

TREI veri la rînd, alături de numeroși iubitori de muzică din Brașov — mult mai mulți decît și-ar fi putut imagina cineva — am urmărit desfășurarea Festivalului muzicii de cameră și, la încheierea fiecărei ediții, am trăit sentimentul că această manifestare muzicală a devenit un bun spiritual cișligat, de care orașul nu se mai poate lipsi.

Un festival muzical în plus e de natură să nu mai surprindă pe nimeni, într-atît proliferază azi acest gen de „confluență a artelor cu lumea“ — și asta în ciuda abundenței mijloacelor informaționale de care dispune omenirea (radio, T.V., banda de magnetofon, discul). Uimitoare rămîne în acest caz nevoia omului modern de a păstra (și multiplica) punțile cu creația vie, mărțurisind parcă — în plină eră tehnicită — un fel de nostalgie a clipelor de autentică și nemijlocită trăire a muzicii, semn că omul revine mereu la sursele profunde și revitalizatoare ale spiritualității sale.

Ideea unui festival de muzică la Brașov, exprimată și în dorința, nu lipsită de preumție, a unui „Salzburg al României“, a fost avansată mai de mult, încă din perioada interbelică, de către un Tiberiu Brediceanu sau Em. Ciomac și a animat, mărțurist sau nu, multe spirite generoase ale muzicii românești. Existau niște argumente care îndreptăteau asemenea vise: cele cinci veacuri de cultură muzicală a orașului, pitorescul așezării, clima dulce, aflulxul turistic, prezența unui public avizat. Și iată că acum putem vorbi de o realitate, aproape de un început de tradiție festivalieră la Brașov, de noi direcții în evoluția sa, care vor statornici mai profund Festivalul muzicii de cameră în însăși viața culturală a țării.

Spre deosebire de alte manifestări similare, festivalul de la Brașov și-a conturat un profil dintre cele mai interesante, optînd pentru formula muzicii de cameră — gen considerat mai dificil, mai greu accesibil publicului larg, și ca atare cultivat pînă nu de

Basul Ionel Pantea în timpul Festivalului de muzică de cameră de la Brașov

Festivalul muzicii de cameră

„The Purcell consort of voices“ din Londra într-un moment de relaxare înaintea concertului dat la Castelul Bran

mult cu destulă reținere de către instituțiile și formațiile noastre instrumentale, deși nu mai era necesară demonstrația că muzica de cameră promovează formele de temelie ale culturii muzicale, verificînd prin floarea sa maturitatea școlii naționale de compoziție și a culturii muzicale a publicului. Ediția de anul acesta a adus ca element nou concursul cvartetelor, susținut de formațiile conservatoarelor din țară. Dar să revenim la festivalul propriu-zis.

În deplină sinceritate, trebuie vorbit despre temerea care începuse să-și facă loc, după primele două zile, în rândurile iubitorilor de muzică, că ediția actuală nu va reedita succesul celor anterioare. Demarajul lipsit de anvergura scontată (generat de unele ezitări în structurarea programelor și de unele realizări interpretative incerte) a fost uitat curînd, începînd cu recitalul lui Dan Iordăchescu și concertul cvartetului „Philarmonia“ (George Nicolescu, Th. Țincu, Gh. Jalobeanu, Aurel Niculescu) admirabil în interpretarea Cvartetului în sol minor op. 10 de Debussy; a urmat concertul formației „The Purcell consort of voices“ (Londra), festivalul culminînd în seara finală cu concertul Orchestrei de cameră a Filarmonicii de stat din Cluj (dirijor — Mircea Cristescu; solist — Ștefan Ruha). Am numit aici acele culmi interpretative care justifică un festival, dau măsura valorii lui, îl convertesc în veritabil act de cultură capabil să opereze mutații în însăși structura psihică a ascultătorului. La acest nivel de artă interpretativă lași deoparte recuzita, — și așa suficient de precară, — a terminologiei critice care vrea să „explice“ inefabilul artei sunetelor și ascultă pur și simplu MUZICA, acceptînd metafora poetului că arta interpretativă este „o fereastră deschisă spre capodoperă“. Sau mai exact: o deschidere spre sublim, în zonele de maximă tensiune intelectuală și emoțională. Nu lansăm nici o nouă spunînd că pentru o lungă perioadă de acum înainte Anotimpurile de Vivaldi, în interpretarea orchestrei clujene, sub bagheta lui Mircea Cristescu, avîndu-l ca solist pe Ștefan Ruha, va fi modelul de referință pentru toți acei ce vor încerca la noi să reia tălmăcirea acestor pagini.

Este imposibilă detalierea, într-un spațiu de cîțiva cvadrați, a elementelor specifice artei interpretative a unor formații și soliști care au făcut ca prin arta lor să pătrundem în spațiul interior al muzicii, să trăim experiența mirifică a descoperirii unor noi orizonturi, mai vaste, ale spiritului uman. În cazul unor maeștri ca cei amintiți, per-

fecțiunea tehnică și virtuțile creațoare personale se contopesc într-o trăire colectivă armonioasă, densă, interiorizată. Și, poate, de amintit e și măiestria acestor interpreți în alcătuirea programului și echilibrarea lui ca stil, tensiune, accesibilitate, durată.

O re-trăire a momentelor culminante ale actualei ediții a festivalului brașovean aduce în prim plan și alte puncte de referință pentru edițiile viitoare. Ne gîndim aici la recitalul basului Ionel Pantea, cuprinzînd ciclul integral Liederkreis de R. Schumann, într-o interpretare de mare subtilitate. Soliștii din Sofia, o formație camerală redutabilă, au relevat, sub bagheta lui Vassil Kazandjiev, o deosebită capacitate de a tălmăci lumea sonoră plină de tensiune intelectuală și rafinament a muzicii lui S. Prokofiev (Visions fugitives, Sarcasmes). Prezența oaspeților bulgari, apoi a celor londonezi, a sugerat o posibilă largire în viitor a cadrului festivalului cu formații de peste hotare. Sonata în La major pentru pian și vioară de César Franck și-a găsit în Mihai Constantinescu un interpret de elevată finută, capabil să transmită forța interioară, eleganța și poezia acestei celebre pagini din repertoriul violonistic.

O plăcută surpriză a oferit-o Reuniunea camerală „Pro musica“ (una din cele patru formații alinate de instituțiile muzicale brașovene), avînd colaborarea prestigiosului clarinetist Aurelian-Octav Popa (exceptional în intermezzo-ul din cvintetul de Tudor Ciortea). Omogenitatea ansamblului, distincția interpretării, trăirea colectivă — au recomandat o formație care s-a pregătit cu seriozitate. Un merit revine, neîndoios, pianistului Liviu Teodor Teclu. Frumosa ținută artistică a cvartetului „Moldova“ din Iași a fost remarcată unanim, precum și prezența unui artist ca Wolfgang Gütler sau a tînărului violoncelist Dorel Fodoreanu în cadrul unor formații.

Concertul laureaților concursului de cvartete a constituit unul din cele mai interesante momente ale festivalului. Formația Șerban Lupu, Petru Agoston, Vladimir Mendelsohn, Mirel Iancovici (Conservatorul „Ciprian Porumbescu“ București) a fost distinsă cu premiul I pentru interpretarea superioară, la nivel profesionist, a Cvartetului în Fa major de A. Dvorak; de reținut însă că toate formațiile laureate s-au prezentat la un nivel artistic excepțional, ce recomandă valoarea învățămîntului muzical actual din țara noastră.

Valeria Coliban

Radio Televiziune

Micul ecran

Miercuri

● ESTE ziua Telecinematecilor și a finalelor europene de fotbal, finale urmărite de noi întotdeauna de la distanță și cu obiectivitatea celui neimplicat în rezultatul final. Dar cum pentru această atitudine de fermă neutralitate arborată de jucătorii noștri (mai potrivită fără doar și poate unor alte situații, unei cauze mai bune) televiziunea nu are nici o vină, trecem la subiectele arzătoare ale programului.

În ziua a treia deci, pe micile noastre ecrane a apărut zimbetul cuceritor al lui Gérard Philippe, chipul de efigie al lui Alain Delon, privirea plină de mister (răspălită acest mister prin onorarii înspăimântătoare) a Gretci Garbo, salturile frumosului Marais, mișcarea logaritmică a marelui Gabin, fabulosul Orson Welles, sau domnul Hitchcock cel înconjurat de groază și suspens.

Dar despre toți acești „monștri sacri”, cum ne place nouă să-i numim, cit și despre alte statui mișcătoare s-a ocupat vecinul meu din dreapta. Și cum în foarte mult la o bună înțelegere generală, mă opresc aici, hotărâre se cer a fi respectate oricând și oriunde. Miercurea beneficiază de un program divers, cu grijă alcătuit. Telescoala, o emisiune utilă nu numai pentru tinerii ascultători, dă primul semnal de începere.

Despre cursul de limba engleză ne-a vorbit cu atita convingere și frumusețe stilistică colega noastră Gabriela Melinescu încât în graba cea mai mare m-am pus pe treabă ajungând deja la cea de-a 18-a lecție, adică foarte aproape de adevăr.

Una dintre cele mai reușite emisiuni, și care zi de zi se prezintă la un nivel superior, este Telegazeta (ca și fratele mai mic „24 de ore”). Vechea noastră doleanță și anume imagine, cit mai mult imagine, a fost din plin satisfăcută. O echipă harnică și pricepută asigură cu regularitate transmisii excelente, informații complete și interesante.

Reportajele ar trebui să fie (și-n mare măsură sînt) pîinea de toate zilele a televiziunii. Multe dintre ele sînt vii, cuprinzătoare și la obiect. Uneori dăm chiar peste mici bijuterii, așa cum este excelentul film realizat de Virgil Comșa și Paul Sireteanu Zi bade cu fluiera (vai cit de pășunist titlu, se putea cred găsi ceva mai fericit). Regizorul, un vechi îndrăgostit de frumusețea folclorului nostru, a reușit să prindă nu mișcări stilizate, tăcute, lipite unele de altele, ci tot farmecul unei zile tradiționale dintr-un sat al oierilor de pe Sebeș, ziua „chemărilor la pășuni”. Imagini rare, nepus de frumoase au fost prinse pe peliculă. Inspiratul comentariu semnat de Alecu Ivan Ghilia a ajutat mult.

Spațiul nu ne permite un comentariu mai larg, invităm însă la o nouă retransmisie. După cum ne dăm seama, pe zi ce trece radiografia săptămîinii t.v. devine mai interesantă.

Radu Dumitru

Radio

Oportunități

FOARTE oportune vizitele pe care redacția teatrală a radioului a decis să le întreprindă în mari unități industriale, colocviind la fața locului cu ascultătorii. Li s-a prezentat muncitorilor, tehnicienilor, activiștilor de partid de la Uzinele „23 August” un documentar radiofonic despre cei cincizeci de ani de viață ai uzinei și apoi au fost ascultate și înregistrate opiniile — dintre care unele realmente interesante și active. Emisiunea a fost însă prea lungă și lipsită de intervenția unui animator, a unei personalități fie prin radio, fie de la uzină care să dinamizeze cu întrebări dialogul, să-l direcționeze, să ajute la punerea unor accente. Reproșul inteligent și drept al unui participant, adresat radioului, „pres multe discuții la general devin sterile și plictisitoare” trebuie avut în vedere chiar și în organizarea, pe banda magnetică, a

întîlnirilor — încă o dată, utile — inițiate de redacție.

AM ASCULTAT cu satisfacție adîncă un concert Perlea, încîntîndu-ne cu culorile mirifice ale Simfoniei 41 „Jupiter” de Mozart și cu interpretarea de infinitezimală nuanțe ale Simfoniei I de George Enescu, căreia nu-mi amintesc să-i fi dat altceva o talmăcire mai elevată.

GLASUL Aurei Buzescu, pe care cu atita regret, de atita vreme nu-l mai auzim pe scenă, a răsunat amplu, ca o orgă liniștită, simbăta seara, recitînd poeme românești. Din calm și profunzime, încetălină vibrație; din înțelegerea exactă a ritmului interior, cadențe puternice, egale, în care crescendo-urile și diminuendo-urile se inscriau cu o deosebită eleganță.

Marele Ghenadii față cu marele Skriabin

● DUMINICA seara pe programul II, televiziunea română ne-a oferit o emisiune de excepție: Orchestra simfonică a Radioteleviziunii sovietice interpretînd Simfonia a III-a de A. Skriabin sub bagheta vrăjită a lui Ghenadii Rojdestvenski.

Fizionomic Ghenadii Rojdestvenski nu are nimic de artist în el. De o statură mai degrabă scundă, chel, cîrn și cu ochelari, respirînd cumsecădenie cehoviană. În clipa în care Ghenadii Rojdestvenski își prelungește brațul drept cu bagheta el se transformă treptat-treptat într-o grațioasă libelulă, zburînd în zigzag cu o nesfîrșită eleganță de vis peste apele impresioniste și colorate ale Simfoniei a III-a a lui Skriabin. Nu este numai un spectacol muzical de ținută europeană, ci mai mult decît aștia asistăm, sintem martorii însăși nașterii creației. Transfigurarea dirijorului este atît de puternică și de mare încît bagheta sa magică brusc începe să dirijeze nu numai orchestra sa, ci și sufletele tuturor celor care îl urmăresc în exercitarea muzicii.

Orchestra simfonică a Radioteleviziunii sovietice, fără nici o îndoială una dintre cele mai bune ale acestui deceniu, ne-a oferit o excepțională mostră de interpretare perfectă, caldă, avîntată, melancolică, inspirată, monumentală, pregnantă.

● CINEMATOGRAFIA bulgară își vedește încă o dată maturitatea artistică și calitatea de artă autentică. „O mie și una de seri” ne-a oferit în scurt-metrajul de desen animat pentru copii (ultima duminică) o capodoperă a genului. În desen simplu (ce păcat că genericul prea rapid ne-a împiedicat să reținem numele creațiilor) ni se reprezintă o fabulă a cărei cheie deschide sensibilitatea oricărei virste: o floare care nu poate fi smulsă din cîmpul ei de către grădinar, indiferent că acesta vrea s-o taie cu foarfeca sau să o calce cu tractorul, sau în cele din urmă încearcă s-o azvîrle în aer cu dinamita; o floare pe care în trecere și în joacă un copil o smulge cu ușurință și o miroase. Linia desenului e cea mai simplă cu putință și ne amintește de o altă capodoperă a desenului animat datorată tot cinematografului bulgar: ciobanii, lupul și oile (nici acestui film nu i-am putut nota titlul și realizatorii din pricina prea puținei persistențe pe ecran a genericului).

● TUDOR VORNICU, a cărui prezență pe micul ecran o salutăm, ne-a oferit spre discuție un documentar zguduitor, încununat cu marele premiu de la Cannes 1972. Mai înții vrem să subliniem că acest documentar trebuie reluat cu proxima ocazie. Pentru că sensul lui moral zguduitor este o lecție și o revelație în acest sens.

Intr-o comunitate din Olanda, consistoriul și pastorul interzic din pricina religioase vaccinarea antipoliomielitică a copiilor. Epidemia provoacă ravagii iar autoritățile clericale susțin și primesc această epidemie ca pe un păcat și o jertfă adusă domnului, în ciuda faptului că trăiesc într-un spațiu modern și sint conștienți de eficacitatea vaccinului. Infrigurător exemplu viu de fanatism religios, de respingere a luminilor științei. În același timp însă în izolarea ei ev-medievală comunitatea olandeză nu poate fi suspectată de nici un fel de duplicitate sau interes mărunț imediat. Din această pricină și imensa durere morală pe care o provoacă acest documentar zguduitor.

● N-AM FI VRUT să adăugăm note de critică la sfîrșitul acestei săptămîni de televiziune după părerea noastră atît de reușită (la urma-urmelor o săptămîină reușită semnifică două-trei emisiuni remarcabile), ne obligă însă s-o facem Emanoil Valeriu, altădată un foarte bun comentator, acum însă dîndu-ne impresia unei oboseli nepregătite și uneori chiar a unui comentariu deplasat ca gust față de obiect. Îi urăm să redevină vechiul comentator bine pregătit. Nu ne putem permite neglijențe în fața citorva milioane de telespectatori.

Gabriela Melinescu

TELE-GLOSE

Dialog

DINTRE minunile viitorului, una cu adevărat fantastică va fi, desigur, proiectatul satelit de telecomunicații care va permite oricărui om de pe Pămînt să vorbească, cînd dorește, cu oricare alt om de pe Pămînt. O asemenea comunicare fără de margini nu poate decît să ne pună pe gînduri, să ne uimească și, poate, să ne bucure.

Pînă atunci, însă, visez la un lucru mult mai simplu, nu știu dacă și mai realizabil. Pe micul ecran, o emisiune de o oră pe săptămîină în care să se răspundă marilor și măruntelor întrebări pe care, sint convinsă, mii de serisori le poartă zilnic spre eleganta clădire a televiziunii.

O emisiune deschisă formulelor celor mai operative, dinamice, interesante, concretizînd ideea de dialog, vocație și rațiune de a fi a televiziunii, o e-

misiune pregătită de un colectiv de specialiști și prezentată de o mare personalitate, un moralist sau un filozof al acestui tip de comunicare situat între tehnică și artă care ne acaparează tot mai intens orele, zilele, gîndurile, în sfîrșit, o emisiune care nu poate fi decît curajoasă, autentică, lucidă, nuanțată.

Sigur, mai ușor, înfînit mai ușor, ar fi poate, din punctul de vedere al televiziunii, ca în acea oră pe care o solicităm săptămînal să se programeze descene animate, pe care, de altfel ca toată lumea, le iubesc și le slimesc din tot sufletul. Dar nu totdeauna ce e mai ușor e și cel mai bine. Deci, să sperăm în mai bine.

Ioana Mălin

Telecinema

Un diavol pentru paradis

● PRINTRE altele, cinematorgraful merită iubit și pentru că-i arta care te face cel mai bine să rizi de tine însuși, de elanurile tale, de bunu-ți gust imperisabil, de infalibilitățile tale pompoase, de inflexibilitățile tale mindre. Nici o artă nu te datează mai caraghios și mai sever decît filmul. Cea mai simpatică autobiografie, poate și cea mai corectă, din șirul de autobiografii la care lucrez de cînd mă știu — visînd măcar aici la „opere complete” — ar fi aceea redactată în lumina filmelor văzute din copilărie pînă la copilăria din urmă. Cele mai nostime autocritice, dacă nu și cele mai profunde — nu vreau să zic vorbă mare — sint acelea izvorite din filmele ficționale virste. Spun Les enfants du paradis și mă văd integral și integru. Mă uit la Judecata onoarei și nu mă pot uita. Nu se poate nega că operațiile de reconsiderare în acest cinema autobiografic — atît reabilitările, mai rare, cit și condamnările, pline de prospețime și numeroase — sint foarte plăcute, și de aici succesul lor, la matineu și seara: abjurările sint mai totdeauna comice și realizate cu inima ușoară, ceea ce constituie un mare avantaj față de — să zicem — literatură unde, dintr-o imensă prejudecată, desigur, „căderile” sint grave și cu vîiet mare în suflet (și sufletul intelectual. Că mi-am făcut chip cioplit din Michèle Morgan, mă amuză, azi. Că l-am idolatrizat ani de zile pe Anatole France, mă turbură, și ieri și mine. Abjurările fiind atît de lesnicioase — noile jurăminte sint și ele pe măsură, niciodată solemne, niciodată mistuitoare (ceea ce, la drept vorbind, iar nu-i rău), avînd în permanență un „cachet” de „azi aici-miine-n Focșani...”, azi Fellini — miine Zurlini. Viața filmelor de cinema se desfășoară în dulcea hărmălaie a convingerilor audiovizuale. De aici — farmecul ei aparte, frumusețea ei ochioasă, superficială dar statornică.

Frumusețea diavolului lui Clair și Salacroux a fost, deci, și ea trecătoare, a ținut o zi, două, nou, cit ține „le temps des cerises...” Cred că era chiar o anume vreme a cîreșelor cînd văzusem filmul, după o altă anume vreme a unor struguri acri. În '72, filmul începe la fel de bine ca în urmă cu două decenii, dar se sfîrșește mult mai rău. El începe cu o șagălnică sugestie franciană — a scepticului care, ambivalent, echi-valează — dîndu-i lui Mefisto chipul lui Faust și lui Faust chipul lui Gérard Philippe. Dar ceea ce degradează filmul — gradat și inexorabil — este partitura diavolului: un diavol schematic, mediocr, stupid, convențional, fără fantezie, laborios, greoi, tolmăc, fraier, care după toate astea se mai și aruncă în hău, de frica lui Lucifer. Oricît am fi de ateți — un asemenea diavol schiop în idei diabolice ne calcă pe nervi cerînd un inger exterminator. Nu trebuie să fii masochist, ci doar contemporan cu epoca ta — replica esențială din „Schulmeister”, napoleonianul către regalist: „A-ți sluji împăratul înseamnă a merge în pas cu vremea ta!”, hai că i-a zis-o... — ca să ceri unui diavol să fie diavol și nu imaginea de bine, de rău, a Răului. Conștienți — în țara lui Anatole France — de slăbiciunile rolului, scenariștii l-au blindat cu o replică nu prea perenă, marele Michel Simon strigîndu-i lui Lucifer: „Sint un diavol de categoria doua, învațămă ce să fac!”. Dar asta nu schimbă esența ceaiului. Imaginația lui Lucifer e mai desesperantă decît a subalternului său. Un Lucifer care propune atît de angelic cumpărarea sufletului cu aur și femei trebuie categoric retrogradat în paradis pentru confuzionism și sărăcie de idei. Incapabil de-a inventa ceva mai de soi, scenariștii îl sinucid pe Mefisto și-l lasă pe Faust fericit, dominînd statuar ecranul ca un cavaler din stepă sau din Far-west, oferindu-i cea mai antifautiană ieșire: surisul triumfal.

Desigur, numai diavolul poate vorbi astfel prin pixul meu despre un film cu Gérard Philippe și Michel Simon. Un diavol foarte subtil, dacă mă gîndesc la cite mi-a făcut în viață și la cinema.

Radu Cosașu

Oare o rubrică săptămînală „Aura Buzescu citînd” ar fi prea mult? N-ar fi...

PREMIERA la „Teatrul scurt”! Spre Virful Omul de Victor Frunză. Compunere cursivă, curată, nu fără o anume loare a autenticității minată însă de prea puțină dramă, cu desfășurare și final prezizibile. Știam, neîndoielnic, că operația de cezariană, cu toate greutățile unei împrejurări dificultuoase, va izbuti.

Și a izbutit; copilul a scîncit, oamenii s-au bucurat — dar mai trebuia ceva: imponderabila înclăstare, care să dea emoția.

AUDIIND, nu fără interes, o proză a scriitorului bulgar Mincev, am fost izbiți de platitudinea prezentării sub-extemporale Scriitorul merita evident mai mult, noi de asemenea; de prestigiul critic al radioului să nu mai vorbim...

A. C.

Ochiul magic

Întâlniri documentare

IN CINSTEA Conferinței Naționale a Partidului, redacțiile revistelor literare „Tribuna” din Cluj și „Transilvania” din Sibiu în frunte cu redactorii-șefi D.R. Popescu și Mircea Tomuș au făcut o vizită documentară prin județele Alba, Hunedoara și Arad. Cu acest prilej au avut loc întâlniri literare la Blaj, Alba Iulia, Zlatna, Avram Iancu, Abrud și Cîmpeni, dezbătându-se fenomenul literar contemporan menirea și angajarea plenară a scriitorilor în opera de mari transformări social-revoluționare.

De asemenea, de-a lungul itinerarului s-a strins un bogat material documentar despre Avram Iancu, meșteșugurile natale ale marelui revoluționar din Apusenii, care va fi sărbătorit în anul acesta în întreaga țară. Aceste vizite contribuie la formarea climatului spiritual al timpurilor creatori, membri ai concursurilor și cenaclurilor literare, a tuturor îndrăgostiților de frumos, constituind în același timp

o fericită ocazie de popularizare a revistelor literare.

Ion MARGINEANU

Mohoritul divertisment

● CIND un teatru dramatic își propune să realizeze — fără prea mari cheltuieli materiale și spirituale — un amalgam distractiv, procedează cam așa: aduce o vedetă a muzicii ușoare care sustine jumătate din program; aduce și o orchestră, sau o formație tină, care trebuie să-i țină isonul; apoi, vede care dintre actorii teatrului are în repertoriu vreo snoavă sau cimilitură, pusă — sau nu — pe note, cine mai ține minte ce-a spus pe la televiziune, pe la radio și cu asta „Mare spectacol, mare! Două muzici, două!”.

Acest preambul nu vizează decât parțial reprezentanții teatrului „Bulandra” intitulat „Super-estival 1972, care a

avut ceva mai multă eleganță decît cele precedente, dar nu și mai multă îndrăzneală decît ele, apelînd la același cumsecade rețetar blamat de noi mai sus. Vedeta adusă să cînte jumătate din spectacol — Anda Călugăreanu — a cîntat, s-a mișcat și chiar a prezentat excelent, dar parcă a apărut de prea multe ori pentru doar două ore de spectacol! Orchestra — cea condusă de Sile Dinicu — (cu un baterist de mare virtuozitate) avea instrumentiști lipsă. Au interpretat, cu hazul și farmecul caracteristic, cuplete și monologuri mai vechi, sau mai noi, Toma Caragiu, Dem Rădulescu, Virgil Ogășanu, Gheorghe Oprina, Octavian Cotescu, Mariela Petrescu. Nu au interpretat cu haz (și probabil nici cu plăcere) două texte necondimentate Ion Besoiu și Dan Damian. Au cîntat cu multă distincție Gina Patrîchi și Elena Caragiu. A prezentat (cu aplombul și bilbielile de rigoare) Paul Sava.

Stagiunea estivală continuă!

Bogdan ULMU

Primim:

● In ziua de 13 Iulie — sau mai exact în seara acelei zile cam ploioase, pe la ora 19 și 25, cum ni se spune în programe — nepoțica mea, aflată la vîrsta păpușilor, s-a apropiat de masa la care lucram și m-a rugat, cu fermecătorul vocabular pe care-l murmură, să-i citească o poveste. Rugămîntea m-a surprins. Știam că la ora aceea misiunea de povestitor și-o asuma, de „1001 seri”, televiziunea. Știam, pentru că eu însumi am privit cu plăcere cîteva din desenele animate și uneori amuzante ale emisiunii pentru cei foarte mici. Așa că am îndemnat-o pe Monica să renunțe la calitățile mele foarte relative de lector și să urmărească filmul tv destinat ei. Fetița a refuzat îndemnul meu — ba chiar s-a înfiorat, intristată, că-i fac o astfel de sugestie. Surprins, am încercat să urmăresc împreună cu fetița, povestea care, în mod evident, o speriasc. Era un fel de colaj animat, o combinație bizară de spectre oribile, o fantezie violentă și incoerentă care m-a pus, rău, pe gânduri. Improvizatia ar fi fost potrivită pentru o mică și una de nopți de spaimă, în nici un caz nu pentru o seară oferită copiilor. Invitația, spusă, la sfîrșit, cu o dulce canoană, „noapte bună copii” a sunat foarte fals după penibila mostră de umor negru, parcă anume confecționată pentru a strica și somnul bunicilor.

M. RÎMNICEANU

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

PESCUITORUL DE PERLE

FILOZOFIA
STOICO-IACOBINO-
CARTESIANA A
PICIOARELOR PARFUMATE

● La rubrica sa: **Cum e corect?** din „Informația Bucureștiului”, sub titlul **Reflecție...**, N. Mihăescu descoperă, într-o scrisoare adresată „titularului rubricii sportive a unei reviste săptămînale”, o perla de o mărime colosală și de o frumusețe nemaiîntîlnită. O reproduc: „Vrem să-l acordăm încredere marcului refuzat și exilat C. Tească, acest **Marc Aureliu**, acest **Saint-Just** baroc al fotbalului, ale cărei idei curajoase sînt străbătute de **parfumi cartezieni**.”

Față către față cu aceste piramidale rînduri, nu-i oare firesc să mă roadă invidia că le-a descoperit confratele și nu eu?!

N. Mihăescu, om subțire și discret, care nu dă niciodată nume (de persoane ori de publicații), care

2-3 rînduri de text, ține să ne arate că știe cine au fost Marc Aureliu, Saint-Just, Descartes — fără a ne dovedi, totodată, că știe să scrie și corect”. Și încheie: „Poți, atunci, să treci peste greșeala, fără să mai faci și vreo reflecție la adresa autorului ei?”.

Dar reflecția anume, la care în mod excepțional („de astă dată”) a fost incitat confratele, nu ne este comunicată. Sîntem lăsați s-o subînțelegem din puncte-punctele finale. Sîntem, adică, lăsați în suspensie.

E o nedreptate strigătoare la cer. Perla merită toate reflecțiile din lume. De ce, dintr-un exces de delicatețe, s-o văduvim de ceea ce-i revine de drept?

Mai întîi, citez a-mi interoga confratele: crede d-sa cu tot dinadinsul că sfertodoctul în adevăr „știe cine au fost Marc Aureliu, Saint-Just, Descartes”? Dacă știa în adevăr, perla n-ar mai fi fost posibilă. Intrucît a fost totuși posibilă, de datorită noastră este să dăm drumul reflecțiilor cărora le-a dat naștere.

Ceea ce constituie sublimitatea rîndurilor în discuție nu-i numai „caracterul pretențios al conținutului” lor, ci faptul că autorul e mare comparatist. Și mai ales că face o admirabilă literatură — cum se spune de la o vreme — deschisă. Adică vrea să interpreteze ad libitum (doză poftă inimii). De pildă: antrenorul C. Tească e împăratul fotbalului. Sau: e filozoful stolic al fotbalului. Sau: e un antirăzboinic al fotbalului, dar care a purtat cele mai multe războaie. Acestea — privitor la comparația cu Marc Aureliu. Privitor la Saint-Just: antrenorul C. Tească e un iacobin grotesc. Sau: e un fanatic care a dus la ghilotină pe mulți fotbaliști. Cu privire la Descartes, poate că interpretarea nu e decît una, dar și mai înălțătoare: antrenorul C. Tească are — în calitatea sa de fotbalist — idei care-l vin de la picioare și astfel, ele emană efluvii rationale, tip Descartes.

Inșă deosebita valoare a pasajului incriminat stă în faptul că e un admirabil exemplu demn de a fi imitat. Vom putea, în viitorul cel mai apropiat, să sunem fără să clișim: „In materie de credință, Tolstoi l-a faultat pe Dostoievski.” Sau: „Lamartine a fost driblat de Victor Hugo”. Sau: „Shakespeare a tras un șut direct în poarta tuturor dramaturgilor lumii (Gol! Formidabil!)”.

Oricum, autorul ne-a vîrît pe toți în... tească.

Profesorul HADDOCK

ION CHIRU-NANOV

Familia Chiru-Nanov (stînga) și familia M. Săulescu (mai, 1915 — inedită din colecția Adella Chiru-Nanov)

● Printre prozatorii de la începutul secolului se numără și Ion Chiru-Nanov (n. com. Nanov-Teleorman la 7 I. 1882 — m. 21 Iulie 1917), de la a cărui dispariție se împlinesc 55 de ani.

Colaborator la multe din publicațiile vremii (sămănătorul, **Convorbiri critice**, **Ramuri**, **Luceafărul**, **Noua revistă română** etc.), Chiru-Nanov a condus împreună cu G. D. Mugur revista „Cărturarul satului”, iar cu C.T. Stoika, Mihail Săulescu și V. Demetrius a editat revista „Poezia” (1915). Schițele și nuvelele și le-a adunat în volumele: **Păcate vechi** (1910). Așa i-a fost scris (1911), **Peste Dorna** (1912), **Prăbușirea tronurilor** (1914), **Ochiul dracului** (1914), **Moara din Repezeanca** (1915) și **Pe căile profesiilor**. Volum premiat de Academia Română, la propunerea lui Barbu Ștefănescu Delavrancea.

Fire blîndă și tăcută, cum îl caracteriza Corneliu Moldovanu, nuvelist de talent, Ion Chiru-Nanov excelează în proza sa prin simplitate și firesc.

G. C.

● Dacă beneficiați de firul Ariadnei, nu te apuca să-ți croșetezi singur labirintul...

● Să-i prezicem viitorului un trecut strălucit: prezentul!

● Purta doliu; dar, cu anticipație; și la cîntărg.

● Cînd te consideri de neînlocuit amintește-ți că, dacă funcția creează organul, tot ea îl și uzează.

● Vigilent este medicul ce-i prescrie lui Argus ochelari, microscop, telescop și lupe, fără a-i lăsa un ochi liber?

● Suferind de o dublă personalitate, umbla separat, ca să nu se compromită.

● Abia cînd se dă startul constăți că stai călare pe o situație împaiată.

● Am un prieten care participă la toate bucuriile și izbînzile mele, dar prin reprezentanți.

● Nu te dă nimeni în judecată pînă ce nu te tirăște în fața judecăților.

● Nu bunii și răii se înrolează pentru bine și rău, ci pocăștii și, respectiv, corupții.

● O lacrimă în secolul vitezei, pentru moșii din milenii, și strămoșii din era vitezei!

● Iadul e pavat cu intenții bune împietrite prematur.

● Ubi-dubi bene, ibi-dubi patria — fredona aristofantele.

● Paza bună trece primejdia rea rămîne.

● Dacă bărbatul are mai multă personalitate decît femeia, atunci cuplul este o femeie cu multă personalitate.

● Ce ne e scris, în frunte ne e pus: trăim totuși, pentru a semna anonimă.

● Un adevărat ghinionist cade din lac în puț în timp ce înoată.

● Liberul arbitru așteargă de colo-colo și încearcă să înscrie în contul tuturor.

● Doi se bat și al treilea se plictisește.

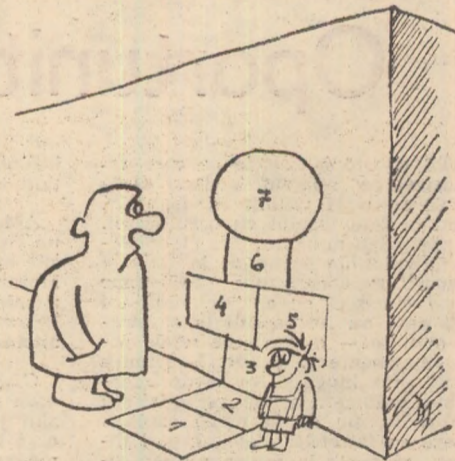
● Cîntecul e că filozofia se specializează continuu în generalități.

● Nu datorez respect decît celui care e dispus, azi, să mi-l imprumute.

● Singura ieșire din impas ar fi ca moda să opereze asupra manechinelor.

● Vă imaginați șocul lui Midas cînd a priceput că nu-și mai poate mîngia nestematele.

Tudor VASILIU

Ion DOGAR-MARINESCU

„PORTI DE LEMN“ : Din nou, pagini trimise a doua și a treia oară ! Care ar putea fi motivul ? Vom alege și vom publica (trimiteti-ne o fișă personală și o poză).

DORU MĂLIN : Felicitări pentru veste. Și acum, pagini interesante, la nivelul cunoscut. Vom căuta un prilej pentru publicare.

I. V. PERIAM : Ceva mai bine în „Noapte de iarnă“, „Un singur țărnam“, dar stăruie peste tot o anumită monotonie, sărăcie (cu aceleași pleoape și ciuturi și somnuri și vise, și „copii pedepsiți pentru dragoste cu riul“ (variantă : „cu luna“) etc. Mîngierea excesivă, calofilia și industriașă a unui mic bagaj de cuvinte și imagini poate fi și un indiciu al insuficienței lecturii și studiului, al profesionalizării pretimpurii și plafonării. E cazul să reflectați serios.

I. MLADIN : Am predat scrisorile dv. (consecvente în amabilități și judicioase interpretări) celui interesat.

NEGRU PETRE : Adresați-vă revistei „Albina“.

SVETLANA : Ce se mai poate spune în plus ? Drumul și-l găsește fiecare, cu strădanie și intuiție proprie. Toate căile și mijloacele pe care le pomeniți sînt posibile... în principiu. În fapt, veți alege și veți decide singură. E totuși un lucru — foarte important ! — pe care nu l-ați invocat : lectura, studiul, consecvente, aprofundate. Vom mai discuta pe marginea textelor viitoare.

CORNEL OTESCU : Confirmări, în bine și în rău. Continuați, dar puneți accentul pe școală, deocamdată, astfel ca viitoarele manuscrise să nu mai cuprindă șovăieli gramaticale. Reveniți, din cînd în cînd.

DELAGLIE : Lucruri surprinzător de slabe, de data asta („Hai să plîngem“, „O să mă coste“, „Sub cerul“, „Ești iarăși“ etc.) și, mai întristător încă, pline de „aproximații“ ortografice inadmisibile unui poet talentat, cu experiență și ambiție („vei răsării“, „va stîrpii“, „ochii tăi albaștrii“, „ne-om topii“, „coboarâte“ etc.). Nu e la nivelul bărbăției dv. mature și al puterii de expresie cu care sînteți înzestrat nici tîngulala mahmură în care se complăce scrisoarea (și, se vede, viața dv.), nici tutela, arborată sau nu, a unor leftine prelungiri „de larg consum“, „la botul calului“, a diverselor faime apocrife villonești și eseniniene (citatul din Papini, știți bine, se anulează prin întreaga lui operă, muncă și rigoare !). Firește, nu e treaba noastră să vă dădăcim, dar e treaba noastră să ne mărturisim îngrijorarea pentru soarta unui coleg talentat, amenințat să se piardă, să cadă învins, într-o luptă (greșit înțeleasă și condusă) cu „destinul-ciine“ și cu „hidoasa speță“ (la urma urmei, cu sine însuși !) numai pentru că își ignoră și abandonează ruginea cea mai puternică spadă (și certitudine) de care dispune — fie chiar unica ! — talentul (și pentru că, firește, „posmagii nu sînt destul de muieți“ !...). O să vă publicăm, în curînd, un buchet din cele mai bune versuri, ca să le citiți cu alți ochi și alte litere și să vă îngroziți (în mod creator) de ușurința diletantă și nonsalanța cheflie cu care le-ați prețuit (sub-pretuit, de fapt !), cu care vă măsurăți viața și lupta și meseria (căci, aveți, totuși, una — aceea de scriitor !), ca să vă rușinați (atît cît trebuie !) și să puneți mîna pe unelte (una din ele sînt cărțile !) cu ambiția, încordarea și necruțarea de sine a unui adevărat luptător și poet. În definitiv, la vîrsta lui Christos, orice Golgothă ia sfîrșit. Într-un fel, sau într-altul !...

Mircea Stănculescu, Alex. Berceanu, Nicolă, Ivanoschi Gheorghe, Nic. Leordean, Chahula Ghewazzi, Măhăleanțu, Marta Cîndrea, Mihalea Ion, Daniela Coman, Carmela Ini, I. Pătrău, Mihăilescu Dragoș-Constantin, Robescu Dana, C. Jaleșu, Ciștaru Mihai, M-la Porumbescu, Satya Stroe, George M. A. (București), I. Nuțu, M. Brenciu Aurel, RIM, Dobre Gheorghe, Elena Boboleta, Dinmicșunești, Lili-Ana, Vasoc Vasile, I. N. — Timișoara, Gorgu Alin, Semenicus, Klare Pan. Sorina (versuri și proză), Iordăchescu Emil, Todeș Georgeta, Brăescu Emilian, Morolanu Ion, Elena Dumitru, C. Rholly, Lencor, Grigore Ionaș, Mitru Crăciuna, Jurubiță M. Marian, Sasciuf Elena (Fluturaș), Olga Ungureanu : Încercări mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

B. Secodan (ceva, poate, în „Moartea codrului“ și „Parodia a IX-a“), **Poppa A. Vasile**, **Chiriță Oana**, **Rodica Mareu**, **Aline**, **D. Pietraru**, **Gh. Ogrin**, **L. H.**, **Marin Rom Pilgrim**, **Omarella**, **Canj B.** : Nimic nou !

REFLECTOARE

EA e Maria. Și acum e furioasă că a nimerit în tufe țepoase din stînga. Atunci cînd a sărit zidul și-a propus să alunece printre cele două creneluri mari ale fostei porți. Probabil au fost rase de gloanțe, nu le-a găsit. În timpul saltului și-a arcurit cu un gest reflex mijlocul și a căzut prea departe. Incepe să-i singereze piciorul. Trebuie să aștepte pînă la șapte, nu poate nici măcar să-și prindă părul, santinela i se învîrte sub nas. Acum s-a oprit lingă ea. Femeia își ține mîna stîngă vîrită în buzunar să nu i se audă ceasul. După ce își aruncă o privire peste tufe, soldatul pleacă.

Perfect. E fără două minute. Are de așteptat. Își aduce aminte cum s-a fisticit tot grupul de uteciști. O puștoaică cu ochi albaștri făcuți din cristale mici de safir i-a dat, în loc de mitralieră, o armă antitanc. Pe urmă a făcut doi pași maiestruși înainte, declarînd că se duce ea în locul Mariei. Ce puștime !... Au cap, sînt frumoși și tineri.

Doamne, de-abia a trecut un minut ! Pune ușurel patul mitralierei sub braț, degetul și-l agață de cocos, gesturi atît de familiare.

S-au împotrivit și bărbații din grupul ei. Pînă atunci fuseseră lichidați mai bine de jumătate din oameni. Comuniștii zdraveni și deștepți, unul făcea cit doi. De ce să le între celoralți în mîna o femeie ? Calmă, Maria i-a întrebat dacă mai știe careva cum stau treburile dincolo de gardul de sîrmă. În afară de ea. Și toți s-au pleoștit. Terenul. Dacă nu l-ai pipăit cu picioarele tale ești mort înainte de a porni.

— Incețaiți cu prostiile ! Formalități. Nu poate descurca altcineva misiunea, acum este rîndul meu.

Tresare. Vocea ei. Vorbește singură !

E șapte. Îi afirmă o suviță de păr, o innoadă în jurul unei spelci. A ajuns la capătul tufelor. Aude soldații care alcargă la vale, acolo unde răsună împușcături. Băieții ei sînt dați naibii ! Maria știe perfect că în asemenea situații poate trece pe sub nasul santinelor inebunite. Și trece. E în fața conductei. Aici au rămas soldații. Trebuie să înceapă focul puștimea, să-i acopere mișcările. Totul să fie făcut cu griji, cu cit mai mult calcul. Pe bărbatul ei l-au prins și l-au spînzurat cu tablă pe piept. Comunist. Trăsese prea mult timp și nemții s-au apropiat de el. Trăsese să-i acopere mișcările.

De ce nu încep tinerii ?! Așa cum au stabilit. După grupul ei, la un minut încep puștanii ! Toți, ca să nu se apropie careva prea mult de ei, toți, să nu fie loviți de gloanțe... Dacă nu trag acum, pot să se spele pe cap cu mitralierele ! Acum să tragă !!

E încordată ca un animal care miroase primejdia. Se aud focuri, buchet de mitraliere. Ultimii soldați o iau la goană, pas alergător, spre busculada din deal. Teren liber.

Maria nu mai există. Doar pachetul din mîna ei... Dinamita. Sîrmele... Îi alunecă... Perfect. Ceasul. Perfect... Gata.

Acum trebuie să înceteze împușcăturile. Altfel, intră nemții în ei. Să înceteze !! Au terminat, în sfîrșit.

Incepe să se tirască ușor spre zid. Repede. Nu se gîndește la nimic în afara secunde de față. Nu există decît acum. În fiecare moment cite un acum. Și fiecare acum trebuie cucerit. Pe rînd. Pentru că acum din secunda asta, acum din secunda care o să vină și toți acum înseamnă viața ei.

Un zgomot infernal o paralizează. Din senin, reflectoare enorme scuipe pe zid lumină albă. Cînd le-au pus ? Ieri nu erau, deci le-au instalat astă-noapte. Inapoi ! Inapoi și repede !! Tufele !

Brusc își dă seama că nu mai are pe unde să fugă. Înainte de a realiza precis ce se întimplă, se trezește înconjurată de ciini. Un dulău ciobănesc, flocos, o scoote din spini. Pușca i se agață de tufe. N-a apucat să tragă !! E sicută de ciine. De unde ciobănesc ? În loc de ciine lup, un ciine ciobănesc. Ce idee ! Izbeste cu piciorul inebunită în pămînt. Urăște javrele astea. N-au decît să sară pe ea ! Javre !!

Soldații și ciinii se dau într-o parte. Apare alergînd un ofițer. Pușin șchiop, alunecă pe noroi. E român. O apucă pe femeie de cot și, dintr-o singură mișcare, o ridică în sus.

— Ai pus ceva în conductă ?!

— Bravo, știi meserie !

Ofițerul îi urlă în nas, făcînd-o să dea înapoi.

— Spune, femeie, unde ai virit dinamita, că dau de dracu cu nemții ! Căpitanul neamț n-a înțeles decît două cuvinte ; dinamită și conductă. Tipă un ordin și toți soldații, după un stînga împrejur, se reped în conductă. Femeia vede un grup de fețe blonde cu buze incoloro de frică dispărînd în întuneric una după alta. Se uită la ceas. Apoi, rinjînd, la ofițer :

— În trei secunde explodează.

Ofițerul are un gest scurt de anunțare a retragerii. Se răzîndește. Înconjurată de ciini, continuă amîndoi să privească la soldații nemți intrînd în conductă. Maria nu înțelege de ce românul nu-i oprește. Cu un gest brusc se smulge din mîna lui, exact în momentul în care conducta sare în aer. Femeia, ca atunci cînd era mică și sărea din copaci, are același gust de satisfacție formidabilă, aproape anihilantă, a instinctului de conservare. Fuge. Simte cum ofițerul român o urmărește cu privirea. De ce nu trage ? Măcar de ochii nemților și ar trebui s-o facă.

Ea nu mai vede decît zidul de care încearcă să se apropie. Din fugă se întoarce, observă resturile conductei. Ciinii schelălăie speriați și se freacă cu burta de pămînt. S-au potrivit toate perfect. Va scăpa.

Se lovește cu mîna de zid. A ajuns. Ofițerul român, cu brațele sub piept, o fixează. Maria își sprijină piciorul într-o crăpătură de zid, din două mișcări va fi dincolo. Înaintea prea încet. Și i se face greață de încordare. În spate, căpitanul neamț începe să se agite. Îi aude. Un glas zbiară :

— Aruncă-te jos ! Jos, femeie !!

Recunoaște vocea ofițerului român. Ascultă automat și-și dă drumul jos. Gloanțele o prînd pe virfuri, înainte de a se face ghem și a scăpa în tufe. Deschide ochii rotunzi și orbită de reflectoare, reușește să vadă corpul ciuruit al românului căzut peste ciini. Se răsucește spre zid. Dornică să-i simtă gustul, își lipește gura de o crăpătură plină cu var... Și cu un ultim efort de gîndire înlătură peretele alb și ajunge așa, pe virfuri, ca o dansatoare în mijlocul unei piruete, într-un cîmp imens, superb. Maria e într-un tel care miroase fantastic și de acolo își dă drumul încet, încet, încet de tot, pe iarba plină de flori mărunte. La rădăcina teiului stă puștoaica cu ochi de safire care plînge în hohote și Maria se întrebă cum o să le explice celorlalți că florile sînt prea frumoase și trebuie luminate cu niște reflectoare enorme, ca să le vadă toți și să nu mai plîngă nimeni.

Grigore Pop

Stejar

La marginea pădurii,
Ca un haiduc,
Copac semeț
De două mii de ani.
Două mii de cercuri
Pînă la inima stejarului
Timp scurs
Prin fluier de fag
Ca un fluviu frumos.
De două mii de ani
În pieptul unui trunchi
Bate o inimă de stejar.

Psalm

Precum muntele că-i munte
și apele lui
și pietrele din apă,
precum iarba că-i iarbă
și-i verde
și-i tăcută
așa și noi
să fim pururi pe pămînt.

Oamenii

și cîmpia în 1907

Niciodată oamenii
nu s-au făcut așa devreme cîmpie,
niciodată cîmpia
nu a supt atîta singe.
De la un capăt la altul al cîmpiei
feciorii au venit
să-și ucidă părinții și frații
și corbii cei negri
au umplut cerul pămîntului
dornici de singe.

Invingătorii se îmbrățișară în cetate
iar învinșii
din nou
au început să secere cîmpia.

Transilvania

Aici s-a trăit
mai mult prin păduri
de aceea fiecare om
are cite un copac :
gorunul lui Horia
stejarul Ianului...

La Biserița din Albac
s-a șoptit o rugăciune tainică
și Mîntuitorul
a fost zdrobit cu roata.

AERUL ȘI CIVILIZAȚIA

OAMENII au nutrit mult timp false aprehensiuni în legătură cu învelișul de aer care înconjoară pământul. În primul rând, acest înveliș le-a apărut ca infinit în întinderile sale cosmice. În al doilea rând, posibilitatea ca acest uriaș ocean aerian, în a cărui imensitate plutim, asemenea unor meduze, să se degradeze vreodată apărea ca absolut incredibilă.

Și cu toate acestea, cerul nostru limpede și uneori neverosimil de albastru, cerul acesta profund și plin de mistere, pe care l-au prelucrat poezii și pictorii în creațiile lor, a început să se murdărească, să se întunece. Lumina soarelui ajunge din ce în ce mai greu pe suprafața pământului, iar valurile de aer pur și tonic, care odinioară ne inunda odăile, în momentul când deschideam ferestrele, în faptul inserării, nu și mai fac simțită prezența.

Recenta sesiune științifică internațională, care s-a ținut în cadrul O.N.U.-ului la Stockholm, vizând salvagardarea și protecția mediului înconjurător, a consumat multă energie intelectuală în contul acestui element indispensabil vieții care este aerul. Protagoniștii acestei sesiuni mi-au sugerat, din anumite puncte de vedere, o echipă de medici efectuând un consult colectiv, saturat în responsabilități, la căpățul unei ființe grav bolnave. Această ființă este însăși Terra. Iar acest consult este pe deplin iustificat. Omul vehiculează prin plămîni săi un volum de circa 13 000 litri aer, în numai 24 ore. Mincăm (teoretic) de 3 ori pe zi, dar respirăm în mod obligator de 16 ori pe minut. Alveolele pulmonare, acele cămăruțe de respirație care ne alcătuiesc plămîni desfășurate și puse cap la cap, formează o suprafață de 180 metri pătrați, cu care venim în permanent și direct contact cu acest mediu vital, care este aerul. Calitatea sa condiționează calitatea vieții însăși.

Acest combustibil esențial trebuie să fie pur. Din nefericire însă, aerul pur, tonic și bine oxigenat, a devenit o raritate un lux, cel puțin la nivelul marilor aglomerări urbane. Nu mai este un secret pentru nimeni că marile metropole ale lumii se devitalizează lent, sub raportul conținutului lor biologic.

Într-adevăr gradul de impurificare al atmosferei a crescut în intervalul de timp care s-a scurs între anii 1900 și 1964 (interval care echivalează de fapt cu o simplă viață de om) cu circa 57% și asta într-un oraș rezidențial ca Washington unde ponderea masivității este nesemnificativă. În comparație cu alte metropole ale lumii industriale în Londra de exemplu, oraș intens industrializat cad anual din văzduh circa 76 000 tone de praf. Măsurători precise efectuate și la Paris ne indică că în orasul-lumină cad în medie 150 gr de praf pe metru pătrat de sol. Cantitatea globală de pulberi care cade din atmosferă asupra teritoriului S.U.A. este apreciată la circa 180 milioane de tone: fiecare locuitor revenindu-i 2/3 dintr-o asemenea tonă. În R.F.G. țară de asemenea puternic industrializată, fabricile „scurg” în atmosferă circa 20 milioane tone de pulbere insolubilă, numai într-un singur an. S-a demonstrat că pentru transportul lor, ar fi necesare circa 800 000 de vagoane. Numai uzinele din Milano au pe conștiință circa 100 000 tone de acid clorhidric, — substanță deosebit de nocivă pentru organismul uman —, cu care otrăvese și întuneacă cerul imaculat al Italiei. Pașnica stațiune climaterică Davos, din suverba Elveție, unde tuberculosii își îngrijesc sănătatea în aerul pur al marilor înălțimi alpine, a înregistrat și ea — firește consternată — un impresionant procent de impurificare a atmosferei care se ridică până la procentul de 80% (!). Cercetători de specialitate au constatat impurificarea aerului — și asta într-un procent deloc neglijabil (30%) —, până și în îndepărtata și solitaria insulă Mauna Loa — un veritabil paradis terestru — din arhipelagul Hawai, insulă care este la mari distanțe de orice focar industrial.

„Manifestație ecologică” pe străzile New York-ului, în 1971

OCEANUL aerian, necunoscut rigorigorile granițelor naturale, nu știe a se opune valurilor de praf otrăvit. Acestea, ridicându-se cu ușurință în înălțimi, sînt vehiculate cu o ușurință și mai mare de curenții de aer, mai întotdeauna prezenți, pînă la mari depărtări. Dar ce este în definitiv acest praf, pentru care se varsă la ora actuală atîta cerneală și se risipesc atîtea energii? Este un amestec mai mult sau mai puțin complex din dife-riți corpusculi reprezentînd materia, într-o stare de extremă pulverizare și dispersie. Cuprinde în proporții variabile particule inerte și vii. În prima categorie intră carbonul, clorurile, siliciul, calcarul, oxizii de azot, fluorurile, sulful și o multitudine de alte substanțe. În cea de-a doua categorie intră sporii, bacteriile, infuzoriile, insectele mici sau numai ouăle lor, polenul etc. Praful este cu atît mai dens, cu cît concentrația particulelor care îl formează este mai mare.

Vom înțelege mai bine ce este poluarea, dacă ne concentrăm puțin asupra următoarelor cifre: pe un munte de înălțime medie abia de vom găsi 200 de particule pe metru cub de aer. La Paris, în schimb, vom găsi numai în primii 5 metri de deasupra solului, între 600 pînă la 260 000 particule pe același metru cub, luat ca unitate de referință. Așadar, va trebui să recunoaștem că ne aflăm în fața unei creșteri de 3 pînă la o mie de ori mai mare. Circa 95% din pulberile aglomerărilor urbane este reprezentată de cenușă și reziduuri de cărbune. La țară, dominantă o formează materiile minerale ferose.

Numărul de zile pe an, din parcul observatorului din Saint-Maur, unde s-au efectuat minuțioase măsurători și unde vizibilitatea a scăzut sub 2 km, a fost de: 23 de zile în 1873, de 45 de zile în 1914 și de 125 zile în 1958. Diminuarea transparenței aerului reprezintă, desigur, un mare inconvenient. Există însă unul și mai mare, legat de diminuarea procentului de ioni negativi, ca și din creșterea proporțională a celor pozitivi, a căror nocivitate a fost în mod definitiv demonstrată. Agenții poluanți atmosferici au modificat pînă și calitatea radiațiunii solare, respectiv compoziția spectrală a lu-

minii. După studiile laborioase ale lui Maurain și Landsberg, ultravioletele nu mai reprezintă la Paris, de exemplu, decît 0,3% din radiația solară, în timp ce în suburbiile aceluiaș oraș le găsim într-un procent de 3%.

Dar nu este vorba numai despre acest efect mecanic, constînd din interpunerea unui ecran artificial între pămînt și soare, reprezentat de aerul impurificat, ci și de schimbarea radicală a compoziției sale originare. Oxigenul, principala sa componentă și combustibil fundamental al motorului uman, se află în evidentă imputinare. Un automobil, parcurgînd distanța de numai 1 000 de km, consumă tot oxigenul necesar unui om care trăiește 75 de ani. Avionul este și mai vorace. Un Boeing 707, de exemplu, consumă 35 tone de oxigen la o unică traversare a Atlanticului. Și cum în fiecare oră se află în văzduh circa 3 000 de avioane cu reacție, putem trage concluzia că 16 milioane tone de oxigen pur, reprezentînd rația de supraviețuire a acestor vehicule, vor fi sustrate din cămăruțele pe care natura le ține la dispoziția noastră.

SÎNTEM în mod permanent victime mai mult sau mai puțin decelabile ale acestei agresiuni care vine din văzduh, reprezentată de aerul viciat. Efectele nocive ale poluării au fost observate inițial în domeniul vegetației. Încă de la începutul acestui secol, niste fermieri au fost frapați de degradarea unor întinse culturi de orhidee, ce se aflau în împrejurimile pitorești ale orașului San-Francisco. Culorile acestor superbe flori începuseră să-și piardă strălucirea nativă, în timp ce petalele și frunzele lor au căpătat un aspect bolnăvicios. Și toate aceste modificări nu puteau fi legate de radiația solară, de sol sau de umiditate. Un fenomen analog a fost observat și în legătură cu celebrii pini care străjuiesc celebra Via Appia: pini imortalizați pentru frumusețea și prestața lor de către compozitorul Ottorino Respighi. În poemul simfonic „Pini da Roma”. Studii minuțioase, efectuate la Oregon, au elucidat misterul acestor stranii fapte de observație. Analiza frunzelor pinilor și orhidelelor

ce creșteau în preajma acestei localități a indicat o creștere intensivă a fluorurilor care proveneau de la o fabrică de aluminiu din vecinătate. Concentrarea de fluoruri era cu atît mai intensă cu cît pini și orhideele erau mai apropiate de fabrică. Foarte sensibile la fluoruri s-au dovedit a fi și gladiolele. Virfurile acestor flori se degradează chiar la concentrații mici. O multitudine de alte plante s-au dovedit a fi indicatori foarte utili ai poluării și sînt folosite cu succes în acest sens. De altfel acest capitol este la ora actuală în efervescență alcătuit și sintetizate. Altele s-au dovedit a fi purtătoarele unor prețioase proprietăți de neutralizare a diverselor toxine atmosferice și de sporire a cantității de oxigen din compoziția aerului.

Pulberile atmosferice realizează adesea un mariaj extrem de pernicios cu ceața, generînd smogul. Acest cuvînt de mare circulație în țările intens industrializate provine din particulele smoke, însemnînd fum, și fog, însemnînd ceață. Multe orașe ale lumii civilizate îi cunosc deja rigorigorile. În special la Los Angeles, oraș intens industrializat, situat într-o depresiune naturală, unde curenții de aer se deplasează anevoie, acest produs nociv al civilizației noastre tehnocrate se simte ca la el acasă. Dar o situație similară întîlnim în multe alte orașe din S.U.A. sau din Anglia. În decembrie 1952, smogul a făcut circa 4 000 de victime numai în această ultimă țară. Anumite condițiuni meteorologice favorizante au dus la creșterea bruscă a conținutului aerului în anhidridă sulfurată, constituent obișnuit al aerului insular din anumite orașe, în care există fabrici care emană în văzduh un asemenea produs. De la un conținut obișnuit de 0,07% s-a ajuns într-o singură noapte, care a oferit un cadru meteorologic propice, la o valoare de peste 1,34%. În același timp, substanțele solide aflate în mod obișnuit în suspensie au trecut de la concentrația de 4,46 mg pe metru cub de aer la una de 10 ori mai mare. Cele 4 000 de victime, care și-au găsit moartea în aceste împrejurări legate de alterarea bruscă și severă a mediului aerian, reprezintă un tot așa de sever avertisment adus întregii lumi civilizate. Un număr însă incomparabil mai mare de victime îi cuprinde pe toți aceia care fără a sucomba au avut de suferit varii injurii morfo-funcționale care le-au degradat sănătatea.

CLEBRUL arhitect de reputație mondială — Le Corbusier — își exprima undeva în scrierile sale nostalgia după zilele cînd catedralele lumii civilizate erau albe, ca urmare a faptului că zidurile lor nu fuseseră încă macerate de aerul impurificat. După cum vedem, nici piatra nu s-a dovedit insensibilă la acțiunea lentă a aerului poluat. Obeliscul din Luxor, centrînd celebra piață a Concordiei din Paris, a fost mai mult degradat din anul 1836, — data aducerii sale în capitala Franței — și pînă în prezent, decît din zilele lui Ramses al II-lea și pînă la această dată. Cu acest unic exemplu se poate demonstra în mod elocvent faptul că *ceva mai mult de un secol de civilizație mașinistă a degradat piatra într-o măsură mai mare decît au putut să o facă aproape două milenii de civilizație naturistă.*

Același Le Corbusier cere o urgentă racordare a omului contemporan la o serie de valori perene ale mediului natural, pe care el le denumește „bucurii esențiale” și pe care le dorește degrevate de consistentul balast nociv, imputabil civilizației noastre ultra-tehnologizate. Aceste „bucurii esențiale” sînt aerul, lumina și verdețea. După cum vedem, aerul ocupă în această ierarhie primul loc.

Arcadie Percek

GIANCARLO VIGORELLI

și revista „Il Dramma” din Roma

FONDATOR și conducător pe mulți ani al revistei „L'Europa letteraria”, publicație lunară în care pentru înția oară s-au înfățișat, programatic, în aceleași pagini, scriitorii din Estul și din Vestul Europei, marcând o etapă în spiritul de universalitate al culturii, Giancarlo Vigorelli a trecut apoi la reorganizarea vechiului organ al teatrului italian „Il Dramma”, din care într-un scurt interval a făcut un adevărat monitor european, nu numai al scenei internaționale, ci totodată al artelor de afinitate (cinema, televiziune), al artelor plastice și muzicii, al literaturii și poeziei, al eseului de interpretare și al măiestriei fotografice de creație. „Il Dramma” n-a făcut altceva decât să amplifice spiritul de la „L'Europa letteraria”, înregistrând cu punctualitate fenomenul actual al artei și culturii europene din toate țările continentului.

Activitatea revistei conduse de Giancarlo Vigorelli este secundată de un colegiu internațional de redacție, din a cărui componență ne pare suficient să cităm câteva nume, spre a-i ilustra nivelul de reprezentativitate: Miguel Angel Asturias, Eugen Ionesco, Carlo Bo, Max Fritsch, Ignazio Silone, Jean Louis Barrault, Murilo Mendez, Giacomo Manzù, Orson Welles, Luchino Visconti, Ingeborg Bachman, Vladimir Holan, Ingmar Bergman, Gregor von Rezzori. România este reprezentată în acest comitet internațional al revistei „Il Dramma” prin Eugen Jebeleanu, Dragoș Vrânceanu, Alexandru Balaci, directorul Școlii Române din Roma.

Piese de teatru inedite sau jucate pe continent, fără îndoială cele mai semnificative în ce privește desfășurarea lor investigativă și vizionară, scenarii de filme de o acută actualitate, grupaje de poezii semnate de nume dintre cele mai importante, convorbiri literare și artistice, comentarii de artă plastică europeană pe marginea celor mai de seamă expoziții, polemici salutare împotriva fenomenelor de decadentă sau de anacronism din cultură și literatură, semnalarea cărților de răsunet și de valoare din toate domeniile artei cuvântului, sau culorii, sau sunetului, urmărirea la zi a selecțiilor marilor premii internaționale de pe toate planurile alcătuliesc materia statormică a principalelor rubrici ale revistei intitulată „Muzele neliniștite” și „Ochiul perpetuu”.

Materialele românești sau cu privire la cultura noastră apărute pînă acum în revista „Il Dramma” sînt numeroase. Vom aminti grupajele de poezii publicate din opera lui Eugen Jebeleanu, înainte de obținerea marelui premiu internațional „Etna Taormina” și cu prilejul decernării acestui premiu poetului român în 1971, însoțite de articole și servicii fotografice, comentarii închinete unor pictori ca Pallady sau Tuculescu, piese de teatru în text integral semnate de Horia Lovinescu, de Marin Sorescu sau Gellu Naum, articole pe teme românești semnate de Dragoș Vrânceanu, Ov. S. Crohmăniceanu, Romulus Vulpescu, exegeze ale criticilor italieni asupra cărților de artă ale lui Dan Hăulică sau asupra noului volum de poezii „Tahicardia lui Atlas” de Dragoș Vrânceanu apărut în italianește, consemnări ample asupra filmelor și reprezentațiilor teatrale românești la diferitele festivaluri europene (Pesaro, Cannes, Veneția, San Marino etc.), ilustrarea participării pictorilor români la expozițiile internaționale, material fotografic de actualitate privitor la oameții de cinematografie și teatru (Malvina Ursianu, Liviu Ciulei, aspecte din spectacolele teatrului din Cluj), precum și la scriitori și pictori români, semnături ale conținutului revistei „Secolul XX” din București.

Giancarlo Vigorelli urmărește direct revistele românești, este el însuși traducător de poezie românească, ne-a vizitat țara în mai multe rânduri, ajungînd să-i cunoască valorile spirituale, pitorescul geografic, istoria și realizările contemporane. El este un activ, notoriu și sagace critic literar, deținînd cronica literară a marilor reviste „Tempo” din Milano, pe care de curînd a dedicat-o noilor voci poetice române în Italia. El face parte din juriul Biennalei filmului din Veneția și este directorul Expoziției internaționale anuale de artă naivă din Lugano (Elveția). Revista „Il Dramma” apare în cadrul uriașului combinat modern de editură și tipografie ILTE din Torino, al cărui prezident este Vigorelli însuși. Criticul italian a preluat și conducerea unei noi reviste săptămînale de cultură intitulată „Si e no”, care apare la Milano începînd cu luna septembrie a acestui an.

De curînd Vigorelli a făcut o nouă vizită în țara noastră, prilej cu care și-a exprimat, în diferite ocazii și prin

mărturii de presă, admirația sa constantă — susținută prin documentarea directă și a acestui nou voiaj — pentru realizările uriașe, neîntrerupte, atinse de România socialistă. Corespondentului Agenției de Presă Române „Agerpres” i-a declarat între altele: „Mă aflu în țara dv pentru a cincea oară. De aceea, impresiile mele nu sînt ale unui oaspete oarecare, sînt impresiile unui prieten. De fiecare dată cînd vin în România găsesc din ce în ce mai multe motive să apreciez și, mai mult decît atît, să iubesc țara dv... În timpul acestei călătorii am avut prilejul să vizitez unele din marile orase românești, să stau de vorbă cu oameni cu mari responsabilități. Am vizitat Pitestiul, Tulcea, Constanța și litoralul românesc al Mării Negre și am fost plăcut impresionat de continua înflorire, pe diverse planuri, a acestora. În

toate aceste vizite și contacte cu factori politico-sociali am avut posibilitatea de a-mi da seama de marile probleme ale țării dv: cele rezolvate și cele în curs de rezolvare, care, sînt siguri, vor fi soluționate cu aceeași competență care a dus deja la realizările pe care le-am văzut de foarte aproape. Ca o incununare a tuturor acestor întâlniri, am avut marea privilegiu de a fi primit, în stațiunea Neptun, de președintele Nicolae Ceaușescu. Am fost onorat și încințat de această întîlnire. Am simțit din plin puternica sa personalitate. Aș putea spune că, pentru a-mi completa imaginea despre România, aveam chiar nevoie de acest sigiliu final, al întîlnirii cu președintele Ceaușescu, într-atît de mare este corespondența între el și țara sa”.

Ion Nicula

DIN POEZIA POLONEZĂ

Mieczyslaw Jastrun

Singurătate

Singurătatea noastră, groaza nopții,
Abisul neatinselor planete.
„Te luptă cu forța unui timp adormit!”
Am să înving — imi spun — și am să dăinui.

Și noaptea înaltă alpină de azi,
Și lebăda-și scutură negrul penaj.
A norilor umbră prin beznă trecînd,
Încalcă îngrozitorul pisc — Uranus.

Și tace tainic vecinul,
Dincolo de geamuri freamătă copaci.
Și noaptea-și toarnă aur dens
În candela rece din craterul lunii.

Prevestire

Pe ochii tăi ca umbra mă preling.
Răceala lunii pe perete calmă.
În păru-ți moale, luminos citesc
Și-ți voi ghici în palmă.

Un glas ca o perdea de ceață.
Răspunsul întîrzie
Și neagra pilnie mă-ngheață
Fermecătoare valuri.

Presimt: se vor sfîrși curînd
Fetele ce-mi desfășoară timpul.
Cu teamă trupul tău ating
Și buzele, și buzele sting.

Julian Przybos

Seara

Seara aceleași stele
își îngină șoptit destăinuirea
Felinarele ieșind la porți
înnegrite
atîrnă în liniștea aerului
Blind întunecimea modifică văzduhul.
Grădinile și-au părăsit copacii,
Căsuțele de lingă riu s-au stîns
Pe maluri joase, -ntre arini curge intristarea
La orizont cerul cu lună
s-apeacă
Iar drumul duce lung în amintire
Și palmele tale scamănă-ntre noi infinitul.

Tadeusz Rozewicz

Clopotul mare

Am vrut să scriu ceva
care să scoată un strigăt de groază ori de adorație,
Ceva mare, pe măsura timpurilor noastre,
dar n-am putut să mă lipsesc de poză.

M-am ridicat în virful picioarelor,
am lovit în cel mai mare clopot
și am asurzit cîțiva oameni

M-am simțit ca un bigot care
umple cu bătaia clopotelor
zidurile unei imense biserici.

Trăgeam de frînghiile lungi
pe urmă ele mă trăgeau pe mine.

N-am mai simțit sub picioare pămîntul
și capul meu puternic a despîcat nemărginirea.

În românește de ELENA NESTOR

Meridiane

Despre imaginea literară în muzică

● În revista „Letteratura”, Giannandrea Gavazzoni aduce o contribuție interesantă la raporturile dintre cuvânt și sunet, dintre poezie și muzică. Configurând caracterele constitutive și diferențiale dintre limbajul poetic și cel muzical, Gavazzoni examinează valoarea poeziei în opera muzicală, mijloacele și calitatea transpunerii cuvintului liric în produsul dăruit. Studiul e susținut de o documentație de primă mână despre literatura contemporană.

Atunci când examinăm valoarea literaturii ca normă inspiratoare și ca îndrumătoare a gustului în istoria muzicii europene — Gavazzoni definește caracterul naturii literare a romantismului muzical nu pe baza unei singure considerații despre formă, ci punând sensibilitatea compozitorului din secolul al XIX-lea în raport cu progresul misiunilor spirituale ale secolului.

Fiul lui Verlaine

● Biografiile lui Verlaine se ocupă de fiul său numai în legătură cu episodul de violență din 13 ianuarie 1872, de la care s-a împlinit un secol. Recent, însă, au apărut memoriile scriitorului Fracchia, care l-a cunoscut personal la Paris. El ne dă despre Georges câteva pitoroși amănunte: „Era înalt, slab și chel, semăna în mod straniu cu Verlaine, dar nu avea aceleași trăsături de caracter. Mama sa, ajunsă doamna Delporte, credea că Georges e un fiu înzestrat și de aceea l-a trimis să studieze la Jonson de Sully și apoi în Anglia. Dar la 18 ani, el preferă să se facă ceasornicar la Bruxelles. După ce își termină serviciul militar în Africa, la 25 de ani Georges moș-

teneste drepturile de autor ale tatălui său, despre care se convinge cu amărăciune că sînt o bagatelă. În cele din urmă își găsește un post de controlor de bilete la metrou. „Într-o zi, în grădina Luxembourg — povestește Fracchia — Georges se opri mirat în fața statuii lui Verlaine și-mi spuse că fizionomia părintelui său aduce puțin cu aceea a lui Socrate și întrucîtva cu a unui satir”. Georges a murit în 1927, în vîrstă de 56 de ani, moartea trecută neobservată de presa pariziană.

Romantismul lui Conrad

● „La Pologne” publică un interviu cu Gustav Morf, „conradist” canadian, autorul volumului „The Polish Heritage of

Joseph Conrad

Joseph Conrad”, apărut la Londra în 1930. El vede caracterul polonez al lui Conrad în starea sa de spirit, în climatul său psihic. Romantismul lui Conrad, moralitatea sa pot părea astăzi puțin desuete. Dar — e de părere Gustav Morf — se va reveni la Conrad și la principiile sale morale fără compromis, deoarece sînt necesare victii. Fiindcă Joseph Conrad era un maestru, o „grenzsituatiön”, cum spun germanii, între viață și moarte, între înfrîngere și succes, între sentiment și dato-rie. Pentru Conrad, via-

ța nu e niciodată ușoară, ea este întotdeauna antrenată în pericole și în conflicte care obligă să iei hotărîri dificile — conchide exegetul său canadian.

Italo Svevo cu profil austriac !

● „Horizon” publică o serie de studii sub titlul global de „Romancierii-filozofi” (Novelists-Philosophers) în care apar portretele unor scriitori reprezentativi. În ultimul număr, Edouard Rodit se ocupă de Italo Svevo, pe care îl așează mai curînd în afara literaturii italiene, în ansamblul literaturii austriece și îl confruntă cu acei romancierii din fostul imperiu habsburgic a căror cultură nu era strict germanică și care scriau într-una dintre limbile vorbite în imperiul poliglot. Dezvoltînd această teză, Rodit o demonstrează cu unele citate din „Senilită” — carte considerată de Joyce și de alții drept cea mai subtilă și poetică creație a lui Svevo — care, după opinia sa, ne lasă o senzație de sufocare, de neisprăvit, fiind lipsită de ceea ce se numește „o rezolvare definitivă a personajelor”.

O antologie a utopiștilor

● Criteriul după care s-a condus italianul Francesco Valori în alcătuirea acestei antologii a fost acela de a exclude pe de o parte opere mai îndrăznețe, datorită căroră unui „utopiști” sînt mai degrabă reformatori, pentru rezultatele practice care le animă, pe de altă parte operele propriu-zis de satiră politică, inclusiv romanul precursor al lui Wells și „Lumea nouă” de Huxley. Tercul astfel limitat, au fost antologate „Republica” lui Platon, „Utopia” lui Morus, „Lumile cerești” de Anton Francesco Dani, „Noua Atlantidă” de Bacon, „Cetatea soarelui” de Campanella, „Călătorii imaginare” de Fénelon, „Povestea Sevarambilor” de Vairasse, „Naufragiul insulelor plutitoare” de Morelly și „Teoria armoniei” de Fourier. Din toate acestea, Valori ne-a dat un florilegiu, dar el nu a ales bucățile cele mai colorate și vii, cit pe cele mai specifice din punct de vedere politic, astfel că cititorul își poate face o idee destul de precisă despre fiecare dintre structurile statale utopiste examinate.

Expoziția de plastică universală organizată de UNESCO

(ATENEUL ROMÂN)

Marc Chagall: „Amintiri din satul meu”

Paul Cezanne: „Peisaj”

James Ensor: „Intriga”

PE ECRANELE PARISULUI

MACBETH de Roman Polanski. Polanski refilmează Macbeth după Oscar Welles și Kurosawa cu preocuparea evidentă de a-i sublinia mai ales „zgomotul și furia”. Povestea singeroșilor parteneri, cu tot amestecul ei de remușcare și culpă, îl interesează, se pare, mai puțin. Regizorul se îndreaptă prin urmare spre Macbeth, bucuros, aș zice, să găsească în piesă permanențele și vechile lui obsesii, etalîndu-și-le din nou, nu fără o anumită grabă. Filmul atunci nu poate fi decît unul de groază, cu toată recuzita specifică genului, palate vechi, păsăi de noapte, vrăjitoare, iar scenele cele mai reușite, cele în care Polanski poate pune în mișcare toată această recuzită. Așa că sabbatul vrăjitoarelor este, cum e și firesc, bine filmat de regizor. Un film ieșit parca dintr-o carte din „Série Noir”. volumele acelea cu coperti negre care inundă piața Parisului! În afara scenelor de groază, filmul e lucrat însă cu indiferență, chiar cu o evidentă oboseală. Restul „din ce se întîmplă” nu susține suficient interesul și atenția regizorului. Macbeth scambiană prea mult cu „un finăr furios”, iar faimoasa lady aduce tot timpul eu fetele fotografiate pe copertile discurilor cu muzică pop. Un cușt p'erdut în apă pentru totdeauna de Polanski! Rămîne frumoasă doar culoarea, cînd

în tonuri aspre de metal ruginit, cînd imprăștiind în jur lumina stinsă a muzegularilor verzui și amenințătoare.

Orange Mecanique. Filmul lui Stanley Kubrik e în primul rînd un film agresiv. El trebuie să-l uluiască pe spectatori, să-l șocheze, să-l determine să riposteze. Presa franceză l-a primit cu entuziasm. Cea americană, după cite aflui, s-a împărțit în două. Cei care au respins filmul i-au reproșat regizorului o anumită duplicitate: nu cumva acest film împotriva violenței se transformă într-un elogiu al ei? Mi-am pus aceeași întrebare urmîrînd scenele oribile filmate de Kubrik și am sesizat, dincolo de dorința de a epata cu orice preț, o anumită sterilitate a regizorului, bine ascunsă, camuflată cu abilitate. O anumită panică a regizorului, vrînd tot timpul să facă ceva care „să nu semene cu nimic”, ceea ce îl determină să obosească atunci cînd ajunge la jumătate. Relatiind întîmplările prin care trece un grup de tineri hippy criminali, adepți infocați ai unei anumite supraumanități a vîrstei, filmul aduce pe ecran toată isteria stupidă a acestor „fețe nomeneste”, subliniind în același timp eșecul unor soluții ridicole și, în cele din urmă, la fel de inu- mane. Dar, așa cum am spus, toate sînt destul de amestecate în film, pen-

tru că o anume bucurie a aya atului de filmat, atunci cînd filmează monstruosul, se face simțită, imprimînd filmului un elnism dezoientant.

ROMA—FELLINI. Filmul lui Fellini a dominat, fără îndoială, stagiunea filmică și sînt convins că în orice clasa-ment ar ieși pe primul loc! Acest film fără subiect, reportericesc la prima vedere, mi se pare a fi în realitate foarte, foarte departe de reportaj. Mult mai departe decît La dolce vita, de pildă, unde tonul gazetăresc, alura de pamflet pot părea ușor stînjeni- toare. Fellini nu „scrie” un reportaj despre Roma — apare chiar el în film ca să ne spună acest lucru — el nu filmează Roma în toată „măreția și decaderea” ei, dornic doar să surprîndă „aspectele” vieții romane, ci filmează mai ales dragostea lui pentru Roma. Trei Rome filmează Fellini — dacă facem o selecție în timp — a copilăriei, a tinereții și cea a „ma- turității” lui, Roma de astăzi. Și dacă încearcă să se confeseze prin oras, o face fără narcisismul care era cîteodată supărător în Opt și jumătate. Cîte fațete deosebite poate avea dragostea unui om pentru un oraș? Care este Roma pe care o iubește Fellini? Ora- șul ale cărui fresce splendide dispar odată cu cerul necruțător care pătrun-

de în catacombe? Acest oraș etern, conservîndu-se în afara timpului, m- ceriindu-se treptat în contact cu aerul? Roma caselor de toleranță, sau Roma sanctuară a Vaticanului, cu Papa, „cu-a lui coroane puse una peste alta”?

Toate acestea, desigur, dar mai există o Romă în acest film, am im- presia cea mai dragă lui Fellini, și anume Roma „provincială”, Roma res- taurantelor în plină stradă, unde se consumă spaghetti, Roma cabaretelor din '42, un oraș pe cale de dispariție, înghițit necruțător de o lume super- modernizată; spre această Romă, cea mai amenințată dintre toate, își îndreaptă Fellini o privire nostalgic și elegiacă. Finalul filmului, în care o cohortă de motocicliști străbate Roma noaptea, în mare viteză și făcînd un zgomot asurzitor, asemeni unor ani- male apocaliptice, prevestitoare de sfîrșituri și de distrugeri, mi s-a pă- rut, drept urmare a celor spuse mai sus, răscolitor. Pentru că Roma, ne spune Fellini, nu p'u'e supraviețui în afara acestei omenii provinciale, nu-și poate asuma alt destin. Un film care te umple de o bucurie amară. Fiecare secvență a lui e antologică. Un film puternic, de neuitat.

Sorin Titel

Paris, iulie 1972.

Meridiane

Regizori și dramaturgi

● Două personalități proeminente ale mișcării teatrale sovietice, dramaturgul Viktor Rozov și regizorul Gheorghi Tovstonogov, s-au întâlnit recent pentru a realiza un viu „Dialog despre teatru” (redat în coloanele revistei „Literaturnaia gazeta”, nr. 26/1972) în care se dezbate numeroase probleme „de relație”: teatrul și epoca, teatrul și spectatorii săi, „teatrul emoțional” și „teatrul intelectual” etc.

Firește, nu putea fi omisă, având în vedere și specialitatea celor doi protagoniști, o discuție asupra raporturilor dintre teatru și autorii dramatice. Aici, regizorul și dramaturgul sînt într-un acord absolut: V. Rozov: „...Știu, există unii care spun: să nu-l răsfeți în nici un fel pe autor — el trebuie să aducă o piesă finită, atunci abia e un dramaturg. Nu, din păcate, această afirmație nu corespunde tabloului istoric al evoluției comune pe care au avut-o dramaturgia și teatrul.

Nu știm cum lucra Molière asupra pieselor sale. Nu știm, de asemenea, dacă Shakespeare făcea vreo adăugire în timpul repetițiilor. Cunoaștem numai ceea ce rămînea după toate acestea — textul definitiv. Știm însă că acest text se năștea într-un teatru viu. Aș vrea să mai adaug un exemplu care și azi pare surprinzător, deși faptul e destul de bine cunoscut. Atunci cînd Stanislavski a luat spre a pune în scenă **Puterea întunericii** de Tolstoi, i s-a părut că piesa nu e suficient de bună și că nu e scrisă așa cum ar fi necesar. Tolstoi se afla la

zenitul gloriei, ba chiar mai sus de zenit, dar Stanislavski a îndrăznit a-i cere să refacă o serie de scene. Iar Tolstoi și-a terminat piesa în colaborare cu teatrul. Și era Lev Nikolaevici Tolstoi!”

G. Tovstonogov: „Datorăm colaborării dintre dramaturg și teatru **Trenul blindat 14-69**, **Liubov Iarovaia**, **Tragedia optimistă** și încă multe alte lucrări; o serie întreagă de piese care astăzi sînt numite opere clasice ale teatrului sovietic.”

Goethe și cancelarul Müller

● Reeditarea la Düsseldorf a **Colocviilor lui Goethe cu cancelarul Müller** a trezit comentarii inedite în jurul acestei cărți mai puțin cu-

Goethe — Portret de David d'Angers

noscute din bibliografia goetheană. Aceste colocvii aparțin perioadei de bătrînețe a lui Goethe, dintre 1808 și 1832, anul morții sale, și au fost publicate după decesul lui Müller.

Fără să aibă ampla-

rea și notorietatea **Convorbirilor cu Eckermann**, ele reprezintă un document important și o lectură care, pentru motive diferite, apare deosebit de interesantă. Notațiile lui Müller sînt rapide și imediate, de adevărat jurnal, fără preocupări de încadrare într-o schemă ideală, fără excesive considerații față de persoana interlocutorului (pentru Müller, Goethe nu are întotdeauna dreptate), fără sleftuiri și elaborări. Și în aceste „fără” rezidă deosebit valoarea și interesul uman al operei, care ar trebui tradusă și în românește.

Cercetări ale istoricilor albanezi în arhivele românești

● În revista „L'Albanie nouvelle”, Hysni Myzyri, profesor la Universitatea de Stat din Tirana, publică un articol consacrat cercetărilor întreprinse în ultima vreme de istorici albanezi în arhivele și bibliotecile românești, așezăminte „importante atît prin vechime, cît și prin bogăția lor documentară și bibliografică”.

Care sînt scopurile acestor cercetări? Să cităm din articolul istoricului albanez: „România — ca una din primele țări balcanice care au ieșit de sub dominația otomană, constituind un stat autonom, apoi independent — devenise un important centru de atracție pentru emigranții aparținînd popoarelor din Balcani care mai suferau încă sub jugul turcesc... Albanezii emigrați în România, care nu se mulțumeau să-și poată asigura pe teritoriul ei subzistența și să trimită ajutoare familiilor rămase în Albania, au găsit aici și condiții favorabile pentru a lucra în folosul patriei lor subjugate. Nu e întimplător faptul că tocmai în România a trăit și a lucrat primul animator al Renașterii noastre, Naum Veqilharxhi, că tocmai în această țară au apărut primele abecedare în limba albaneză, că aici s-au format asociații patriotice și s-au publicat manuale școlare, opere literare, reviste și ziare albaneze etc.”

Teatrul românesc pentru copii în R. P. Bulgaria

● În ziua de 15 iulie a avut loc la Plovdiv, pe scena unuia dintre cele mai cunoscute teatre de păpuși din R.P. Bulgaria, premiera piesei **Șoricelul și păpușa** de Alecu Popovici, în regia lui Ștefan Lencheș, cea de a doua piesă a autorului român jucată în ultimul an în țara vecină și prietenă.

Astfel, pe urmele unor prețioase relicve ale Renașterii albaneze, au fost puse în lumină și explimate, în urma cercetărilor întreprinse în anul din urmă în arhive și bibliotecile românești, importante probleme istorice ca: „activitatea coloniei albaneze din București și în special aceea a asociației albaneze „Drita”, condusă de Nicola Naço, curente și orientările politice din sinul acestei colonii, atitudinea favorabilă a guvernului român față de mișcarea patriotică a emigranților albanezi, legăturile pe care le întreținea colonia albaneză cu diverse personalități ale lumii politice și științifice din România”. (S-a descoperit, de pildă, corespondența lui Nicola Naço cu Ion Ghica, V.A. Urechia, D. Sturdza). În Biblioteca Academiei R.S.R. se află aproape în totalitate colecțiile periodice albaneze care se tipăreau în România: „Drita” (care se tipărea la Brăila, în 1887), „Albanezul” (București, 1895—1896), „Shqipëria” (București, 1888—1903), „Shqipëria” (1898—1899), „Renașterea albaneză” (1903), „Shkëndia” (1936—1938) etc.

Dar, după cum afirmă profesorul albanez, cercetările se află încă la începutul lor; ele vor continua, înglobînd și perioadele anterioare și posterioare Renașterii naționale albaneze.

DIN LIRICA BELGIANĂ

Leon Warnant

După lungile pagini

După lungile pagini negre iată-te la fila albă a dominicii. Te iată, în cămașă, la soare: auzi tu clopotul sunînd a vecernie?

După cele șase pagini scrise, iată-te la pagina ce poate fi privită încondeiată cu imagini: „da”, ve! spune, „miine vor fi alte pagini”, lungi file pe care le vei scrie cu pumnul-ndurerat.

Dar ceea ce te chinuiește ar fi să știi ce carte nouă îți va fi pusă-n mină cînd vei închide cartea?

Și ce-anume pagini vei găsi într-însa.

și de va fi, într-adevăr, o carte?

Gabrielle Bernard

Poem în proză

Cînd octombrie ruginește pădurile vedem funigeli întinzînd fuioarele precum o albă mătase, de la un gard la altul.

Diminețile devin răcoroase, bruma se-ntinde pe pășuni. Fire de păianjen pe malul piriiașelor pe care roua înșiră perle... Iarna se vestește, crivățul suflă, fire de păianjen, pretutîndeni...

Să fie oare doliul alb al verii clare, țesut de degetele vrăjitoarelor pe deasupra riulețelor și-al ulicioarelor?

Funigeli de-a lungul drumurilor! și ne gîndim la frigul zilei următoare...

Fermele au adus acasă recoltele.

Fire de păianjen pe talazuri... Fire de păianjen pe tufișuri, doliul alb, fremătător, al frumosului anotimp și care tremură pe foile de-acum uscate... Funigeli pe timplele mele: la ce bun un hambar umplut din plin, față de-o inimă pustie, și două brațe goale...?

Jean Guillaume

*

Din nou chervancle-au trecut și-au luat cu ele vara,

iar cimpul secerat e mut, stingher și orb, ca seara.

Hambare, poduri, mii de snopi, eit pot ele să poarte,

și tot mai tare, peste plopi, un clopot sună-a moarte...

Traduceri din valonă de MIHAIL STERIADE

„Extra Triunfo”

EXTRA TRIUNFO, suplimentul revistei madrilen **Triunfo** nr. 489, dedice cele 100 de pagini ale sale literaturii științifico-fantastice, pe care o reasează în drepturi, ca specie literară aparte, de altfel atît de gustată, căutată și răspîndită în numeroase țări ale lumii. Științifico-fantasticul a fost deseori socotit „echivalentul contemporan al romanului cavaleresc”, al poveștilor cu zine sau al istoriilor mitologice; or, „S. F.”, produs cultural al artei tehnologice, e o formă de fantezie caracteristică secolului nostru sau, mai exact, ultimilor cincizeci de ani”, se afirmă în cuvîntul de deschidere. Orice definiție care s-ar da genului, din nevoi sistematice, ar fi neîncăpătoare, ținînd seama de eterogenitatea fenomenului cultural, de schimbarea formulei sale în timp, și nu numai în timp. De aceea, fantasticul științific este văzut sugestiv ca o „literatură a imaginației disciplinate”.

În articolul **Științifico-fantasticul: între utopie și reader's digest**, M. Vazquez Montalban analizează fenomenul din punct de vedere istoric.

Domingo Santos, renumit autor spaniol de literatură științifico-fantastică, în articolul **Temele literaturii științifico-fantastice**, ordonează romanele genului în: Călătoriile interplanetare și explorările altor lumi, Invazii și contacte, Războiul atomic, Bătrînii și iubiții roboți, Călătorii în timp, Utopii și ucronii, Marile viziuni ale viitorului și, în fine, „Inclasificabile”.

O încercare de a delimita cit mai exact posibil mistificările, producțiile mediocre de fenomenul artistic-cultural autentic operază Carlo Frabet-

ti în articolul **Științifico-fantasticul — fenomen cultural**.

Scriitorul sovietic Anatoli Dneprov (publicul cititor din U.R.S.S. este unul din cei mai mari consumatori din lume ai genului) este prezent cu povestirea **Crabii fug prin insulă**.

Ludolfo Paramio vede în științifico-fantastic o utopie cu forme sociale, un mod de a lansa o posibilitate de a ajunge, de a trăi într-o lume mai locuibilă. În articol (**Știința în științifico-fantastic**), autorul citează cîteva foarte frumoși „vulgarizatori științifici”: Isaac Asimov, Arthur C. Clarke sau frații Strugatzki.

Cu mijloacele sale, filmul, de la Méliès pînă în zilele noastre, a preluat miturile cele mai fastuoase ale genului, le-a adaptat, limitînd, într-un anume fel, canalizînd imaginația debordantă afirmată în literatură (Diego Galán și Fernando Sara în **Film și științifico-fantastic**).

În același număr al suplimentului este publicată narațiunea **Pietonul** de Ray Bradbury, autorul lui **Fahrenheit 451** și al **Cronicilor marșiene**, „regele neîncoronat al scriitorilor științifico-fantastici”.

Dr. Alfonso Alvarez Villar (**A prezice ce se întimplă**) întreprinde o incursiune istorică în logica științifică și filozofică a genului.

Teresa Ingles (**De la R.U.R. la Living**) amintește momentul Capek, creatorul termenului „robot” (în 1923 s-a reprezentat la Praga R.U.R. cu un succes extraordinar) și cele cîteva adaptări pentru scenă după operele lui Ray Bradbury.

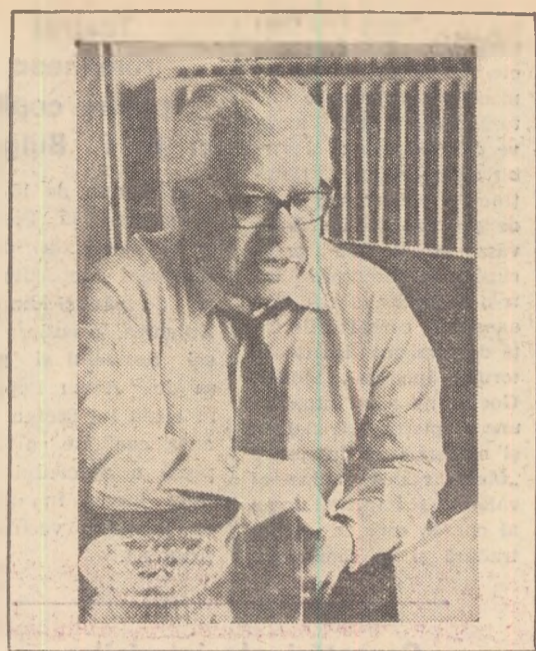
Carlos Buiza (autor al filmului pentru televiziune, **Asfaltul**, premiat la Monte Carlo în 1967) este prezent printre „constructorii viitorului” cu povestirea **Istorie de dragoste**.

Claudia SAMOILA

NICOLAS GUILLEN:

„La 70 de ani ai vieții mele mă simt puternic“

Pe bardul poeziei cubaneze, Nicolas Guillen, îl văd mereu. Sintem vecini și prieteni de mai mulți ani. L-am întâlnit de multe ori pe omul acesta robust cu timplele albite, cu figura sa leoniană de autentic „criollo”, îndreptându-se grăbit spre sediul Uniunii Scriitorilor, aflat la câteva „cuadre” de locuința sa. Nu m-am gândit niciodată, cum nu mă gândesc nici acum, că Nicolas Guillen ar putea să aibă 70 de ani. El însuși spunea, de câte ori era întrebat de vîrstă, că are „ceva” peste 60. Dar lumea care ține socoteala oamenilor de vază nu s-a luat după glumele poetului veșnic tînăr. L-a denunțat. Nu cu intenții malițioase, ci pur și simplu pentru a-l sărbători la 10 iulie, cînd Guillen a împlinit 70 de ani.

Cu o zi înainte de aniversare l-am vizitat la sediul Uniunii Scriitorilor. Era puțin emoționat de avalanșa de felicitări, de adunările festive organizate în cinstea sa în Camaguey, orașul său natal, la Havana și în alte orașe ale Cubei. L-am rugat ca din puținul timp de care dispune (aflasem că peste o oră urma să plece cu avionul spre Camaguey) să rupă câteva minute pentru „România literară”.

— Con mucho gusto, querido Stamate. Dar, ca să nu uit, ia și fotografia aceasta pentru revistă. Ce zici, par de 70 de ani? Stai un pic să scriu și un autograf pentru „România literară”

*Para „România Literară”,
con toda mi simpatía.*

Nicolas Guillen

1972
Lafayette

Citesc dedicația: „Pentru România literară, cu toată simpatia mea Nicolas Guillen. Havana 1972” Îi mulțumesc marelui poet pentru gestul său și, presat de timp, intru în tema interviului:

— Maestre, vă cunosc de mult, vă știu mereu tînăr, am citit versurile dv., inclusiv cele recente, închinat dragostei, voluptății de a trăi. Cum vă simțiți la 70 de ani?

— La 70 de ani ai vieții mele mă simt puternic, dar sint conștient că sint departe de cei 15 ani ai mei...

— Și totuși munciți mult, la Uniune, acasă, călătoriți în țară și peste hotare. Nu e ușor.

— Muncesc, asta da, nu numai ca președinte al Uniunii, dar și la opera mea personală. Anul acesta au apărut două cărți ale mele, ambele poeme: „La rueda dentada” și „El diario que a diario”. Acesta din urmă poartă titlul poeziei care deschide volumul și care începe așa:

Sint jurnalul care zilnic
Te previne, te anunță...

— Deși timpul este scurt, aș vrea să vă

întreb despre poezia dv., ce părere aveți despre funcția poetului în noua societate, despre poezii tineri, despre tendințele de a revoluționa poezia.

— Eu simt poezia cu un profund sens uman, direct și comunicativ și, în același timp, cu o grijă, pînă la obsesie, pentru formă, pentru a obține cea mai desăvîrșită expresie în limitele posibilităților mele.

Pentru mine literatura și revoluția sint inseparabile. Vreau să spun că poezia este o misiune de înaltă responsabilitate socială; nu este atît pentru noi cît pentru toți ceilalți cărora ne adresăm și de aceea poezia trebuie ferită de vulgaritate, demagogie sau presupuse rafinate, derivate ale decadentei umane.

Despre poezii tineri, mă refer la cei cubanezi, pot să declar că eu îi simpatizez pe toți. Unii dintre ei se grăbesc prea tare. Eu cred că tinerii poezii ar trebui să stăruie mai mult în studierea bunelor modele, nu mă refer la cele „vechi” ci la cele clasice. Mă gândesc uneori că unii tineri poezii de incontestabilă condiție ar trebui să studieze serios mijloacele de expresie, adică gramatica, formele metrice, genurile literare, vreo limbă străină și, bineînțeles, limba maternă. Asta nu înseamnă că eu aș cere tinerilor poezii să scrie ca poezii din secolul de aur, dar cred, asta da, că aceștia constituie un exemplu pentru o bună formație literară.

După părerea mea, pentru a revoluționa o artă, oricare ar fi ea, este absolut necesar ca mai întîi să o domini.

— Printre multele premii și distincții pe care le-ați primit pentru prodigioasa dumneavoastră activitate literară și pe tărîm social se numără, recent, și premiul Viareggio.

— Pentru mine a fost o surpriză premiul Viareggio. Prima veste despre acest premiu am aflat-o la Uniune cînd secretara mea mi-a spus că știrea provine de la Ministerul de externe. Ministrul de externe, Raul Roa, mi-a confirmat apoi această știre primită de la ambasada noastră din Italia. A doua zi am plecat spre Roma și am primit personal distincția în cadrul unei manifestări de o mare strălucire. Trofeul constă într-o sculptură înfățișînd un cal din aur și argint — operă a sculptorului italian Angelo Canevari — și un tablou de Carlo Levi. A fost o onoare pentru care mulțumesc profund.

— Ce proiecte de viitor aveți?

— O carte de poezii pentru copii și o autobiografie. Nu mă gândesc să mă retrag, mă simt bine...

— Doriți să transmiteți ceva prietenilor dv. din România?

— Totdeauna îmi aduc aminte cu plăcere de prietenii mei români, în special de fraternalul Eugen Jebeleanu. Tuturor le transmit un salut plin de dragoste și prietenie.

Victor Stamate

Havana, iulie 1972

Carte postală

MAREA și toate tulpinele ei de jad care vin la țarm să-și închine florile sub pridvoarele cu fete, mi-a ridicat în fereastră o noapte cu dragoni. Jos, la malul de sidex (care poate că e malul lunii) apele înalță mestececi și închipuie altare pe care ard grînele din toate corăbiile scufundate și mi se pare că porcei de porțelan, născuți pe nicovale de coral, adună piersicile scuturate de vînt și le schimbă în scoici cu miezul de aur, iar printre ei trece o femeie purtînd un copil pe umeri și tot ce era amar în lume (mai puțin noroiul din cronica sportivă a revistei „Flacăra”) miroase acum a ierburi împrăștiate la curțile dorului. E o noapte de scris în suflete, aud cum copilul Isus o trage de cercei pe Maica Domnului și ea rîde, sălciiile și doi paltini de la vila scriitorilor de la Neptun au plecat în largul mării ca să le arate delfinilor un mînz, pe care-am vrut eu să-l cum-păr, și simt că-mi vine așa, nu știu cum, să ies în cîmpuri și să bandajez cu mătasea reginei pelinului toate florile rupte de dropii, apoi să mă scald în pajîști de in sau de trifoi — cerul norocului, fiindcă acolo dorm pescărușii, stelele căzătoare, fluturii din turnurile amintirii. Valurile tună, sub ușa inimilor fermecate de iubire, cărăbușii spun povești din Marea Marmara (pe geam se zvîrcolesc dragonii sau sint fulgerele țîșnite din diamantele împăraților Bizanțului?), clipele sună pline de rosmarin și de negară și au ochi migdalati, pașii măgărușilor care poartă o trăsură printre porți de lemn, pe sub molizi bat cuie de fosfor în fagurii pereților (aud și o vioară, în noaptea asta fără de seamă se ține balul nimfelor, sint convinși și peste tot pămîntul de la Marea Neagră parcă-și desfac aripile alizee de iod.

Povești și asfințituri și fîntini răsărînd necontenti.

Fănuș Neagu

„ROMÂNIA LITERARĂ”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU

